SANCTORUM PATRUM

OPUSCULA SELECTA.

XIV.

SANCTORUM PATRUM

OPUSCULA SELECTA

AD USUM PRAESERTIM STUDIOSORUM THEOLOGIAE

XIV.

EDIDIT ET COMMENTARIIS AUXIT

H. HURTER S. J.,

S. Theol. et Philos. Doctor, ejusdemque s. Theol. in
C. R. Univers. Oenipont. Professor p. o.

CUM APPROBATIONE CELSISSIMI ET REVERENDISSIMI EPISCOPI
BRIXINENSIS ET FACULTATE SUPERIORUM.

OENIPONTI.

LIBRARIA ACADEMICA WAGNERIANA

1871.

S. LEONIS MAGNI

ROMANI PONTIFICIS

SERMONES SELECTI.

LONDINI
apud David Nutt.

TAURINI
apud Hyacinthum Marietti.

PARISIIS
apud Josephum Albanel.

Lectori.

Sermones, quos edimus, commendatione non egent: satis enim erit, cujus sunt, nosse. Habuit illos s. Leo I. vir apostolicus, Ecclesiae luminar, fidei orthodoxae columna, vocis Petri interpres, apostolicorum dogmatum defensor, ut a patribus salutatur[1]). Illustravit autem tantus vir, cujus sententiam quidquid ubique catholicum est, velut coeleste oraculum miratur, celebrat, veneratur[2]), cathedram apostolicam difficillimis temporibus (440—461), cum non solum romanum imperium barbarorum incursionibus undique quassaretur, verum etiam ipsa Ecclesia omnis generis haereticorum impugnaretur erroribus. Restitit ille, et barbarorum quidem furorem

---

[1]) Cf. Hincmarum rem. de praedest. c. 33; Facundum l. 5. c. 5; episcopos orient. in lib. ad Agapetum pont., concilium chalced. in relat. ad Leonem etc.

[2]) Pratum spirit. c. 142.

prudentia, eloquentia, animi virtute vel compressit, vel saltem mitigavit: haereticorum vero errores zelo apostolico atque infatigabili ardore studioque impugnavit damnavitque. Mysterium sacrosanctae Trinitatis contra Priscillianistas, Jesu Christi incarnationis necessitatem contra Judaeos, eandem cum Patre substantiam contra Arianos, humanae proprietatem naturae contra Eutychen, personae singularitatem contra Nestorium, Ecclesiae jura ac potestatem contra Novatianos, corporis mystici unitatem contra Donatistas, gratiae sanguine Mediatoris partae necessitatem et gratuitam largitionem contra Pelagianos Pelagianorumque reliquias, mysteriorum omnium veritatem, dignitatem, sanctitatem contra Manichaeos, sincerum religionis cultum contra impios et pseudo-christianos coelesti doctrina, pietate singulari, invicto animo, exemplo, sermonibus, scriptis ex ipso apostolorum corde prolatis explicuit, asseruit, propugnavit[1]). Hinc Leonis pro catholica fide sollicitudinem ac diligentiam, laborem et industriam, libertatem atque constantiam omnis Ecclesia praedicare non cessat[2]). Hinc etiam factum, ut ejus

---

[1]) Cf. Quesnelli Nuncupatoriam editioni suae praefixam.

[2]) Facundus l. 2. c. 5.

sermones atque epistolae toties fuerint editae. Epistolas alii reservamus tomulo: e sermonibus praestantiores fere selegimus (neque enim omnes propter tomuli angustias edere licebat) atque in omnes, in quas dixit summus pontifex, anni solemnitates. His igitur fruere, lector benevole, et uberrimos percipe ex illis fructus non solum ad alendam cordis pietatem, verum etiam ad pascendum contemplatione altitudinis mysteriorum christianorum fidelem intellectum.

Sermo I [1]).

(In anniversario die assumptionis ejusdem ad summi pontificis munus I.)

SYNOPSIS.

1. Ad Deum referendus honor sacerdotii. Hujus figura in Melchisedech praecessit: utriusque discrimen. 2. Quam impar tanto oneri humana infirmitas: Christus Ecclesiam semper regit. Soliditas fidei Petri perpetuo manet. 3. Petri elogia, qui Ecclesiae curam etiam nunc non deserit. Quo sensu petra et fundamentum. 4. Petrus in successoribus honorandus: Primas omnium episcoporum: Profectus gregis laus pastoris.

1. Quoties nobis misericordia Dei donorum suorum dies renovare dignatur, justa, dilectissimi, et rationabilis causa est laetandi, si officii origo suscepti ad laudem sui referatur auctoris. Hanc enim observantiam omnibus quidem sacerdotibus congruam, sed mihi necessariam maxime esse cogno-

---

[1]) In editione Baller. s. 3. al. 2.

sco, qui respiciens ad exiguitatis meae tenuitatem, et ad suscepti muneris magnitudinem, etiam ego illud propheticum debeo proclamare: *Domine audivi auditum tuum, et timui: consideravi opera tua, et expavi* (Habab. 3, 2). Quid enim tam insolitum, tam pavendum, quam labor fragili, sublimitas humili, dignitas non merenti? Et tamen non desperamus, neque deficimus, quia non de nobis, sed de illo praesumimus, qui operatur in nobis. Unde et davidicum Psalmum, dilectissimi, non ad nostram elationem, sed ad Christi Domini gloriam consona voce cantavimus. Ipse est enim, de quo prophetice scriptum est: *Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. 109, 4). Hoc est, non secundum ordinem Aaron, cujus sacerdotium per propaginem sui seminis currens temporalis ministerii fuit, et cum veteris Testamenti lege cessavit: sed secundum ordinem Melchisedech, in quo aeterni pontificis forma praecessit: et dum quibus parentibus sit editus, non refertur, in eo ille intelligitur ostendi, cujus generatio non potest enarrari. Denique cum hujus divini sacerdotii sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro et

sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, et familiarum ordine praetermisso, eos rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus praeparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non praerogativa terrenae originis obtineat unctionem, sed dignatio coelestis gratiae gignat antistitem.

2. Quamvis ergo, dilectissimi, nos ad explendam nostri officii servitutem et infirmi inveniamur et segnes, dum, si quid devote et strenue agere cupimus, ipsius nostrae conditionis fragilitate tardamur: habentes tamen incessabilem propitiationem omnipotentis et perpetui sacerdotis, qui similis nostri, aequalis Patri, divinitatem usque ad humana submisit, humanitatem usque ad divina provexit, digne et pie de ipsius constitutione gaudemus: quoniam etsi multis pastoribus curam suarum ovium delegavit, ipse tamen dilecti gregis custodiam non reliquit. De cujus principali aeternoque praesidio, et apostolici operis munimen accepimus, quod utique ab opere suo non vacat, et firmitas fundamenti, cui totius Ecclesiae superstruitur altitudo, nulla incumbentis sibi templi mole lassescit. Soliditas enim illius fidei, quae in apostolorum principe est laudata, perpetua

est; et sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit: ita permanet, quod in Petro Christus instituit. Cum enim sicut evangelica lectione reseratum est, interrogasset Dominus discipulos, quem ipsum (multis diversa opinantibus) crederent, respondissetque B. Petrus, dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi*, Dominus ait: *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni coelorum. Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis: et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis* (Matth. 16, 16 ss.).

3. Manet ergo dispositio veritatis, et B. Petrus in accepta fortitudine petrae perseverans suscepta Ecclesiae gubernacula non reliquit. Sic enim prae ceteris est ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronunciatur, dum regni coelorum janitor constituitur, dum ligandorum solvendorumque arbiter, mansura etiam in coelis judiciorum suorum definitione, praeficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa

appellationum ejus mysteria nosceremus. Qui nunc plenius et potentius ea, quae sibi commissa sunt, peragit, et omnes partes officiorum atque curarum in ipso et cum ipso, per quem est glorificatus, exsequitur. Si quid itaque a nobis recte agitur, recteque discernitur: si quid a misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur, illius est operum atque meritorum, cujus in sede sua vivit potestas et excellit auctoritas [1]). Hoc enim obtinuit,

---

[1]) Petrum in sua cathedra i. e. in suis successoribus vivere atque Ecclesiam regere non solum s. Leonis sed aliorum quoque patrum esse doctrinam, jam alia occasione vidimus. Cf. annot. ad Optati de schism. donat. l. 2. n. 5 (opusc. t. 10. p. 81 ss.). Verum cum hoc doctrinae caput magni sit momenti pro confirmando romani pontificis primatu, juverit alios idem inculcantes audire. „B. Petrus apostolus, scribit Xystus III. ep. 6. ad Joannem antiochenum n. 5., in successoribus suis quod accepit, hoc tradidit. Quis ab ejus se velit separare doctrina, quem ipse inter apostolos primum magister edocuit?“ Hinc Sergius Cypriensis Theodorum pontificem ita alloquitur (ap. Harduin. 3, 730): „Firmamentum a Deo fixum et immobile atque tituli formam lucidissimam (*στηλογραφίαν διαφανῆ*) fidei vestram apostolicam sedem constituit, o sacer vertex, Christus Deus noster. Tu es enim, sicut divinum veraciter pronunciat Verbum, Petrus et super fundamentum tuum Ecclesiae columnae confirmatae sunt: tibi et claves coelorum commisit atque ligare et solvere po-

dilectissimi, illa confessio, quae a Deo Patre apostolico inspirata cordi omnia huma-

---

testative (*κατ' ἐξουσίαν*), quae in terris et in coelis sunt, promulgavit. Tu profanarum haeresum depositor (*καθαιρέτης*) exsistis, ut princeps et doctor orthodoxae et immaculatae fidei. Igitur non despicias, patrum tuorum pater, fidem aestuantem et ab aliquibus haereticis ventis violentatam, necnon periclitantem: resolve nebulam insipientium lumine tuae divinae scientiae, o sanctissime etc." In ep. Hadriani I. ad Tarasium lecta in concilio Nicaeno II (act. 2. ib. 4, 102) legimus: „Idem b. Petrus apostolus Domini praecepto pascens Ecclesiam nihil dissolutum dimisit, sed tenuit semper et retinet principatum." Cf. Coelestinus I. ep. 25. n. 9. Ceterum ex naturali verborum Christi Matth. 16, 18. sensu, quem tam luculenter hic et in sequentibus serm. s. Leo exponit, insigne plane pro romani pontificis infallibilitate eruitur argumentum. Sane vi horum verborum: *Tu es Petrus* etc. Petrus cum suis successoribus, in quibus vivit, petra et fundamentum constituitur Ecclesiae universalis, et quidem ratione fidei; Ecclesia enim schola est Christi, quae in fide fundatur et regitur fide; est regnum veritatis, quam interim credendo tenemus, donec ad eam cernendam in coelestem admittimur patriam. Ita vero Petrus fundamentum est Ecclesiae, ut haec ex illo suam invictam mutuetur firmitatem. Ideo enim Ecclesia fundata est super Petrum *petram*, ut adversus portas inferi sit invicta, sicut sapientis illius architecti domus (Matth. 7, 24 s.), quae idcirco non cecidit, quia *fundata erat super petram*. Sed Petrus ejusque successores nec petra et fundamentum forent,

narum opinionum incerta transcendit: et firmitatem petrae, quae nullis impulsionibus

---

a quo Ecclesia suam invictam adversus regnum erroris et tenebrarum mutuatur fortitudinem, si et ipsi omni circumferri possent vento doctrinae et erroris, si firmitate in fide carerent, vel si eorum decreta, ut firma sint, consensu illius Ecclesiae essent confirmanda, quae tota ab illis pendet. Ergo cnm ipso petrae munere, quo Petrus ejusque aucti fuere successores, infallibilitatis praerogativa cohaeret. Tria praeterea hujus loci occasione adverti possunt: 1) ex eo liquet, quando Petrus ejusque successores infallibilitatis dote fruuntur: tunc scil. cum munus petrae fidei excercent, atque Ecclesiam in fide qua petra sustentant; fidei puritati, unitati, firmitati consulunt atque portas damnant inferi. 2) Etsi in ordine objectivo (vi hujus textus) prior sit infallibilitas primatus, quam Ecclesiae, sicut ordine prior est fundamenti firmitas, quam stabilitas aedificii, fieri tamen poterit, ut in ordine logico et cognitionis prius innotescat dogma de Ecclesiae infallibilitate, quam dogma de inerrantia romani pontificis. Logica tamen illatione ex illius analysi ad hoc progredi licebit, adeo ut fides in romani pontificis infallibilltatem sequatur ex articulata magis fide in Ecclesiae infallibilitatem. Hinc definitio infallibilitatis romani pontificis, non est fidei innovatio, sed explicatio, sed profectus. 3. Negata pontificis romani infallibilitate vix defendi poterit ex Matth. 16, 18. Ecclesiae infallibilitas, et tamen omnium theologorum consensu locus hic classicus est ad hanc comprobandam praerogativam. Secundum sententiam enim ipsius Christi aedificii firmitas pendet a firmitate fundamenti (Matth

quateretur, accepit. In universa namque Ecclesia: Tu es Christus Filius Dei vivi, quotidie Petrus dicit: et omnis lingua, quae confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbuitur. Haec fides diabolum vincit, et captivorum ejus vincula dissolvit. Haec erutos mundo inserit coelo, et portae inferi adversus eam praevalere non possunt. Tanta enim divinitus soliditate munita est, ut eam neque haeretica unquam corrumpere pravitas, nec pagana potuerit superare perfidia.

4. His itaque modis, dilectissimi, rationabili obsequio celebratur hodierna festivitas, ut in persona humilitatis meae ille intelligatur, ille honoretur, in quo et omnium pastorum sollicitudo cum commendatarum sibi ovium custodia perseverat, et cujus dignitas etiam in indigno herede non deficit. Unde venerabilium quoque fratrum et consacerdotum meorum desiderata mihi et honoranda praesentia hinc sacratior est atque devotior, si pietatem hujus officii, in quo adesse dignati sunt, ei principaliter deferunt, quem non

---

7, 24 ss.), et Petrus „petra dicitur, eo quod . . . tamquam saxum immobile totius operis christiani compagem molemque contineat (Maximus Taurin. s. 54)." Si ergo infirma est Ecclesiae petra, nec Ecclesia erit firma.

solum hujus sedis praesulem, sed et omnium episcoporum noverunt esse primatem. Cum ergo cohortationes nostras auribus vestrae sanctitatis adhibemus, ipsum vobis, cujus vice fungimur[1]), loqui credite, quia et illius vos affectu monemus, et non aliud vobis, qnam quod docuit, praedicamus, obsecrantes ut succincti lumbos mentis vestrae castam et sobriam vitam in timore Dei ducatis, nec concupiscentiis carnis mens principatus sui oblita consentiat. Brevia et caduca sunt terrenarum gaudia voluptatum, quae ad aeternitatem vocatos a semitis vitae conatur avertere. Fidelis ergo et religiosus animus ea, quae sunt coelestia, concupiscat, et divinarum promissionum avidus in amorem se incorruptibilis boni, et in spem verae lucis attollat. Certi autem estote, dilectissimi, quod labor vester, quo vitiis resistitis, et carnali-

---

[1]) *Vicem* alicujus gerere et *vicarii* antiqua locutione dicuntur etiam successores, qui non minori quam praecessor dignitate et potestate funguntur. Romani autem pontifices speciali modo dicti sunt fungi vice aut vicarii Petri, ut intelligantur non suimet propriam personam obtinuisse, sed eandem accepisse in omnes successores transfusam dignitatem ac auctoritatem Petri „cujus, ut ait Leo hoc ipso s. c. 3, in sua sede i. e. in successoribus, vivit potestas et excellit auctoritas.“ Ballerinii.

bus desideriis repugnatis, placens in conspectu Dei est atque pretiosus, nec solum vobis, sed etiam mihi apud Dei misericordiam profuturus: quia de profectu dominici gregis gloriatur cura pastoris, *Corona enim mea,* sicut Apostolus ait, *et gaudium vos estis* (Philip. 4, 1): si fides vestra, quae ab initio Evangelii in universo mundo praedicata est, in dilectione et sanctitate permanserit. Nam licet omnem Ecclesiam, quae in toto est orbe terrarum, cunctis oporteat florere virtutibus, vos tamen praecipue inter ceteros populos decet meritis pietatis excellere, quos in ipsa apostolicae petrae arce fundatos Deus et Dominus noster Jesus Christus cum omnibus redemit: et beatus apostolus Petrus prae omnibus erudivit, per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.

Sermo II [1]).

(In anniversario die ejusdem assumptionis II.)

SYNOPSIS.

1. Festivitatem hanc omnibus esse communem christianis, qui et reges sunt, et sacerdotes. 2. Quanta Petro prae ceteris sint collata: Ecclesiam in fide ab ipso praedicata esse fundatam. 3. Transit in alios Apostolos potestas clavium, quam omnes in Petro acceperunt: pro eorum pariter fide Christus oravit. 4. Petri precibus et sollicitudini deberi, quidquid boni a successoribus ejus agitur.

1. Gaudeo, dilectissimi, religioso vestrae devotionis affectu, et Deo gratias ago, quod in vobis pietatem christianae unitatis agnosco. Sicut enim ipsa frequentia vestra testatur, intelligitis hujus diei recursum ad communem laetitiam pertinere, et honorem celebrari totius gregis per annua festa pastoris. Nam licet universa Ecclesia Dei distincta ordinata sit gradibus, ut ex diversis membris sacrati corporis subsistat integritas, omnes tamen, sicut ait Apostolus, *in Christo Jesu unum sumus* (Rom. 12, 5), ne

[1]) In editione Baller. s. 4. al. 3.

quisquam ab alterius ita est divisus officio, ut non ad connexionem pertineat capitis cujuslibet humilitas portionis. In unitate igitur fidei atque baptismatis indiscreta nobis societas, dilectissimi, et generalis est dignitas, secundum illud beatissimi Petri apostoli sacratissima voce dicentis: *Et ipsi tamquam lapides vivi superaedificamini in domos spiritales, sacerdotium sanctum, offerentes spiritales, hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Et infra: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* (I. Petr. 2, 5, 9). Omnes enim in Christo regeneratos crucis signum efficit reges; sancti vero Spiritus unctio consecrat sacerdotes, ut praeter istam specialem nostri ministerii servitutem, universi spiritales et rationabiles christiani agnoscant se regii generis, et sacerdotalis officii esse consortes. Quid enim tam regium, quam subditum Deo animum corporis sui esse rectorem? Et quid tam sacerdotale, quam vovere Domino conscientiam puram, et immaculatas pietatis hostias de altari cordis offerre? Quod cum omnibus per Dei gratiam commune sit factum, religiosum tamen vobis atque laudabile est, de die provectionis nostrae quasi de proprio

honore gaudere: ut unum celebretur in toto Ecclesiae corpore pontificii sacramentum, quod effuso benedictionis unguento copiosius quidem in superiora profluxit, sed non parce etiam in inferiora descendit.

2. Quum itaque, dilectissimi, de consortio istius muneris magna sit nobis materia communium gaudiorum, verior tamen nobis et excellentior erit causa laetandi, si non in nostrae humilitatis consideratione remoremini: cum multo utilius multoque sit dignius, ad beatissimi Petri apostoli gloriam contemplandam aciem mentis attollere, et hunc diem in illius potissimum veneratione celebrare, qui ab ipso omnium charismatum fonte tam copiosis est irrigationibus inundatus: ut cum multa solus acceperit, nihil in quenquam sine ipsius participatione transierit: Verbum caro factum jam habitabat in nobis (Joan. 1, 14), et reparando humano generi totum se Christus impenderat. Nihil indispositum sapientiae, nihil erat arduum potestati. Famulabantur elementa, minisrabant spiritus, angeli serviebant, nec ullo modo poterat inefficax esse sacramentum, quod simul ipsius Deitatis unitas operabatur et Trinitas. Et tamen de toto mundo unus Petrus eligitur, qui et universarum

gentium vocationi, et omnibus apostolis cunctisque Ecclesiae patribus praeponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus. Magnum et mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiae suae tribuit divina dignatio: et si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit. Omnes denique apostolos Dominus, quid de se homines opinentur, interrogat: et tamdiu sermo respondentium communis est, quamdiu humanae ignorantiae ambiguitas explicatur. At ubi, quid habeat sensus discipulorum, exigitur, primus est in Domini confessione, qui primus est in apostolica dignitate. Qui cum dixisset: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: respondit ei Jesus: *Beatus es Simon Bar-Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi; sed Pater meus, qui in coelis est.* Id est, ideo beatus es, quia te Pater meus docuit, nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio coelestis instruxit, et non caro et sanguis; sed ille me tibi, cujus sum unigenitus filius, indicavit. *Et ego*, inquit, *dico tibi:* hoc est, sicut Pater meus tibi manifestavit divinitatem meam: ita et ego tibi

notam facio excellentiam tuam, *quia tu es Petrus*, id est, cum ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum; ego fundamentum praeter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. *Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam* (Matth. 16, 13 ss.). Super hanc, inquit, fortitudinem aeternum exstruam templum, et Ecclesiae meae coelo inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget[1]).

---

[1]) Illüstria plane sunt verba Christi Matth. 16, 18 s. ad Petri primatum non solum honoris sed et jurisdictionis comprobandum. Ad illorum tamen splendorem obscurandum corraserunt romano pontifici plus minusque infensi theologi praeeunte inprimis Lanojo (epist. l. 5. ep. 7. ad Voellum) quotquot reperiri poterant patrum testimonia, in quibus verba: *Et super hanc petram etc.* explicantur vel *de Christo*, vel *de fide in Christi divinitatem* vel quod in idem fere recidit, *de professione solemni a Petro edita*, inferentes propter hanc interpretationum varietatem certi nihil ex Christi verbis, vel saltem non tam splendidas primatus praerogativas erui posse, siquidem nec patres de illorum sensu conspirent. Sed inanis fuit illorum labor, plurimos licet allegent, qui haec

3. Hanc confessionem portae inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim

---

verba non ad Petrum retulisse videntur. Certum enim est 1) commentarium, qui haec verba refert ad Petrum, etiam si solum audiamus patres scriptoresque Ecclesiae, esse omnino *authenticum*, omnino praeferendum, et 2) hos commentarios se mutuo non excludere, sed *amice conspirare* seque perficere et complere. Est magis authenticus, nam 1) reliquos commentarios excellit *antiquitate*, unus enim occurrit apud patres seculi 3. Tertullianum de praescr. c. 22; de monogamia n. 8; Origenem t. 5. in Joan. „Petrus, cui tamquam fundamento superstructa est Ecclesia etc.“ Hom. 5. in Ex.: in Matth. 17; l. 5. in ep. ad Rom. Hic solus tr. 1. in Matth. 16. haec verba applicat cuilibet Christi discipulo, sed evidenter nonnisi per quandam accomodationem. Occurrit praeterea apud. Firmilianum ep. ad Cyprianum n. 17.; apud Cyprianum, et quidem saepissime. Cf. praeter ea testimonia, quae citavimus opusc. t. 9. p. 13. annot. 1. ep. 55. n. 7; 69. n. 8; 70. n. 3; de bono patientiae n. 9 (opusc. t. 4. p. 84); de exhort. martyr. n. 11; in concilio carthaginuensi V. a. 255; apud Hippolytum in s. (dubio) in Theophania, ubi haec legimus: „Per hunc Spiritum Petrus beatam illam vocem effatus est: Tu es Christus etc. Per hunc Spiritum firmata Ecclesiae petra est.“ Alii commentarii sec. 4. non sunt antiquiores. Excellit 2) *universalitate* et *perennitate*, nam sec. 3. ut vidimus communis fuit, et quamvis sec. 4. et 5. alii occurrant commentarii, noster nunquam fuit exclusus, semper a patribus summae auctoritatis adhibitus; dein iterum ita invaluit

ista, vox vitae est. Et sicut confessores suos in coelestia provehit, ita negatores ad in-

---

et praevaluit, ut recentiori aetate vix sit exegeta catholicus, qui aliam defendat interpretationem tamquam magis literalem et ad hermeneuticae regulas expressam. Excellit 3) *usu:* receptus siquidem fuit commentarius, qui verba Christi *de Petro* intelligit, non solum in scripta patrum *dogmatica*, sed et *in formulas fidei*, ut in formulam ab Hormisda orientis episcopis, qui schismatis acaciani participes fuerant, praescriptam: in *institutiones catecheticas*, ut ab Augustino in psalmum contra partem Donati (opusc. t. 10. p. 22. annot.): in *hymnos ecclesiasticos:* ita enim scribit s. Augustinus (Retract. l. 1. c. 21): „Dixi in quodam loco de apostolo Petro, quod in eo tamquam in petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus bb. Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait:

Hoc ipso petra Ecclesiae
Canente culpam diluit (hymno in dominica ad laudes post Epiph.)

Receptus fuit in *documenta maxime solemnia* et *authentica*, ut a legatis sedis apostolicae in sententiam adversus Dioscorum in concilio calcedonensi prolatam (Hard. 2, 346), ubi recensitis Dioscori sceleribus ita pronunciant: „Unde ss. et bb. archiepiscopus magnae et senioris Romae Leo per praesentem sanctum synodum una cum ter beatissimo et omni laude digno b. Petro apostolo, qui est petra et crepido catholicae Ecclesiae et rectae fidei fundamentum, nudavit eum tam episcopatus dignitate, quam etiam et ab omni sacerdotali alienavit ministerio.“ Cf. quoque opusc. t. 10 p. 14. annot. et

ferna demergit. Propter quod dicitur beatissimo Petro: *Tibi dabo claves regni coe-*

---

p. 83. annot. Receptus fuit praeterea in *libros liturgicos* vel earum sectarum, quae se jam a sec. 5. ab Ecclesia separarunt. Eximia plane testimonia e nestorianorum et jacobitarum libris abunde suppeditat Joseph David in op. *Antiquae ecclesiae syro-chaldaicae traditio circa Petri ap. ejusque successorum rom. pontificum divinum primatum* (Romae 1870), e quo florilegium exhibet Katholik 1870. Januar p. 18 ss. Ecclesiae armenae suffragium recitat Civiltà catholica 1869. v. 5. p. 335. In ordine poenitentiae ecclesiae coptieae legimus hanc orationem (ap. Denzinger, Ritus orientalium 1, 437): „Domine Deus omnipotens . . . qui dixisti patri nostro Petro ex ore unigeniti Filii tui Domini et Dei N. J. Christi: *Tu es petra* et *super hanc petram* aedificabo Ecclesiam meam etc.“ Jam vero in tali contextu manifesto nomine *petrae* in secundo inciso illa eadem intelligitur, cujus mentio occurrit in praecedenti. Proinde ex ecclesiae copticae fide Petrus est illa petra, supra quam Christus suam se dicit aedificaturum esse Ecclesiam. Quare traditionis inspecto suffragio praeferendus est noster commentarius, eoque magis 4) quod reliquae interpretationes hunc non excludant, sed amice conspirent cum illo, adeo ut iidem patres nunc hoc utantur nunc altero, imo quandoque duos conjungant simul eodem in contextu. Et sane eatenus tantum Petrus petra esse potest Ecclesiae, quatenus hanc praerogativam ei largitur Christus princeps petra. Eo ipso ergo quod Christus Petrum constituit Ecclesiae petram, se ipsum significavit esse Ecclesiae

lorum. Et quaecunque ligaveris super terram, erunt ligata et in coelis. Et quaecun-

---

petram principem. Merito hinc Leo IX. ad Michaelem Caerularium scribens ait (c. 7.): „Sancta Ecclesia super petram i. e. Christum et super Petrum inaedificata est;“ et auctor hom. de poenitentia s. Basilio adscriptae: „Christus revera petra inconcussa est, Petrus vero propter Petram. Largitur enim Jesus suas dignitates et non evacuatur, sed habens dat,“ quod etiam hic s. Leo egregie significat. Cum autem Petrus non sit Ecclesiae fundamentum secundum corpus, seu secundum carnem et ossa, sed ratione fidei, nimirum tum propter insignem fidei professionem (causa *meritoria*), tum quatenus fide instructus firma atque indefectibili fidem quoque in Ecclesia universali docere, conservare tuerique pro munere debet (causa *formalis*), haud incongrue super fidem, sed Petri, Ecclesia dici poterit aedificata. Hinc sicut dum Hieronymus c. Jovin. n. 35. Ambrosius de interpell. Job l. 1. c. 5. n. 15, Pseudo-Ambrosius de Trinit. c. 29 (Mig. patrol. 17, 541.) dicunt, super aquas Petri corpus non ambulasse sed fidem, non negant Petrum vere aquis inambulasse, sed tantum significant, virtuti fidei miraculum tribuendum esse, ita quoque patres dum Ecclesiam super Petri fidem vel confessionem fundatam praedicant, super Petrum fundatam non negant. Ad rem Basilius l. 2. c. Eunomium n. 4: „Illico per hanc vocem *Petrum* intelligimus Jonae filium . . . qui quoniam fide praestabat Ecclesiae aedificationem in se recepit.“ Verum haec sufficiant pro vindicando illo Matth. 16, 18 commentario, e quo tot primatus praerogativae eruuntur.

que solveris super terram, erunt soluta et in coelis. Transivit quidem etiam in alios apostolos jus potestatis istius, et ad omnes Ecclesiae principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiae rectoribus Petri forma praeponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubicunque ex ipsius fertur aequitate judicium[1]). Nec nimia est vel severitas, vel remissio, ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod beatus Petrus aut solverit, aut ligaverit. Instante autem passione sua, Dominus, quae discipulorum erat turbatura constantiam, *Simon*, inquit: *Simon! ecce satanas expostulavit vos, ut cerneret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos, ut non intretis in tentationem* (Luc. 22, 31 s.). Commune erat omnibus apostolis periculum de ten-

[1]) Sensus est: Manet ergo Petri privilegium, ut ligata vel soluta sint in coelis, quaecunque ligata vel soluta fuerint in terris, ubicunque Ecclesiae rectores rectum et justum ferunt judicium secundum Petri exemplum, cujus profecto recta et justa fuerunt judicia.

tatione formidinis, et divinae protectionis auxilio pariter indigebant. Quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, et tamen specialis a Domino Petri cura suscipitur, et pro fide Petri proprie supplicatur, tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, et divinae gratiae ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quae per Christum Petro tribuitur, per Petrum apostolis conferatur[1]).

---

[1]) Praeclarus verborum Christi Luc. 22, 31 s. commentarius, non a longinquo arcessitus, sed plane obvius et naturalis, praesertim si haec verba conferantur cum Matth. 16, 18. Sicut enim apud Matthaeum gravissima Ecclesiae impugnatio futura significatur, sic et apud Lucam gravissimae praedicuntur tentationes, quibus Satanas appetet apostolos, et in illis universam Ecclesiam: sicut ibi Ecclesiam munit fundando eam super petram, quae est Petrus, ita hic de apostolis curam gerit tradendo illos Petro confirmandos; sicut ibi Petrum, ut tanto muneri et oneri esset par, reddit petram, cujus est στηρίζειν firmare, sustentare domum, ita hic oratione sua Petri fidem reddit indefectibilem, ut probatus esset fratrum confirmator. Hinc autem sponte sua consequitur, Petrum, sicut cum gerit munus petrae, nutare nequit, ita nec fidem prodere posse, cum confirmatoris fungitur officio. „Considerate carissimi, inquit, Pelagius II. ep. 3., quia veritas mentiri non potuit, nec fides Petri in aeternum quassari vel mutari, nam

4. Cum itaque, dilectissimi, tantum nobis videamus praesidium divinitus institutum, rationabiliter et juste in ducis nostri meritis et dignitate laetamur, gratias agentes sempiterno Regi Redemptori nostro Domino Jesu Christo, quod tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiae principem fecit: ut si quid etiam nostris temporibus recte per nos agitur, recteque disponitur, illius operibus, illius sit gubernaculis deputandum, cui dictum est: *Et tu conversus confirma fratres tuos.* Et cui post resurrectionem suam Dominus ad trinam aeterni amoris professionem mystica insinuatione ter dixit: *Pasce oves meas* (Joan. 21, 15 ss.). Quod nunc quoque procul dubio facit, et mandatum Domini pius

---

cum omnes discipulos diabolus ad cribrandum poposcerit, pro solo Petro se Dominus rogasse dicitur, et ab eo voluit ceteros confirmari etc.“ Sed cum verba Matth. 16, 18, hisce ut vidimus parallela, evidenter ad Petri quoque successores spectent, et cum confirmare fratres munus haud ultimum sit primatus, post apostolorum praesertim mortem, sequitur, cum hoc munere transiisse etiam in Petri heredes indefectibilitatis in fide praerogativam. Cf. Katholik 1863. v. 1. p. 404 ss. Schrader, de unitate romana l. 2. n. 193 ss. Ceterum hisce, quae scribit s. Leo, similia reperiuntur apud auctorem qq. in V. et N. T. inter op. Augustini q. 75.

pastor exsequitur confirmans nos cohortationibus suis, et pro nobis orare non cessans, ut nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suae curam omni populo Dei, sicut credendum est, ubique praetendit: quanto magis nobis alumnis suis opem suam dignabitur impendere, apud quos in sacro beatae dormitionis thoro, eadem qua praesedit carne, requiescit? Illi ergo hunc servitutis nostrae natalitium diem, illi adscribamus hoc festum, cujus patrocinio sedis ipsius meruimus esse consortes, auxiliante nobis per omnia gratia Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

Sermo III [1]).

(In anniversario assumptionis suae ad pontificat. III.)

SYNOPSIS.

1. Omnia ad Deum referenda. 2. Quo quisque altiorem in Ecclesia tenet locum, eo magis illi timendum esse. 3. Christum verum esse Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, et suae semper adesse

[1]) In editione Baller. s. 5. al. 4.

Ecclesiae. 4. Petrum romanae sedis semper curam gerere. 5. Illi potissimum honorem esse impendendum, cujus sedi successores ejus serviunt.

1. Sicut honor est filiorum, dilectissimi, dignitas patrum, ita laetitia est plebis gaudium sacerdotis, quod, quia ex divino venit munere (*Omne enim* sicut scriptum est, *datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum* (Jac. 1, 17.)) gratias agere bonorum omnium debemus auctori; quoniam sive in naturalibus incrementis, sive in moralibus institutis, *ipse fecit nos et non ipsi nos* (Ps. 99, 3), cumque hoc pie et fideliter confitemur, neque in nobis, sed in Domino gloriamur, fructuose in nobis renovantur vota cum tempore et religiosa festa justa sunt gaudia, in quibus nec ingrati sumus tacendo de donis, nec superbi praesumendo de meritis. Omnem igitur, dilectissimi, causam et rationem solemnitatis hodiernae ad originem suam caputque feramus, et illum debita gratiarum actione laudemus, in cujus manu et gradus officiorum et momenta sunt temporum. Nam si ad nos et ad nostra respicimus, vix aliquid reperimus, unde merito gaudeamus; mortali etenim carne circumdati, et fragilitati corruptionis obno-

xii, nunquam ita liberi sumus, ut non aliqua impugnatione pulsemur, nec tam felix capitur in hoc agone victoria, ut non etiam post triumphos surgant rediviva certamina. Unde nemo tam perfectus est pontifex, tam immaculatus antistes, qui placationis hostias pro populi tantum delictis, non etiam pro suis debeat offerre peccatis.

2. Quae conditio si omnes sacerdotes generaliter tenet, quanto magis nos et onerat et obstringit? quibus ipsa suscepti operis magnitudo creberrima est offensionis occasio: quamvis enim singuli quique pastores speciali sollicitudine gregibus suis praesint, sciantque se pro commissis sibi ovibus reddituros esse rationem, nobis tamen cum omnibus cura communis est, neque cujusquam administratio non nostri laboris est portio: ut dum ad B. apostoli Petri sedem ex toto orbe concurritur, et illa universalis Ecclesiae a Domino eidem commendata dilectio etiam ex nostra dispensatione deposcitur, tanto amplius nobis instare oneris sentiamus, quanto cunctis majora debemus. In hac ergo materia trepidationis, quae nobis esset dependendae fiducia servitutis? nisi non dormitaret, neque obdormiret qui custodit Israel, et qui discipulis suis ait: *Ecce ego vobiscum sum om-*

nibus diebus usque ad consummationem seculi (Matth. 28, 20), nisi dignaretur non solum custos ovium, sed ipsorum etiam pastor esse pastorum, qui corporeo quidem intuitu non videtur, sed spirituali corde sentitur, absens carne, qua potuit esse conspicuus, praesens Deitate, qua ubique semper est totus; quia enim justus ex fide vivit (Hab. 2, 4), et haec est justitia credentis, ut respiciat animo quod non cernit aspectu. *Ascendens Dominus in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus* (Ps. 67, 19), fidem scilicet, et spem et charitatem, quae inde magna sunt, inde fortia, inde pretiosa, quia quod carnis oculis non attingitur, id miro mentis affectu et creditur et speratur, et amatur.

3. Adest igitur, dilectissimi, quod non temere, sed fideliter confitemur, in medio credentium Dominus Jesus Christus; et quamvis ad dexteram Dei Patris sedeat, *donec ponat inimicos suos scabellum pedum suorum* (Ps. 109, 3), non deest tamen Pontifex summus a suorum congregatione pontificum, meritoque illi totius Ecclesiae et omnium sacerdotum ore cantatur: *Juravit Dominus et non poenitebit eum: Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech* (ib. 6). Ipse enim verus et

aeternus est antistes, cujus administratio nec commutationem potest habere, nec finem. Ipse est, cujus formam Melchisedech pontifex praeferebat; non judaicas hostias offerens Deo, sed illius sacramenti immolans sacrificium, quod Redemptor noster in suo corpore et sanguine consecravit: ipse est, cujus sacerdotium Pater, non secundum ordinem Aaron cum legis tempore transiturum, sed secundum ordinem Melchisedech perenniter celebrandum cum firmamento insolubilis jurationis instituit. Nam quia jusjurandum inter homines iis definitionibus adhibetur, quae perpetuis pactionibus sanciuntur, divini quoque juramenti testificatio in his invenitur, promissis quae incommutationibus sunt fixa decretis: et qua poenitentia mutationem indicat voluntatis, in eo Deus non poenitet, in quo secundum aeternum placitum non potest aliud velle quam voluit.

4. Non est itaque nobis, dilectissimi, praesumptuosa festivitas, quia suscepti sacerdotii diem divini muneris memores honoramus; quandoquidem pie et veraciter confitemur, quod opus ministerii nostri in omnibus, quae recte agimus, Christus exsequitur, et non in nobis, qui sine illo nihil

possumus, sed in ipso, qui possibilitas nostra est, gloriamur. Subjungit autem se ad rationem solemnitatis nostrae non solum apostolica, sed etiam episcopalis beatissimi dignitas Petri, qui sedi suae praeesse non desinit, et indeficiens obtinet cum aeterno sacerdote consortium. Soliditas enim illa, quam de Petra Christo etiam ipse petra factus accepit, in suos quoque se transfudit heredes, et ubicunque aliquid ostenditur firmitatis, non dubie apparet fortitudo pastoris. Nam si omnibus fere ubique martyribus pro susceptarum tolerantia passionum hoc ad merita ipsorum manifestanda donatum est, ut opem periclitantibus ferre, morbos abigere, immundos spiritus pellere, et innumeros possint curare languores; quis gloriae B. Petri tam imperitus erit, aut tam invidus aestimator, qui ullas Ecclesiae partes non ipsius sollicitudine regi, non ipsius ope credat augeri? Viget prorsus et vivit in apostolorum principe illa Dei hominumque dilectio, quam non claustra carceris non catenae, non populares impetus, non minae regiae exterruerunt; et insuperabilis fides quae bellando non cessit, vincendo non tepuit.

5. Cum ergo in diebus nostris moestitudines in laetitiam, labores in requiem, di-

scordiae vertuntur in pacem, agnoscimus nos praesulis nostri meritis et precibus adjuvari, et documentis frequentibus experimur ipsum salubribus consiliis, ipsum aequis praesidere judiciis: ut manente apud nos jure ligandi atque solvendi, per moderamen beatissimi Petri et condemnatus ad poenitentiam, et reconciliatus perducatur ad veniam. Et ideo, dilectissimi, quidquid in nobis hodie sive dignatione fratrum[1]), sive pietate filiorum detulistis officii, illi vos mecum religiosius et verius impendisse cognoscite, cujus sedi, non tam praesidere quam servire gaudemus, sperantes orationibus ipsius esse praestandum, ut Deus misericordiarum ministerii nostri tempora benignus aspiciat, pastoremque ovium suarum et custodire semper dignetur et pascere.

---

[1]) Officium, quo fratres sibi aliquid *ex dignatione* detulisse s. Leo tradit, eos tantum respicit episcoporum conventus, ad quos isti ob celebrandum anniversarium diem ordinationis ejus invitati concurrerant (Cf. s. 2. in edit. Baller. c. 2). Haec et his similia officia, ad quae nulla lex, praeceptum nullum cogeret, sicut *pietate filiorum*, ita *dignatione fratrum* pendebantur. Nihil ergo erat cur Quesnellus huic loco generalem propositionem in postilla apponeret: *Episcopi ex dignatione officia deferunt romano pontifici.* Ballerinii.

Sermo IV[1]).

(In Natali Apostolorum Petri et Pauli.)

SYNOPSIS.

1. Quantum Romae gloria per religionem apostolorum ministerio creverit. 2. Quomodo romanum imperium Christi imperio servierit. 3. Cur Romae primaria Ecclesiae sedes constituta sit? 4. Quanta Petri fortitudo et charitas Romam ingredientis etc.; 5. Qui Petri labores, antequam Romam veniret. 6. Petrum et Paulum Petro consociatum duo praeclara divini seminis esse germina. 7. In Petro et Paulo an aliquid diversum?

1. Omnium quidem sanctarum solemnitatum, dilectissimi, totus mundus est particeps, et unius fidei pietas exigit, ut quidquid pro salute universorum gestum recolitur, communibus ubique gaudiis celebretur. Verumtamen hodierna festivitas praeter illam reverentiam, quam toto terrarum orbe pro-

---

[1]) In editione Baller. 82. al. 80. Hunc sermonem propter argumenti affinitatem hic inserimus. Hujus sermonis quaedam sententiae ac etiam verba aliquot peculiaria traducta fuere in praefationem diei natalis ss. Petri et Pauli, quae habetur in sacramentario romano omnium antiquissimo.

meruit, speciali et propria nostrae urbis exsultatione veneranda est: ut ubi praecipuorum apostolorum glorificatus est exitus, ibi in die martyrii eorum sit laetitiae principatus. Isti enim sunt viri, per quos tibi Evangelium Christi, Roma, resplenduit, et quae eras magistra erroris, facta es discipula veritatis. Isti sunt sancti patres tui verique pastores, qui te regnis coelestibus inserendam multo melius multoque felicius condiderunt, quam illi, quorum studio prima moenium tuorum fundamenta locata sunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraterna te caede foedavit. Isti sunt, qui te ad hanc gloriam provexerunt, ut gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis et regia, per sacram beati Petri sedem [1]) caput orbis effecta, latius prae-

---

[1]) Hic observandum est, quod licet ss. Petrum et Paulum „patres et veros pastores“ romanae urbis Leo dixerit paulo ante, sedem tamen episcopalem uni Petro tribuit, ac per eam *caput orbis* Romam effectam tradit, cujus sedis causa toti orbi *praesidet*, adeo ut exinde „latius praesideat religione divina, quam dominatione terrena.“ Quibus concinunt illa Prosperi in carmine de Ingratis:

Sedes Roma Petri, quae pastoralis honore
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

sideres religione divina, quam dominatione terrena. Quamvis enim multis aucta victoriis, jus imperii tui terra marique protuleris: minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax christiana subjecit.

2. Deus namque bonus, et justus, et omnipotens, qui misericordiam suam humano generi nunquam negavit, omnesque in communi mortales ad cognitionem sui abundantissimis semper beneficiis erudivit, voluntariam errantium coecitatem et proclivem in deteriora nequitiam secretiori consilio et altiori pietate miseratus est, mittendo Verbum suum aequale sibi et coaeternum. Quod caro factum ita divinam naturam naturae univit humanae, ut illius ad infirma inclinatio nostrae fieret ad summa provectio. Ut autem hujus inenarrabilis gratiae per totum mundum diffunderetur effectus, romanum regnum divina providentia praepara-

---

Similia leguntur apud auctorem de vocat. omnium gentium l. 2. c. 16 (opusc. t. 3). Hinc autem primatus atque auctoritas, quae in totum orbem etiam extra romani imperii fines protenditur, ab imperiali urbe, cui episcopatus Petri fuit affixus, originem habere non potuit, ut quidam heterodoxorum sommiarunt. Ballerinii.

vit, cujus ad eos limites incrementa perducta sunt, quibus cunctarum undique gentium vicina et contigua esset universitas. Dispositio namque divinitus operi maxime congruebat, ut multa regna uno confoederarentur imperio, et cito pervios haberet populos praedicatio generalis, quos unius teneret regimen civitatis. Haec autem civitas ignorans suae provectionis auctorem, cum pene omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus: et magnam sibi videbatur suscepisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem. Unde quantum erat per diabolum tenacius illigata, tantum per Christum est mirabilius absoluta.

3. Nam cum duodecim apostoli, accepta per Spiritum sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Evangelio mundum distributis sibi terrarum partibus suscepissent: beatissimus Petrus princeps apostolici ordinis ad arcem romani destinatur imperii: ut lux veritatis, quae in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Cujus autem nationis homines in hac tunc urbe non essent? aut quae usquam gentes ignorarent, quod Roma didicisset? Hic conculcandae philosophiae opiniones, hic disol-

vendae erant terrenae sapientiae vanitates, hic confutandus daemonum cultus, hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, ubi diligentissima superstitione habebatur collectum, quidquid usquam fuerat variis erroribus institutum.

4. Ad hanc ergo urbem tu, beatissime Petre apostole, venire non metuis, et consorte gloriae tuae Paulo apostolo aliarum adhuc Ecclesiarum ordinationibus occupato, silvam istam frementium bestiarum et turbulentissimae profunditatis oceanum constantior, quam cum supra mare gradereris (Matth. 14, 30), ingrederis. Nec mundi dominam times Romam, qui in Caiphae domo expaveras sacerdotis ancillam (Matth. 26,70). Numquid aut judicio Pilati, aut saevitia judaeorum minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiam formidinis vis amoris: nec aestimabas pavendos, quos susceperas diligendos. Hunc autem intrepidae charitatis affectum jam tunc profecto conceperas, quando professio tui amoris in Dominum trinae interrogationis est solidata mysterio (Joan. 21, 15 ss.). Nec aliud ab hac mentis tuae intentione quaesitum est, quam ut pascendis ejus, quem diligeres, ovibus, cibum, quo ipse eras opimatus, impenderes.

5. Augebant quoque fiduciam tuam tot signa miraculorum, tot dona charismatum, tot experimenta virtututum. Jam populos, qui ex circumcisione crediderant, erudieras: jam antiochenam ecclesiam, ubi primum christiani nominis dignitas est orta (Acto. 11, 26), fundaveras: jam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam atque Bithyniam legibus evangelicae praedicationis imbueras: nec aut dubius de proventu operis, aut de spatio tuae ignarus aetatis, trophaeum crucis Christi romanis arcibus inferebas, quo te divinis praeordinationibus anteibant et honor potestatis et gloria passionis.

6. Ad quam beatus coapostolus tuus, vas electionis et specialis magister gentium Paulus occurrens, eo tibi consociatus est tempore, quo jam omnis innocentia, omnis pudor omnisque libertas sub Neronis laborabat imperio. Cujus furor, per omnium vitiorum inflammatus excessum, in hunc eum usque torrentem suae praecipitavit insaniae, ut primus nomini christiano atrocitatem generalis persecutionis inferret, quasi per sanctorum neces gratia Dei posset exstingui: quibus hoc ipsum erat maximum lucrum, ut contemptus vitae hujus occiduae perceptio fieret felicitatis aeternae. Pretiosa est ergo in

conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. 115, 15): nec ullo crudelitatis genere destrui potest sacramento crucis Christi fundata religio. Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, et semper dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana, quae singula cadunt, multiplicata nascuntur[1]).

---

[1]) Haec illustravimus in diss. *Martyrum sanguis vox veritatis* n. 22. opusc. t. 4. Similia autem leguntur praeterea apud Basilium ep. 164. n. 1; Theodoretum in Ps. 9, 17; praesertim vero apud Augustinum de catechiz. rud. c. 24. n. 44. (opusc. t. 8. p. 175); in Ps. 39. n. 1; in Ps. 40. n. 1; in Ps. 88. serm. 1. n. 10; in Ps. 140. n. 20, 21, ubi inter alia scribit: „Quid ergo mortes illae omnium martyrum, quid fecerunt? Audi: *Sicut crassitudo terrae disrupta est super terram, dissipata sunt juxta infernum ossa nostra* (Ps. 140, 7). Juxta infernum dissipata sunt ossa martyrum, id est, corpora testium Christi. Occisi sunt enim martyres, et quasi praevaluerunt qui occiderunt. Praevaluerunt illi persequendo, ut praevalerent verba Christi praedicando. Et quid factum est de mortibus sanctorum? *Sicut crassitudo terrae disrupta est super terram, dissipata sunt juxta infernum ossa nostra.* Quid est *crassitudo terrae disrupta est super terram?* Novimus crassitudinem terrae contemptibilia quaeque esse. Quae sunt quasi contemptibilia hominibus, fecundant terram . . . Quomodo accipit terra quandam pinguedinem de rebus contemptibilibus et abjectis, sic ex eo, quod contempsit

Unde duo ista praeclara divini seminis germina in quantam sobolem pullularint, beatorum millia martyrum protestantur, quae apostolicorum aemula triumphorum urbem nostram purpuratis, et longe lateque rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt.

7. De quo praesidio, dilectissimi, divinitus nobis ad exemplum patientiae et confirmationem fidei praeparato universaliter quidem in omnium sanctorum commemoratione laetandum est, sed in horum excellentia patrum merito est exsultantius gloriandum, quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiae membra provexit: ut eos in corpore, cui caput est Christus, quasi geminum constituerit lumen oculorum. De quorum meritis atque virtutibus, quae omnem loquendi superant facultatem, nihil diversum, nihil debemus sentire discretum: quia illos et electio pares, et labor similes, et finis fecit aequales[1]). Sicut autem

---

hic mundus, accepit crassitudinem terra, ut inde seges Ecclesiae feracius pullularet etc.“

[1]) Voces *et electio pares* desunt in antiquiss. Vat. Intelligitur autem electio ad apostolatum, quo pares fuerunt Petrus et Paulus, quia a Christo uterque

et nos experti sumus, et nostri probavere majores, credimus atque confidimus, inter

---

apostolus electus fuit, quod primatui nihil praejudicat: nam ut Leo tradit s. 4 (in nostra ed s. 2.) c. 2: „Unus Petrus eligitur, qui . . . omnibus apostolis . . . praeponatur;“ et ep. 10. c. 1. de apostolatu loquens, ad quem omnes apostoli vocati fuerant: „Hujus muneris sacramentum, inquit, ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo *principaliter* collocarit.“ Deinde vero *aequales* illos tradidit non potestate primatus, sed *fine*, id est, morte seu martyrio. Haec autem notanda fuere ob postillam quesnellianae editionis huic loco affixam: *Petrus et Paulus geminus oculus Ecclesiae, alter alteri aequalis.* Ipse etiam Quesnellus in op. inscripto: La discipline de l' Eglise, t. 1. p. 96. allatis illis Apostoli ad Cor. 2. ep. 12, 11: *Nihil minus fui ab iis, qui sunt supra modum apostoli*, fatetur, totam hanc aequalitatem respicere solum apostolatum, non vero primatum apostolatus: „En tout cela l'équalité ne regarde précisement que l'apostolat, non la primauté de l'apostolat;“ et hunc quidem primatum non meri honoris, sed praecipue potestatis ac jurisdictionis esse, ipsi etiam galli theologi cum Ecclesia catholica fatentur; unde et Leo paulo ante c. 5. non merum honorem, sed *honorem potestatis* ex *divinis praeordinationibus* Petro attributum agnovit. Ballerinii. Si autem quaeritur, quare Deus voluerit, ut apostolorum principes martyrium subirent Romae, respondet Maximus taurinensis (hom. 72): „At in quo tandem loco martyrium pertulerunt? In urbe Roma, quae principatum et caput obtinet nationum;

omnes labores istius vitae ad obtinendam misericordiam Dei semper nos specialium patronorum orationibus adjuvandos: ut quantum propriis peccatis deprimimur, tantum apostolicis meritis erigamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est cum Patre et sancto Spiritu eadem potestas, una Divinitas in secula seculorum, Amen.

---

scil. ut ibi caput quiesceret sanctitatis; et ubi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morerentur. Cujus autem meriti sint bb. Petrus et Paulus, hinc possumus intelligere, quod cum Dominus Orientis regionem propria illustraverat passione, Occidentis plagam, ne quid minus esset, vice sui apostolorum sanguine illuminare dignatus est, et licet illius passio nobis sufficiat ad salutem, tamen horum martyrium contulit ad exemplum.“ Cf. h. 68. ubi speciatim de Paulo illud addit: „Ita factum est, ut gloriosissimum Paulum, qui in diversis gentibus pro fide Christi multo certamine dimicando innumera bella peregerat, velut victorem mundi Roma susciperet ad triumphum.“

Sermo V [1]).

(De jejunio decimi mensis et collectis I.)

SYNOPSIS.

1. Homo ideo conditus, ut suum imitetur auctorem, et hoc Dei donum est. 2. Charitatem non Deum solum, sed et proximum complecti, ipsosque inimicos: quae christianae charitatis latitudo est. 3. Omnibus Dei judiciis subditus quisque debet esse, nec minus de inopia, quam de abundantia gratias agere. 4. Jejunio, oratione et eleemosyna omnes virtutes comprehendi.

1. Si fideliter, dilectissimi, atque sapienter creationis nostrae intelligamus exordium, inveniemus hominem ideo ad imaginem Dei conditum, ut imitator sui esset auctoris: et hanc esse naturalem [2]) nostri generis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divinae benignitatis forma re-

---

[1]) In editione Baller. 12. al. 11.

[2]) *Naturalem*, significatione scil. *etymologica* (a natura, *nascor*), proinde naturalis hic idem significat ac *originalis*. Loquitur enim s. Leo de ea dignitate, quam primus homo in sua conditione Dei elevantis gratia accepit, et ad quam nos quotidie gratia Salvatoris reparat.

splendeat. Ad quam utique nos quotidie reparat gratia Salvatoris, dum, quod cecidit in Adam primo, erigitur in secundo. Causa autem reparationis nostrae non est, nisi misericordia Dei, quem non diligeremus, nisi nos prior ipse diligeret, et tenebras ignorantiae nostrae suae veritatis luce discuteret. Quod per sanctum Isaiam Dominus praenuncians ait: *Adducam coecos in viam, quam ignorabant, et semitas, quas nesciebant, faciam illos calcare. Faciam illis tenebras in lucem, et prava in directa. Haec verba faciam illis, et non relinquam eos* (Isaia 42, 16). Et iterum: *Inventus sum*, inquit, *a non quaerentibus me, et palam apparui iis, qui me non interrogabant* (Ibid. 61, 1). Quod quomodo impletum sit, Joannes apostolus docet, dicens: *Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum, et simus in vero Filio ejus* (1. Joan. 5, 20). Et iterum: *Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos* (1. Joan. 4, 14). Diligendo itaque nos, Deus ad imaginem suam nos reparat, et ut in nobis formam suae bonitatis inveniat, dat, unde ipsi quoque, quod operatur, operemur: accendens scilicet mentium nostrarum lucernas, et igne nos suae

charitatis inflammans, ut non solum ipsum, sed etiam quidquid diligit, diligamus. Nam si inter homines ea demum firma amicitia est, quam morum similitudo sociarit, cum tamen parilitas voluntatum saepe in reprobos tendat affectus: quantum nobis optandum atque nitendum est, ut in nullo ab iis, quae Deo sunt placita, discrepemus? De quo dicit propheta: *Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus* (Psalm. 29, 6): quia non aliter in nobis erit dignitas divinae Majestatis, nisi imitatio fuerit voluntatis.

2. Dicente itaque Domino: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et diliges proximum tuum sicut te ipsum* (Matth. 22, 37): suscipiat fidelis anima Auctoris sui atque Rectoris immarcescibilem charitatem, totamque se etiam ejus subjiciat voluntati, in cujus operibus atque judiciis nihil vacat a veritate justitiae, nihil a miseratione clementiae. Quoniam etsi magnis quis laboribus et multis fatigetur incommodis, bona est illi causa tolerandi, qui se adversis vel corrigi intelligit, vel probari. Charitatis vero istius pietas perfecta esse non poterit, nisi diligatur et proximus. Quo nomine non ii tantum in-

telligendi sunt, qui nobis amicitia aut propinquitate junguntur, sed omnes prorsus homines, cum quibus nobis natura communis est, sive illi hostes sint, sive socii, sive liberi, sive servi. Unus enim nos Conditor finxit, unus nos Creator animavit: eodem cuncti coelo et aere, iisdem fruimur diebus et noctibus. Quumque alii sint boni, alii mali, alii justi, alii injusti, Deus tamen omnibus largitor, omnibus est benignus, sicut Lycaoniis a Paulo et Barnaba apostolis dicitur de providentia Dei: *qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens eis de coelo, dans pluviam et tempora fructifera, et implens cibo et justitia corda nostra* (Actor. 14, 15 s.) Dedit autem nobis majores diligendi proximi causas christianae gratiae latitudo, quae se per omnes partes totius orbis extendens dum neminem despectat, docet neminem negligendum. Et merito etiam inimicos diligi, et pro persecutoribus sibi praecipit supplicari, qui ex omnibus quotidie gentibus sacris olivae suae ramis germen inserens oleastri, de inimicis reconciliatos, de alienis adoptivos, de impiis facit justos, ut omne genuflectatur coelestium,

terrestrium et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. 2, 10).

3. Cum ergo Deus bonos nos esse velit, quia bonus est, nihil nobis debet de ejus judiciis displicere. Nam non per omnia illi gratias agere, quid est aliud, quam ex quadam eum parte reprehendere? Audet plerumque humana insipientia adversus Creatorem suum, non solum de inopia, sed etiam de copia murmurare: ut et quum aliquid non suppetit, querula, et quum quaedam exuberant, sit ingrata. Multae messis dominus horreorum suorum plenitudinem fastidivit, et ad copiam vindemiae affluentis ingemuit: nec de magnitudine fructuum gratulatus, sed de vilitate conquestus est (Lucae 12,16 ss.). Si autem parcior fuerit in susceptis terra seminibus, et castigatiore proventu vites oleaeque defluxerint, accusantur anni, arguuntur elementa, et nec aeri parcitur, nec coelo, quum fideles et pios discipulos veritatis nihil magis commendet et muniat, quam perseverans in Deum et indefessa laudatio, dicente Apostolo: *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Haec enim voluntas Dei est in Christo Jesu in omnibus* (1.Thess. 5, 16). Hujus autem devotionis quemad-

modum poterimus esse participes, nisi rerum varietas constantiam mentis exerceat? ut amor directus in Deum, nec inter secunda superbiat, nec inter adversa deficiat. Quod placet Deo, placeat et nobis. De omni mensura munerum ejus gaudeamus. Qui bene usus est magnis, bene utatur et modicis. Tam nobis copia, quam particitate consulitur. Nec in spiritalibus lucris angustia gravabimur fructuum, si foecunditas non arescat animorum. Oriatur de cordis agro, quod terra non edidit. Semper illi, quod largiatur, occurrit, cui bene velle non deficit. Ad omnia igitur, dilectissimi, opera pietatis omnium nobis qualitas prosit annorum, nec benevolentiam christianam difficultas temporalis impediat. Novit Dominus vasa hospitalis viduae in opus pietatis suae vacuata complere (4. Reg. 4): novit aquas in vina convertere: novit de paucissimis panibus quinque millia esurientium saturare populorum. Et ille, qui in pauperibus suis pascitur, quae potuit augere dando, potest multiplicare sumendo.

4. Tria vero sunt, quae maxime ad religiosas pertinent actiones, oratio scilicet, jejunium et eleemosyna, quibus exercendis omne quidem tempus acceptum, sed illud

est studiosius observandum, quod apostolicis accepimus traditionibus consecratum: sicut etiam decimus hic mensis morem refert veteris instituti, ut tria illa, de quibus locutus sum, diligentius exsequamur. Oratione enim propitiatio Dei quaeritur, jejunio concupiscentia carnis exstinguitur, eleemosynis peccata redimuntur (Dan. 4. 24), simulque per omnia Dei in nobis imago renovatur, si et in laudem ejus semper parati, et ad purificationem nostram sine cessatione solliciti, et ad sustentationem proximi indesinenter simus intenti. Haec triplex observantia, dilectissimi, omnium virtutum comprehendit effectus. Haec ad imaginem et similitudinem Dei pervenit, et a Spiritu sancto inseparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in jejuniis innocens vita, in eleemosynis mens benigna. Quarta igitur et sexta feria jejunemus. Sabbato autem apud beatissimum apostolum Petrum vigilias celebremus: qui et orationes, et jejunia, et eleemosynas nostras precibus suis dignabitur adjuvare, per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et sancto Spiritu vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo VI[1]).

(In Solemnitate Nativitatis D. N. J. C. I.)

SYNOPSIS.

1. Neminem extraneum esse a laetitia Nativitatis Domini, quae sola sine sorde peccati est. 2. Miram esse hujus mysterii dispensationem. 3. Qui novum hominem vult induere, ei veterem esse deponendum.

1. Salvator noster, dilectissimi, hodie natus est, gaudeamus. Neque enim fas est ibi locum esse tristitiae, ubi natalis est vitae, quae consumpto mortalitatis timore nobis ingerit de promissa aeternitate laetitiam. Nemo ab hujus alacritatis participatione secernitur. Una cunctis laetitiae communis est ratio, quia Dominus noster peccati mortisque destructor, sicut nullum a reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exsultet sanctus, quia propinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur gentilis, quia vocatur ad vitam. Dei namque Filius secundum plenitudinem tem-

---

[1]) In editione Baller. 21. al. 20.

poris, quam divini consilii inscrutabilis altitudo disposuit, reconciliandam auctori suo naturam generis assumpsit humani: ut inventor mortis diabolus per ipsam, quam vicerat, vinceretur. In quo conflictu pro nobis inito magno et mirabili aequitatis jure certatum est, dum omnipotens Dominus cum saevissimo hoste non in sua majestate, sed in nostra congreditur humilitate, objiciens ei eandem formam, eandemque naturam, mortalitatis quidem nostrae participem, sed peccati totius expertem. Alienum quippe ab hac nativitate est, quod de omnibus legitur *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram* (Job. 14, 4). Nihil ergo in istam singularem nativitatem de carnis concupiscentia transivit, nihil de peccati lege manavit. Virgo regia davidicae stirpis eligitur, quae sacro gravidanda foetu, divinam humanamque prolem prius conciperet mente, quam corpore. Et ne superni ignara consilii ad inusitatos paveret affatus: quod in ea operandum erat a Spiritu sancto, colloquio discit angelico. Nec damnum credit pudoris, Dei genitrix mox futura. Cur enim de conceptionis novitate desperet, cui efficientia de Altissimi virtute promittitur? Confirmatur credentis fides etiam praeeun-

tis attestatione miraculi, donaturque Elisabeth inopinata foecunditas: ut qui conceptum dederat sterili, daturus non dubitaretur et virgini.

2. Verbum igitur Dei Deus, Filius Dei, qui in principio erat apud Deum, per quem facta sunt omnia, et sine quo factum est nihil (Joan. 1, 3), propter liberandum ab aeterna morte hominem factus est homo: ita se ad susceptionem humilitatis nostrae sine diminutione suae majestatis inclinans, ut manens quod erat, assummensque quod non erat, veram servi formam ei formae, in qua Deo Patri est aequalis, uniret: et tanto foederē naturam utramque consereret, ut nec inferiorem consumeret, glorificatio, nec superiorem minueret assumptio. Salva igitur proprietate utriusque substantiae, et in unam coeunte personam, suscipitur a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas: et ad rependendum nostrae conditionis debitum natura inviolabilis naturae est unita passibili, Deusque verus et homo verus in unitatem Domini temperatur, ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem Dei hominumque mediator, et mori posset ex uno, et resurgere posset ex altero. Merito igitur virgineae integritati nihil cor-

ruptionis intulit partus salutis: quia custodia fuit pudoris editio veritatis. Talis igitur, dilectissimi, nativitas decuit Dei virtutem et Dei sapientiam Christum: qua nobis et humanitate congrueret, et divinitate praecelleret. Nisi enim esset Deus verus, non adferret remedium: nisi esset homo verus, non praeberet exemplum[1]).

---

[1]) Neminem latet e sanctis Ecclesiae doctoribus vix alium esse, qui incarnationis mysterium accuratius, limpidius exponat atque splendidius s. Leone. Neque contentus quid de eo a fidelibus sit credendum docere, insuper quam illud undequaque sit conveniens, lucidissime manifestare nititur, quo facilius mens, mira hac convenientia perspecta, inducatur ad illud promptius alacriusque fide complectendum. Hoc s. pontificis consilium sequentes e re fore censemus, data per hosce quos edimus sermones opportunitate, nonnulla ejusmodi convenientiae, capita adjectis aliorum patrum dictis uberius illustrare, ut auditores theologiae ex hoc specimine intelligant, quam praeclara de mysteriis nostris sensa reperiantur in patrum scriptis. Duplicem s. Leo hoc in sermone (cf. n. 1.) reddit rationem, quare Dei Filius, volens piissimo suo adventu terram nostram consecrare, naturam assumpserit humanam (cf. infra s. 7. n. 3. s. s. 19. n. 1); alias atque alias idem alibi ceterique reddunt patres. In primis confirmant rationes s. Leonis; ita ex. gr. *primam* Joannes damascenus (de fid. orthod. l. 3. c. 18): „Factus homo est (Dei Filius), ut quod victum fuerat, vincat. Non enim im-

Ab exsultantibus ergo angelis nascente Domino gloria in excelsis Deo canitur: et

---

potens erat, qui omnia potest, omnipotenti virtute eripere hominem a tyranno. Sed querelae materia erat, si qui vicerat hominem, illata vi a Deo spoliatus esset. Eum igitur ipsum, qui victus est, victorem demonstrare volens miserator Deus et amator hominum, homo factus est, simile simili reparans." *Alteram* egregie urget Lactantius (instit. div. l. 4. c. 23): „Vides ergo, quanto perfectior sit mortalis doctor, quia dux mortali esse potest, quam immortalis: quia patientiam docere non potest, qui passionibus subjectus non est. Nec eo tamen pertinet, ut hominem Deo praeferam, sed ut ostendam, neque hominem perfecta doctrina esse posse, nisi sit idem Deus, ut auctoritate coelesti necessitatem parendi hominibus imponat: neque Deum, nisi mortali corpore induatur, ut praecepta factis adimplendo ceteros parendi necessitate constringat." Hinc pulcherrima illa Augustini verba (Tr. 25. in Joan. n. 16): „Quid superbis, o homo? Filius Dei propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum." Praeter has rationes alia petunt *e re medica*. „Serpens non modo lethale venenum habet, advertit acute Theophanes cognomento *Κεραμεύς* (h. 3), sed etiam pharmacum, letalis propulsandi veneni vi praeditum, quod ex serpentum carnibus medici ad remedium conficiunt. Sic ex Adami natura mortali proprium corpus Dei sibi Verbum elaboravit, quod et mortem e medio tollere posset." Cf. Damascenum l. 3. c. 12; Theotoretum haeret. fab. l. 5. c. 11. Paulo secus Grego-

pax in terra bonae voluntatis hominibus nunciatur. Vident enim coelestem Hieru-

---

rius M. praecessori suo concinens (Moral. l. 54. c. 2): „Mos medicinae est, ut aliquando similia similibus, aliquando contraria contrariis curet. Nam saepe calida calidis, frigida frigidis: saepe autem frigida calidis, calida frigidis sanare consuevit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster tantisque nos inveniens languoribus pressos, quiddam nobis simile et quiddam nobis contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores justus: concordavit nobis veritate naturae, sed discrepavit a nobis rigore justitiae. Vitiosus enim homo non poterat corrigi nisi per Deum. Videri autem debuit qui corrigebat, ut praebendo imitationis formam anteactae malitiae mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat Deus: ergo homo factus est, ut videri potuisset. Justus igitur atque invisibilis Deus apparuit similis nobis homo visibilis, ut videretur ex simili, curaret ex justo; dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obviaret aegritudini.“ Aliter hac similitudine utitur Petrus Chrysologus s. 50. „Medicus, inquit, qui non fert infirmitatem, curare nescit: et qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem.“ Hinc etiam Paulus testatur: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* (1. Cor. 9, 22). *Quartam quintamque* rationem innuisse sufficiat. Illam proponunt Irenaeus l. 3. c. 20, Cyrillus alex. dial. 1. de Trin., Gregorius nyss. l. 1. c. Eunom. et Novatianus, qui c. 23. de Trinitate scribit: „Si ad hominem veniebat, ut mediator Dei et hominum esse deberet, oportuit illum cum eo esse

salem ex omnibus mundi gentibus fabricari: de quo inenarrabili divinae pietatis

---

et Verbum carnem fieri, ut in semetipso concordiam confibularet terrenorum pariter atque coelestium, dum utriusque partis in se connectens pignora et Deum homini et hominem Deo copularet.“ Alteram Athanasius ita breviter enunciat: „Morte opus erat et pro omnibus mors erat obeunda, ut quod omnes debebant, solveretur. Quapropter cum Verbum mori non posset . . . corpus quod posset mori sibi accepit, quo illud ut proprium pro omnibus offerret.“ Egregia plane est *sexta* ratio a Tertulliano allata, advertit enim l. 2. adv. Marc. c. 27: „Deum non potuisse humanos congressus inire, nisi humanos et sensus et affectus suscepisset, per quos vim majestatis suae, intolerabilem utique humanae mediocritati, humilitate temperaret, sibi quidem indigna, homini autem necessaria, et ideo jam Deo digna, quia nihil tam dignum Deo, quam salus hominis.“ Id Chrysostomus (hom. 1. de prophetiarum obscurit. n. 6. Mig. patrol. gr. 56, 171) ex facto Moysis illustrat, qui rediens ad filios Israel post colloquium cum Domino, suam velabat faciem, quod illius splendorem ferre non possent. „Si enim, inquit, servi gloriam, quae illi postea obvenit, cernere non potuere judaei, quo pacto nudam postea divinitatem videre potuissent?“ Cf. h. 12. in Joan. ep. Barnabae adscriptae c. 5. Hanc Verbi attemperationem Augustinus saepissime extollit atque collaudat, nobisque tamquam plane necessariam depraedicat. „Sic enim posset, inquit (de lib. arb. l. 3. n. 30) panem angelorum homo manducare nondum angelis adaequatus, si panis ipse angelorum hominibus dignaretur aequari . . . Sic enim ani-

opere, quantum laetari debet humilitas hominum, quum tantum gaudeat sublimitas angelorum?

---

ma, quem superbiens intus reliquerat, foris humilem invenit, imitatura ejus humilitatem visibilem et ad invisibilem altitudinem reditura.“ Tr. 98. in Joan. n. 6: „lNam et in ipsis, quae sumimus, alimentis usque adeo non est lacti contrarius solidus cibus, ut ipse latescat, quo possit esse aptus infantibus, ad quos per matris vel nutricis pervenit carnem: sicut fecit etiam mater ipsa Sapientia, quae cum sit in excelsis angelorum solidus cibus, dignatas est quodammodo lactescere parvulis, cum *Verbum caro factum est et habitavit in nobis* (Joan. 1, 14).“ Cf. in Ps. 33. s. 1. n. 6; in Ps. 119. n. 2; in Ps. 130. n. 9 et Augustini vestigia premens Bernardus s. 35. in cant. n. 3: „Erat illi (Adamo innocenti) sors et societas cum plebe angelorum et cum omni mili.ia coelestis exercitus. Sed mutavit istam gloriam Dei in similitudinem vituli comedentis foenum. Inde est quod panis angelorum factus est foenum positum in praesepio, appositum nobis tamquam jumentis. *Verbum* quippe *caro factum est*, et juxta prophetam, *omnis caro foenum* (Is. 40, 6).“ Fuse hanc rationem patribus praeeuntibus evolvit Thomassini de incarnatione l. 1. c. 5, 6. *Septima* ratio, quae Verbum permovit ad assumendam naturam humanam, non alia erat, si patribus credimus, quam ut opere demonstraret hujus naturae dignitatem, simulque spei nostrae de consequendis a Deo maximis bonis adderet fidem. „Cum germanus et verus Filius sempiterni esset Dei, etiam Filius

3. Agamus ergo, dilectissimi, gratias Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto, qui

---

David esse dignatus est, ut te filium faceret Dei, servum patrem habere dignatus est, ut tibi servo patrem faceret Dominum. Quod si ambigis de his, quae ad tuum spectant honorem, de illius humilitate disce credere etiam quae super tuam dignitatem dicuntur. Quantum enim ad cogitationes hominum pertinet, multo est difficilius, Deum hominem fieri, quam hominem Dei filium consecrari. Cum ergo audieris, quod Filius Dei Filius sit et David et Abrahae, dubitare jam desine, quod et tu, qui filius es Adae, futurus sis filius Dei. (Chrysostomus h. 2. in Matth. n. 2)." Mira est *alia* ratio, quam cum nonnullis (cf. Thomassini l. c. l. 1. c. 6) Cyrillus hieros. cat. 12. ita paucis innuit: „Relinquentes homines Deum fabricaverunt idola: Deo itaque in humana figura adorato, Deus vere homo factus est, ut solveretur falsum." Pulcherrima vero atque piissima sunt Bernardi (s. 29. de div. n. 2) de hac congruentia sensa quae *nonam* et ultimam nobis suppeditant rationem. „Sane, inquit, ad affectuosum . . . cordis amorem plurimum valet incarnationis Christi cogitatio, sed et totius disponsationis, quam gessit in carne, et maxime passionis. Videns enim Deus homines omnino carnales effectos, tantam eis dulcedinem exhibuit in carne, ut durissimi cordis sit, quisquis eum toto affectu non diligat. Volens siquidem nobilem creaturam hominem recuperare, si, inquit, invitum coegero, asinum habebo, non hominem: quandoquidem non libens veniet, nec spontaneus . . . Ut ergo habeam voluntarium, terrebo eum, si forte convertatur et vivat. Et comminatus est acerbiora, quae

propter multam charitatem suam, qua dilexit nos misertus est nostri: et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, ut essemus in ipso nova creatura novumque figmentum (Ephes. 4, 22). Deponamus ergo veterem hominem cum actibus suis (Ephes. 4, 22): et adepti participationem generationis Christi, carnis renunciemus operibus. Agnosce, o christiane, dignitatem tuam: et divinae consors factus naturae, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. Memento, cujus capitis et cujus corporis sis membrum. Reminiscere, quia erutus de potestate tenebrarum translatus es in Dei lumen et regnum. Per ba-

---

excogitari possunt . . . Cum autem nec sic homo revocaretur, ait: Non solum timidus, sed etiam cupidus est, promittam ei quod potissimum desiderabile videatur . . . Promisit itaque vitam aeternam; promisit quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (1. Cor. 2, 9). Videns autem quod nihil proficeret, Unum, inquit, restat adhuc. Inest homini non solum timor et cupiditas, sed et amor, nec quidquam in eo vehementius ad trahendum. Venit igitur in carne, et tam amabilem se exhibuit, ut illam nobis impenderet caritatem, qua majorem nemo habet, ut animam suam daret pro nobis. Quisquis sane nec ob hoc quidem converti voluerit, nonne merito audiet: *Quid debui facere tibi, et non feci* (Is. 5, 4)?“

ptismatis sacramentum Spiritus sancti factus es templum. Noli tantum habitatorem pravis de te actibus effugare, et diaboli te iterum subjicere servituti: quia pretium tuum sanguis est Christi, qui in veritate te judicabit, qui in misericordia te redemit, qui cum Patre et Spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo VII [1]).

(In Nativitate D. II.)

SYNOPSIS.

1. Incarnatione Verbi primam Dei erga homines dispositionem compleri, sed Sacramento occultiore. 2. Novo ordine, nova nativitate Filium Dei esse generatum. 3. Cur ex Virgine nasci Christus elegerit. 4. Illusum esse diabolum per incarnationem ex Virgine. 5. Ideo natum esse Christum in carne, ut renasceremur ex spiritu. 6. Non hominis Dei, sed novi solis ortum Manichaeos colere.

1. Exsultemus in Domino, dilectissimi, et spiritali jucunditate laetemur: quia illu-

---

[1]) In editione Baller. s. 22. al. 21.

xit nobis dies redemptionis novae, reparationis antiquae, felicitatis aeternae. Reparatur enim nobis salutis nostrae annua praevolutione sacramentum, ab initio promissum, in fine redditum, sine fine mansurum. In quo dignum est nos erectis sursum cordibus divinum adorare mysterium: ut quod magno Dei munere agitur, magnis Ecclesiae gaudiis celebretur. Deus enim omnipotens et clemens, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est: statim ut nos diabolica malignitas veneno suae mortificavit invidiae, praeparata renovandis mortalibus suae pietatis remedia inter ipsa mundi primordia praesignavit: denuncians serpenti futurum semen mulieris, quod noxii capitis elationem sua virtute contereret, Christum scilicet in carne venturum, Deum hominemque significans, qui natus ex Virgine violatorem humanae propaginis incorrupta nativitate damnaret. Nam quia gloriabatur diabolus, hominem sua fraude deceptum divinis caruisse muneribus, et immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de praevaricatoris consortio invenisse solatium: Deum quoque, justae severitatis exigente ratione, erga hominem, quem in tanto honore con-

diderat, antiquam mutasse sententiam: opus fuit, dilectissimi, secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam pietatis suae dispositionem sacramento occultiore compleret, et homo diabolicae iniquitatis versutia actus in culpam contra Dei propositum non periret[1]).

---

[1]) Quaeri posset, quare Deus, qui angelis peccantibus non pepercerat, lapsi humani generis sit misertus. Quamvis divini hujus consilii ratio ultima sit Dei, cujus misericordiae non est numerus et bonitatis infinitus thesaurus, voluntas inscrutabilis, nituntur tamen patres rationes quasdam reddere plus minusve probabiles. Eam quam hic innuit s. pontifex (cf. etiam ejus ep. 28. c. 3) pluribus evolvit s. Athanasius (de incarn. Verbi n. 6, 10, 13) ita disserens: „Indignum enim erat bonitate Dei, ut quae ab ipso facta erant, corrumperentur fraude et calliditate diaboli, qua homines circumvenerat. Tum minime omnium decebat, divinum in hominibus artificium obliterari, sive ipsorum socordia, sive astu et illusione daemonum etc.“ quod haud incongrua illustrat similitudine. „Quocirca revera maxime consentaneum erat bonitati Dei magnum illud opus. Nam si rex aliquis aedificium vel urbem, cujus conditor fuisset ipse, incolarum negligentia ab latronibus oppugnatam neutiquam negligit, sed tamquam opus suum tuetur ac liberat, non tam ad habitatorum ignaviam, quam ad id, quod se dignum est respectum habens: multo magis optimi Patris Verbum Deus in

2. Advenientibus ergo temporibus, dilectissimi, quae redemptioni hominum fuerant praestituta, ingreditur haec mundi infirma Jesus Christus Filius Dei, de coelesti sede descendens, et a paterna gloria non recedens,

---

corruptelam prolabens hominum a se procreatum genus non contempsit.“ Cf. Irenaeum l. 3. c. 23. *Aliam* rationem proponit Gregorius M. „Angelorum spiritus, scribit ille Moral. l. 9. c. 28, idcirco irremissibiliter peccarunt, quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis commixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid, quo seipso minor esset, accepit.“ Huic rationi ex minori hominis stabilitate deductae *tertiam* adjicit Alcuinus quaerenti (in Gen. 9, 4), cur summi angeli peccatum insanabile fuerit et hominis sanabile, respondens: „Angelus sui sceleris inventor fuit, homo vero alterius frande seductus.“ Et priorem rationem approbans ait: „Quanto snblimior angelus in gloria, tanto major in ruina; homo vero quanto fragilior in natura, tauta facilior ad veniam.“ Cf. praeterea Augustinum l. 3. de lib. arbitrio c. ult.; tract. 100. in Joan.; l. 6. op. imperfecti n. 22, Irenaeum l. 4. c. 40. n. 3, Gregorium M. Moral. l. 4. c. 9 s., Isidorum l. 1. sententiarum c. 10, Damascenum in dial. de Manich. haeresi, Cassianum coll. 4. c. 14. etc. Denique nec illa ratio praetermittenda est, quod non omnes angeli perierint; qui vero ceciderunt, propria culpa sunt lapsi; homines vero *omnes* propter *unius* delictum, hinc plurimi absque propria culpa personali condemnati sunt. Quare horum causa prae angelorum causa melior, seu potius veniae propinquior.

novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis visibilis factus est in nostris. Incomprehensibilis voluit comprehendi. Ante tempora manens esse coepit ex tempore. Universitatis Dominus servilem formam obumbrata majestatis suae dignitate suscepit. Impassibilis Deus non de dignatus est homo esse passibilis, et immortalis mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate genitus est, conceptus a virgine, natus ex virgine, sine paternae carnis concupiscentia, sine maternae integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui et in se haberet humanae substantiae naturam, et humanae carnis inquinamenta nesciret. Auctor enim Deo in carne nascenti Deus est, testante archangelo ad beatam Virginem Mariam: Quia *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc. 1, 35). Origo dissimilis, sed natura consimilis: humano usu et consuetudine, quod credimus, caret, sed divina potestate subnixum est, quod Virgo conceperit, quod Virgo peperit, et Virgo permanserit. Non hic cogitetur parientis conditio, sed nascentis arbitrium: qui sit homo natus est, ut volebat et poterat.

Si veritatem quaeris naturae humanam cognosce materiam: si rationem scrutaris originis, virtutem confitere divinam. Venit enim Dominus Jesus Christus contagia nostra auferre, non perpeti: nec succumbere vitiis, sed mederi. Venit, ut omnem languorem corruptionis et universa ulcera sordentium curaret animarum, propter quod oportuit, ut novo nasceretur ordine, qui novam impollutae sinceritatis gratiam humanis corporibus inferebat. Oportuit enim, ut primam genitricis virginitatem nascentis incorruptio custodiret, et complacitum sibi claustrum pudoris et sanctitatis hospitium divini Spiritus virtus infusa servaret, qui statuerat dejecta erigere, confracta solidare, et superandis carnis illecebris multiplicatam pudicitiae donare virtutem: ut virginitas, quae in aliis non poterat salva esse generando, fieret et in aliis imitabilis renascendo[1]).

---

[1]) Rationem reddit egregiam s. Doctor, quare decuerit Dei Filium nasci *ex virgine*. Huic addatur et altera, quam praeclare ita proponit Maximus taurinensis s. 4. de nativ Domini 2: „Divinitatis est Filius (i. e. e Patris substantia genitus), divinitatis, inquam, incorruptae, integrae, illibatae. Intelligo plane mysterium. Ideo enim secunda nativitatas per immaculatam Mariam, quia prior per divinitatem con-

3. Hoc ipsum autem, dilectissimi, quod Christus nasci elegit ex Virgine: nonne appa-

---

stiterat illibata: ut cui prior nativitas gloriosa exstitit, ejus secunda contumeliosa non fieret: h. e. ut quemadmodum virgo illum divinitas ediderat, ita et eum virgo Maria generaret." Alias congruentiae rationes cf. apud Thomam 3. p. q. 28. a. 1, 2. Thomassini, de incarn. l. 2. c. 3, 4. Verum patres contenti non sunt in rationes inquirere, quare Dei Filium decuerit ex virgine, virginitate illaesa, nasci, quaerunt praeterea, cur cum Unigenitus carne jam indutus de coelo potuerit descendere, maluerit *ex femina* nasci. Voluit 1) teste Augustino ep. 3. de femina nasci, ut hic partus ex femina efficax foret argumentum, se vere nostram induisse naturam. Si enim non obstante ejus ex virgine nativitate plurimi de veritate carnis assumptae dubitarunt, nonne cum aliqua veri specie illam in dubium vocare potuissent, si carnem coelitus secum detulisset? *Alteram* et *tertiam* idem suggerit Augustinus de agone christ. c. 22. n. 24: „D. J. Christus, qui venerat ad homines liberandos, in quibus et mares et feminae pertinent ad salutem, nec mares fastidivit, quia marem suscepit, nec feminam, quia de femina natus est. Huc accedit magnum sacramentum, ut quoniam per feminam nobis mors acciderat, vita nobis per feminam nasceretur." Quae pluribus illustravimus in annot. opusc. t. 12. p. 71 ss. Haec saepius inculcat Augustinus, ut s. 12. n. 12; s. 51. n. 3; s. 191; l. 83 qq. q. 11; c. Faustum l. 29. c. 2; de vera relig. c. 16; de fide et symb. c. 4. (opusc. t. 6. p. 130.) etc. Bernardus s. infra octavam assumptionis B. M. V. n. 1. (opusc. t.

ret altissimae fuisse rationis? ut scilicet natam humano generi salutem diabolus ignoraret, et spiritali latente conceptu, quem non alium videret, quam alios, non aliter crederet natum esse quam ceteros. Cujus enim similem cum universis advertit naturam,

---

12. p. 149 s.); h. 2. super *Missus est* n. 3. (ib. p. 70 ss.). Hinc pulcherrime auctor carminis adv. Marcionem l. 2. c. 4:

Sponsa virum necuit, genuit sed sponsa leonem,
Virgo viro nocuit, sed vir de virgine vicit etc.

Ita et Maximus taurinensis h. 15: „Nascitur Christus ex femina, ut sicut Adam decipientem per Evam diabolum non potuit praecavere, ita diabolus adventantem per Mariam Deum non deprehenderet esse praesentem. Parturit ergo femina salutem mundi, ut quae exstiterat fomes iniquitatis, fieret ministra justitiae, et per quam mors sibi in hunc mundum aditum patefecit, per eam ad nos vita haberet ingressum. Atque ut ostenderet Creator humani generis utriusque sexus curam habere et utrumque velle salvare, vir nascitur et procedit ex femina, quatenus adverteremus, nullam esse apud Deum inter virum feminam in percipienda salute distantiam." Ceterum 4) idcirco de femina voluit nasci, ut nobis secundum omnia similis fieret, excepto peccato; ut vere esset ex genere nostro atque ita aptissimus mediator, qui sanguinis vinculo conjunctus cum humano genere damnationi obnoxio causam nostram in se susciperet, atque satisfactione oblata nos secundum carnem fratres Patri coelesti, utpote innocentissimus dignissimusque, reconciliaret. Cf. Thomam 3. p. q. 31. a. 4.

parem habere arbitratus est cum omnibus causam. Nec intellexit a transgressionis vinculis liberum, quem ab infirmitate mortalitatis non invenit alienum. Verax namque misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute uteretur potentiae, sed ratione justitiae. Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obsequium suae voluntatis illexerat. Non itaque juste amitteret originalem deditii generis servitutem, nisi de eo quod subegerat, vinceretur. Quod ut fieret, sine virili semine conceptus est Christus ex Virgine: quam non humanus coitus, sed Spiritus sanctus fecundavit. Et cum omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio: haec inde purgationem traxit, unde concepit. Quo enim paterni seminis transfusio non pervenit, peccati se illic rubigo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est de matre Domini natura, non culpa: creata est forma servi sine conditione serviili, quia novus

homo sic contemperatus est veteri, ut et veritatem susciperet generis, et vitium excluderet vetustatis.

4. Quum igitur misericors omnipotensque Salvator ita susceptionis humanae moderaretur exordia, ut virtutem inseparabilis a suo homine deitatis per velamen nostrae infirmitatis absconderet, illusa est securi hostis astutia, qui nativitatem pueri in salutem generis humani procreati non aliter sibi, quam omnium nascentium putavit obnoxiam. Vidit enim vagientem atque lacrimantem, vidit pannis involutum, circumcisioni subditum, et legalis sacrificii oblatione perfunctum. Agnovit deinceps solita pueritiae incrementa, et usque in viriles annos de naturalibus non dubitavit augmentis. Inter haec intulit contumelias, multiplicavit injurias, adhibuit maledicta, opprobria, blasphemias, convitia: omnem postremo in ipsum vim furoris sui effudit. Omnia tentamentorum genera percurrit, et sciens quo humanam naturam infecisset veneno, nequaquam credidit primae transgressionis exsortem, quem tot documentis didicit esse mortalem. Perstitit ergo improbus praedo et avarus exactor in eum, qui nihil ipsius habebat, insurgere: et dum vitiatae originis praejudicium generale perse-

quitur chirographum, quo nitebatur, excidit ab illo iniquitatis exigens poenam, in quo nullam reperit culpam. Solvitur itaque lethiferae pactionis male suasa conscriptio, et per injustitiam plus petendi, totius debiti summa vacuatur[1]). Fortis ille nectitur suis vinculis, et omne commentum maligni in caput ipsius retorquetur. Ligato mundi principe captivitatis vasa rapiuntur. Redit in honorem suum ab antiquis contagiis purgata natura: mors morte destruitur, nativitas nativitate reparatur, quoniam simul et redemptio aufert servitutem, et regeneratio mutat originem, et fides justificat peccatorem.

5. Quisquis igitur christiano nomine pie et fideliter gloriaris, reconciliationis hujus gratiam justo perpende judicio. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso a paradisi sedibus, tibi per longa exsilia morienti, tibi in pulverem et cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi: per Incarnationem Verbi potestas data est, ut de longinquo ad

---

[1]) Ad haec illustranda quae hic c. 3, 4 s. Leo disputat, cf. similem aliorum patrum doctrinam in annot. ad ep. s. Hieronymi opusc. t. 11. p. 209 ss.

tuum revertaris auctorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium; ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei spiritu renascaris, et obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam, ac si te Dei filium per spiritum adoptionis agnoveris, Deum Patrem audeas nuncupare. Malae conscientiae reatu absolutus ad coelestia regna suspires: voluntatem Dei facias divino fultus auxilio: imiteris angelos super terram: immortalis substantiae virtute pascaris, securus adversus inimicas tentationes pro pietate confligas, et si coelestis militiae sacramenta servaveris, non dubites te in castris triumphalibus regis aeterni pro victoria coronandum; cum te resurrectio piis parata susceperit in regni coelestis consortium provehendum.

6. Habentes ergo tantae spei fiduciam, dilectissimi, in fide, qua fundati estis, stabiles permanete, ne idem ille tentator, cujus jam a vobis dominationem Christus exclusit, aliquibus vos iterum seducat insidiis, et haec ipsa praesentis diei gaudia suae fallaciae arte corrumpat, illudens simplicioribus animis de quorundam persuasione pestifera, quibus haec dies solemnitatis nostrae, non tam de nativitate Christi quam de novi, ut

dicunt, solis ortu honorabilis videatur[1]). Quorum corda vastis tenebris obvoluta, et ab omni incremento verae lucis aliena sunt: trahuntur enim adhuc stultissimis gentilitatis erroribus. Et quia supra id, quod carnali intuentur aspectu, nequeunt aciem mentis erigere, ministra mundi luminaria divino honore venerantur. Absit ab animis christianis impia superstitio prodigiosumque mendacium. Ultra omnem modum distant a sempiterno temporalia, ab incorporeo corporea, a dominatore subjecti: quia etsi mirandam habent pulchritudinem, adorandam tamen non habent Deitatem. Illa ergo virtus, illa sapientia, illa est colenda majestas, quae universitatem mundi creavit ex nihilo, et in quas voluit formas atque mensuras terrenam coelestemque substantiam omnipotenti ratione produxit. Sol, luna et sidera sint commoda utentibus, sint speciosa cernentibus, sed ita, ut de illis gratiae referantur auctori, et adoretur Deus qui condidit, non creatura, quae servit. Laudate igitur Deum, dilectissimi, in omnibus operibus ejus atque judiciis. Sit in vobis indubitata credulitas virgineae inte-

---

[1]) Respicit hic s. doctor manichaeorum superstitionem.

gritatis et partus. Reformationis humanae sacrum divinumque mysterium sancto atque sincero honorate servitio. Amplectimini Christum in nostra carne nascentem, ut eundem Deum gloriae videre mereamini in sua majestate regnantem: qui cum Patre et Spiritu sancto manet in unitate Deitatis in secula seculorum, Amen.

Sermo VIII.

(In Nativitate D. N. J. C. III.)

SYNOPSIS.

1. Per Verbi Incarnationem figuras et promissiones esse completas. 2. Nisi Deus fieret homo, nullum hominis vulneribus remedium superesse. 3. Christum verum Deum esse et verum hominem, solumque sine peccato conceptum; cujus nativitatis imago in baptismate. 4. Ab hac alienos esse Manichaeos Christum negantes corporaliter natum. 5. Alios haereticos nonnihil habere sani, Manichaeos nihil non impium. 6. Ab illorum ficta pietate cavendum: unitati fidei, sine qua nihil verum, inhaerendum esse.

1. Semper quidem, dilectissimi, diversis

---

[1]) In editione Baller. s. 24. al. 23; de nativitate Domini s. 4.

modis multisque mensuris humano generi bonitas divina consuluit, et plurima providentiae suae munera omnibus retro seculis clementer impertiit: sed in novissimis temporibus omnem abundantiam solitae benignitatis excessit, quando in Christo ipsa ad peccatores misericordia, ipsa ad errantes veritas, ipsa ad mortuos vita descendit, ut Verbum illud coaeternum et coaequale genitori in unitatem Deitatis suae naturam nostrae humilitatis assumeret, et Deus de Deo natus idem etiam homo de homine nasceretur. Promissum quidem hoc a constitutione mundi, et multis significationibus rerum atque verborum semper fuerat prophetatum; sed quantam hominum portionem figurae illae et mysteria obumbrata salvarent, nisi longa et occulta promissa adventu suo Christus impleret: et quod tunc paucis credentibus profuit faciendum, innumeris jam fidelibus prodesset effectum! Jam ergo nos non signis neque imaginibus ad fidem ducimur; sed evangelica historia confirmati quod factum credimus, adoramus: accedentibus ad eruditionem nostram propheticis instrumentis, ut nullo modo habeamus ambiguum, quod tantis oraculis scimus esse praedictum. Hinc enim est, quod Dominus

Abrahae ait: *In semine tuo benedicentur omnes gentes* (Genes. 22,18). Hinc David promissionem Dei prophetico spiritu canit dicens: *Juravit Dominus David veritatem et non frustrabitur eam: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. 131, 11). Hinc idem Dominus per Isaiam: *Ecce virgo*, inquit, *in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel: quod interpretatur nobiscum Deus* (Isa. 7, 14). Et iterum: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet* (Isa. 11, 1). In qua virga non dubie beata virgo Maria praedicta est, quae de Jesse et David stirpe progenita et Spiritu sancto fecundata, novum florem carnis humanae utero quidem materno, sed partu est enixa virgineo.

2. Exsultent ergo justi in Domino et in laudem Dei corda credentium, et mirabilia ejus confiteantur filii hominum: quoniam in hoc praecipue Dei opere humilitas nostra cognoscit quanti eam suus Conditor aestimarit. Quicum origini humanae multum dederit, quod nos ad imaginem suam fecit: reparationi nostrae longe amplius tribuit, cum servuli formae ipse se Dominus coaptavit. Quamvis enim ex una eademque pietate sit, quidquid creaturae Creator impendit, minus tamen mirum

est hominem ad divina proficere, quam Deum ad humana descendere. Hoc autem nisi facere dignaretur omnipotens Deus, nulla quemquam species justitiae, nulla forma sapientiae a captivitate diaboli et a profundo aeternae mortis erueret. Condemnatio enim ex uno in omnes cum peccato transiens permaneret, et lethali vulnere tabefacta natura nullum remedium reperiret, quia conditionem suam suis viribus mutare non posset. Primus namque homo carnis substantiam accepit e terra, et rationali spiritu per insufflationem creantis animatus est, ut ad imaginem et similitudinem auctoris sui vivens, formam Dei bonitatis atque justitiae in splendore imitationis tamquam in speculi nitore servaret. Quam naturae suae speciosissimam dignitatem, si per observantiam legis datae perseveranter excoleret, ipsam illam terreni corporis qualitatem ad coelestem gloriam mens incorrupta perduceret. Sed quia invido deceptori temere atque infeliciter credidit, et superbiae consiliis acquiescens repositum honoris augmentum occupare maluit quam mereri, non solum ille homo, sed etiam universa in illo posteritas ejus audivit: *Terra es et in terram ibis* (Genes. 3, 19). Qualis ergo terrenus, tales et ter-

reni: et nemo immortalis, quia nemo coelestis.

3. Ad hoc itaque peccati et mortis vinculum resolvendum [1]) omnipotens Filius

---

[1]) Docet hic s. Leo, Verbum incarnatum esse ad resolvendum peccati mortisque vinculum. Quaerunt theologi, utrum Filius Dei humanam induisset carnem, etiamsi Adamus non peccasset. Affirmant gravissimi theologi ut (teste Valentia in 3. p. Disp. 1. q. 2.) Alexander halensis 3. p. q. 2. membro 13, Albertus M. in 3. dist. 20. a. 4, Scotus in 3. d. 7. q. 3; d. 19. q. unica, Catharinus de praedestinatione eximia Christi, Rupertus ab. tuit. l. 3. de Trinit. c. 20; l. 13. de gloria et honore filii hominis (cf. tamen de oper. Sp. s. l. 2. c. 6; in Matth. l. 14. ubi contrarium videtur affirmare). Praeter hos etiam Suarez de Incarn. d. 5. s. 5, Nacchiante in Ephes. 1, Frassenius de incarn. d. 1, Ysambertus etc. Verum non minus graves theologi praeeunte Thoma 3. p. q. 1. a. 3. negant. Ita, ut quosdam nominemus, s. Bonaventura in 3. d. 1. a. 2. q. 1, Thomas Argentina, Dionysius carthusianus, Marsilius, Capreolus, Cajetanus, Ferrariensis, Valentia l. c., Petavius de incarn. l. 2. c. 17, Thomassini de incarn. l. 2. c. 5 ss., L' Herminier, Tournely, Antoine, Charmes, Berti, Billuart, Witasse, Le Grand etc. Sane 1) sententiae neganti favent Scripturae, quae constanter, disserte vel aequivalenter, missionis et incarnationis Filii rationem exhibent nostram ruinam, mundi peccatum, Adami lapsum etc. Hinc Augustinus promittit (de pecc. meritis et remiss. l. 1. c. 26) se plurima allaturum esse Scri-

Dei omnia implens, omnia continens, aequalis per omnia Patri, et in una ex ipso et

---

pturae effata, quibus sufficienter appareat „D. J. Christum *non aliam ob causam* in carne venisse . . . nisi ut hac dispensatione misericordissimae gratiae omnes, quibus tamquam membris in suo corpore constitutis caput est ad capessendum regnum coelorum, vivificaret, salvos faceret, liberaret, redimeret etc.“ et quod promisit praestat c. seq. in medium adductis hisce Scripturae testimoniis Luc. 5, 32; 19, 9 s.; Joan. 1, 29; Rom. 3, 22 ss.; 8, 3; 1. Cor. 15, 3 etc. „Unde, infert Thomas 3. p. q. 1. a. 3, cum in s. Scriptura ubique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, *convenientius* dicitur Incarnationis opus ordinatum esse a Deo in remedium contra peccatum, ita quod peccato non exsistente incarnatio non fuisset.“ Favent 2) patres, penes quos plura reperies doctrinae capita, quibuscum aegre concilies alteram sententiam. Docent siquidem passim Verbum idcirco esse incarnatum, ut homines superbia lapsos humilitate erigeret; vel ut homines sensibilia sectantes ad invisibilium revocaret contemplationem, a qua defecerant, vel ut tamquam alter atque praestantior Adamus prioris repararet ruinam; vel ut humanum genus, si non in omnibus suis membris, saltem in pluribus invincibile in posterum adversus daemonis impetus redderet etc. quae rationes omnes suadent, incarnationem non independenter a praevisione lapsus Adami, et nonnisi ut remedium adversus peccatum fuisse decretam. Patrum testimonia, quae huc spectant, plurima suppeditabit Thomassini l. c. l. 2. c. 5 ss. Verum 3) patres etiam disertis verbis huic subscribunt sententiae. Ex

cum ipso consempiternus essentia, naturam in se suscepit humanam et Creator ac Do-

---

plurimis, quos adducunt Valentia, Thomassini ll. cc. et Petavius de incarn. l. 2. c. 17, quosdam audiamus. Ita s. Leo s. 48. al. 47. n. 1: „Nec alia fuit Dei Filio causa nascendi, quam ut cruci posset affigi.“ S. 77. al. 75. n. 2: „Si homo ad imaginem et similitudinem Dei factus in suae honore naturae mansisset, nec diaboli fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret: neque aut sempiternus temporalitatem subiret, aut aequalis Deo Patri Filius Deus formam servi et similitudinem carnis peccati assumeret.“ Idem passim testatur s. Athanasius de incarn. n. 4: „Quia enim sermonem habemus de Salvatoris nostri ad nos adventu, necesse est etiam de hominum primordiis loqni, quo plane perspicias nostram causam ejus adventus fuisse occasionem nostroque peccato Verbi benignitatem excitatam fuisse, ut ad nos accederet et inter homines Dominus appareret.“ or. 2. c. Arianos n. 54: „Sine qua (hominum necessitate) carnem minime induisset Verbum;“ n. 55. 56. 67: „Ceterum ut fieret (Filius Dei) homo, nunquam destinatum fuisset, nisi hominum necessitas ejus rei causam praebuisset.“ Ambrosius de incarn. dominicae sacramento c. 6. n. 56: „Quae erat causa incarnationis, nisi ut caro, quae peccaverat, per se (i. e. per Verbum) redimeretur?“ Gregorius naz. or. 36: „Quaenam humanae propter nos susceptae naturae causa exstitit? Nempe ut nos omnes salutem adipisceremur. Quid enim aliud afferri potest? etc.“ Chrysostomus h. 31. in Matth.: „Adeo procul est, ne peccatores abominetur,

minus omnium rerum dignatus est unus esse mortalium: electa sibi matre, quam fe-

---

ut solum eorum causa se advenisse testetur.“ Augustinus s. 175. al. 9. de verbis Ap. n. 1. „Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, et nulla est causa medicinae.“ S. 174. al. 8. de verbis Ap. cc. 2, 7. Theodoretus in 1. Tim. 1, 15: „Quod peccatorum gratia Unigenitus homo factus sit, ipsemet docuit in sacris evangeliis (Luc. 5, 32).“ Neque locum relinquunt haec patrum testimonia distinctioni, qua nonnunquam utuntur alterius sententiae patroni, patres non loqui de incarnatione Filii Dei *universim*, sed de ea, vi cujus Verbum assumpsit naturam humanam doloribus mortique obnoxiam. Eo major autem 4) horum testimoniorum est vis, quod alterius sententiae patroni nullam pro sua testimonium disertum vel clarum ex Scripturis afferri possint, nullum ex patribus. Quae vero ex uno Cyrillo alex. allegant, ut minimum dicamus, dubia, si sensum spectes, sunt; quae vero subtili argumentatione colligunt ex Prov. 8, 22: Colos. 1, 15; 1. Cor. 2, 7; 3, 22; Eph. 1. 4; Hebr. 2, 10. sat infirma sunt, cum hisce in locis vel non sit sermo de Christo secundum humanam naturam, vel non agatur de praedestinatione incarnationis ante praevisum originis peccatum, vel alius sensus sit aeque probabilior. Quare 5) si haec quaestio secundum Theologiae normas est dirimenda, dicendum videtur, sententiam quae incarnationem negat in hypothesi, quod Adam non peccasset, esse praeferendam; quod si tamen quis nollet huic subscribere opinioni, multo minus ei licebit alteri inhaerere, quae argumentis omnibus destituitur ex re-

cerat, quae salva integritate virginea corporeae esset tantum ministra substantiae, ut humani seminis cessante contagio novo homini et puritas inesset et veritas. Non ergo in Christo ex utero virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo est nostri natura dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo: et nullum est in utraque substantia mendacium. Verbum caro factum est provectione carnis, non defectione Deitatis: quae sic potentiam suam bonitatemque moderata est, ut et nostra suscipiendo proveheret, et sua communicando non perderet. In hac nativitate Christi secundum prophetiam David, *Veritas de terra orta est, et justitia de coelo prospexit* (Psal. 84, 12). In hac nativitate etiam Isaiae sermo completus est di-

---

revelationis instrumentis. Absolvimus proinde verbis doctissimi Petavii l. c. l. 2. c. 17. qui praelata sententia negante, sic scribit: „Quod eo sensu defendimus, uti nullam significationem, nec ullum documentum capi dicamus, sive ex literis sive ex aliis theologicorum decretorum regulis, unde aliud affirmare *prudenter* liceat.“ Et expensis Scripturae effatis non aliam incarnationis causam praeter peccatum significantibus, subjicit: „Divinare est ergo, comminisci causam aliam adventus illius et susceptae carnis praeter hanc, quam unicam tot illa fidei oracula et coelestia responsa personant.

centis: *Producat terra et germinet Salvatorem, et justitia oriatur simul* (Is. 45, 8). Terra enim carnis humanae, quae in primo fuerat praevaricatore maledicta, in hoc solo beatae Virginis partu germen edidit benedictum, et a vitio suae stirpis alienum. Cujus spiritalem originem in regeneratione quisque consequitur, et omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit et Virginem: ut peccatum quod ibi evacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio [1]).

4. Ab hoc sacramento, dilectissimi, insanus manichaeorum error alienus est, nec ullum habent in Christi regeneratione consortium, qui eum de Maria Virgine negant corporaliter natum: ut cujus non credunt veram nativitatem, nec veram recipiant passionem, et quem non confitentur vere sepultum, abnuant veraciter suscitatum. Ingressi enim praeruptam exsecrandi dogmatis viam, in qua nihil non tenebrosum, nihilque non lubricum est, ruunt in profunda mortis per

---

[1]) Cf. quae annotavimus ad Optati de schismate donatistarum (opusc. t. 10. p. 92 s.), et infra s. 19. n. 6.

praecipitia falsitatis: nec aliquid solidum, cui innitantur, inveniunt, qui praeter omnia diabolici probra commenti in ipso praecipuo observantiae suae festo, sicut proxima eorum confessione patefactum est, ut animi ita et corporis pollutione laetantur, nec fidei integritatem, nec pudorem servantes, ut et in dogmatibus suis impii, et in sacris inveniantur obsceni.

5. Aliae haereses, dilectissimi, licet merito omnes in sui perversitate damnandae sint, habent tamen singulae in aliqua sui parte, quod verum est. Arius Dei Filium minorem Patre et creaturam esse definiens, et ab eodem inter omnia creatum putans Spiritum sanctum, magna impietate se perdidit: sed sempiternam atque incommutabilem Deitatem, quam in Trinitatis unitate non vidit, in Patris essentia non negavit. Macedonius a lumine veritatis alienus Divinitatem sancti Spiritus non recepit, sed in Patre et Filio unam potentiam, et eandem confessus est esse naturam. Sabellius inexplicabili errore confusus unitatem substantiae in Patre et Filio et Spiritu sancto inseparabilem sentiens, quod aequalitati tribuere debuit, singularitati dedit: et cum veram Trinitatem intelligere non valeret, unam eandemque cre-

didit sub triplici appellatione personam. Photinus mentis coecitate deceptus in Christo verum et substantiae nostrae confessus est hominem; sed eundem Deum de Deo ante omnia secula genitum esse non credidit. Apollinaris fidei soliditate privatus Filium Dei ita veram humanae carnis credidit suscepisse naturam, ut in illa carne diceret animam non fuisse, quia vicem ejus expleverit ipsa Divinitas. Hoc modo si omnes, quos catholica fides anathematizavit retractentur errores, in aliis atque aliis quiddam invenitur, quod a damnabilibus possit abjungi: in manichaeorum autem scelestissimo dogmate prorsus nihil est, quod ex ulla parte possit tolerabile judicari.

6. Sed vos, dilectissimi, quos nullis dignius quam beati Petri apostoli alloquor verbis, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (1. Petr. 2, 9), aedificati super inviolabilem petram Christum, ipsique Domino Salvatori nostro per veram susceptionem nostrae carnis inserti permanete stabiles in ea fide, quam confessi estis coram multis testibus, et in qua renati per aquam et Spiritum sanctum, accepistis chrisma salutis et signaculum vitae aeternae. Si quis autem vobis aliud an-

nunciaverit praeter id quod didicistis, anathema sit (Galat. 1, 9). Nolite impias fabulas praeponere lucidissimae veritati, et quidquid contra regulam catholici et apostolici symboli aut legere aut audire contigerit, id omnino mortiferum et diabolicum judicate. Non vos seducant deceptoriis artibus ficta et simulata jejunia: quae non ad purificationem, sed ad perditionem proficiunt animarum. Speciem quidem sibi pietatis et castitatis assumunt, sed hoc dolo actuum suorum obscena circumtegunt, et de profani cordis penetralibus jacula, quibus simplices vulnerentur, emittunt, ut sicut ait propheta, *Sagittent in obscuro rectos corde* (Psal. 10. 3). Magnum praesidium est fides integra, fides vera, in qua nec augeri ab ullo quidquam, nec minui potest: quia nisi una est, fides non est, dicente Apostolo: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma: unus Deus et Pater omnium, qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis* (Ephes. 4, 5). Huic unitati, dilectissimi, inconcussis mentibus inhaerete, et in hac omnem sectamini sanctitatem, in hac praeceptis Domini deservite: quia *sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. 11, 6). Et nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil vivum. *Ju-*

stus enim ex fide vivit (Habac. 2, 4); quam qui diabolo decipiente perdiderit, vivens mortuus est. Quia sicut per fidem justitia, ita etiam per fidem veram vita obtinetur aeterna, dicente Domino Salvatore: *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum* (Joan. 17, 3), qui vos proficere et perseverare faciat usque in finem, qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Sermo IX [1]).

(In Epiphaniae solemnitate I.)

SYNOPSIS.

1. Tunc Christus mundum liberaturus venit, cum omnes conclusi erant sub peccato, ut nemo de suis meritis gloriaretur. 2. Cur sub Herode natus, cur stella demonstratus? gratia intus operabatur, ut signum intelligeretur, et Christus inquireretur. 3. Quanta Judaeorum coecitas, Christo nascente; implet gentium vocatio promissionem Abrahae factam. 4. Cur

---

[1]) In editione Baller. s. 33. al. 32., in Epiphaniae solemnitate 3.

magi, adorato Christo, per aliam viam revertantur. Cur Christus in Aegyptum transferri voluit. 5. Gratiarum actione celebranda haec festivitas, in qua vocationis gentium primitiae. Quomodo stellam imitabimur.

1. Quamvis sciam, dilectissimi. quod sanctitatem vestram hodiernae festivitatis causa non lateat, eamque secundum consuetudinem evangelicus vobis sermo reseraverit: tamen ut nihil vobis nostri desit officii, loqui de eadem, quod Dominus donaverit audebo: ut in communi gaudio tanto religiosior sit omnium pietas, quanto magis omnibus fuerit intellecta solemnitas. Providentia namque misericordia Dei dispositum habens pereunti mundo in novissimis temporibus subvenire, salvationem omnium gentium praefinivit in Christo, ut quia et cunctas nationes a veri Dei cultu impius dudum error averterat, et ipse peculiaris Dei populus Israel ab institutis legalibus pene totus exciderat, conclusis omnibus sub peccato, omnium misereretur (Rom. 11, 32). Deficiente enim ubique justitia, et toto mundo in vana et maligna prolapso, nisi judicium suum divina potestas differret, universitas hominum sententiam damnationis exciperet. Sed in indulgentiam ira translata est, et ut clarior fieret exeren-

dae gratiae magnitudo, tunc placuit abolendis peccatis hominum sacramentum remissionis adferri, quando nemo poterat de suis meritis gloriari.

2. Hujus autem ineffabilis misericordiae manifestatio facta est Herode apud judaeos jus regium tenente, ubi legitima regum successione cessante, et pontificum potestate destructa, alienigena obtinuerat principatum: ut veri Regis ortus illius prophetiae probaretur voce, quae dixerat: *Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat, cui repositum est, et ipse erit exspectatio gentium* (Genes. 49, 10). De quibus quondam beatissimo patriarchae Abrahae innumerabilis fuerat promissa successio, non carnis semine, sed fidei fecunditate generanda: et ideo stellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, sed coelestis progenies speraretur (Genes. 22). Ad creandam ergo promissam posteritatem heredes in sideribus designati ortu novi sideris excitantur: ut in quo coeli adhibitum fuerat testimonium, coeli famularetur obsequium. Commovet magos, remotioris Orientis habitatores, stellis ceteris stella fulgentior, et de mirandi luminis claritate viri ad haec spectanda non in-

scii magnitudinem significationis intelligunt: agente hoc sine dubio in eorum cordibus inspiratione divina, ut eos tantae visionis mysterium non lateret, et quod oculis ostendebatur insolitum, animis non esset obscurum. Denique officium suum cum religione disponunt, et his se instruunt donis, ut adoraturi unum, tria se simul credidisse demonstrent: auro honorantes personam regiam, myrrha humanam, thure divinam [1]).

3. Ingrediuntur itaque judaici regni praecipuam civitatem, et in urbe regia ostendi sibi postulant puerum, quem ad regnandum didicerant procreatum. Conturbatur Herodes, timet saluti suae, metuit potestati. Requirit a sacerdotibus et doctoribus legis, quid de ortu Christi Scriptura praedixerit, in notitiam venit quod fuerat prophetatum. Veritas illuminat magos, infidelitas obcoecat magi-

---

[1]) I. e. honorantes Christum tamquam regem, tamquam hominem et tamquam Deum. Per se patet nomen *personae* hic non accipi sensu theologico, quo *unam* in Christo profitemur ex fidei catholicae praescripto *personam*, sed sensu juridico, sensu latiori, quo personae nomen significat munus, dignitatem, officium etc. et quo sensu una numero persona (physica) multiplicem gerere potest personam moralem. Cf. infra s. 11. n. 1.

stros. Carnalis Israel non intelligit quod legit, non videt quod ostendit, utitur paginis, quarum non credit eloquiis. Ubi est, judaee, gloriatio tua? Ubi de Abraham patre ducta nobilitas? Nonne circumcisio tua praeputium facta est? Ecce major servis minori, et alienigenis in sortem hereditatis tuae intrantibus, ejus testamenti, quod in sola litera tenes, recitatione famularis. Intret, intret in patriarcharum familiam gentium plenitudo, et benedictionem in semine Abrahae, qua se filii carnis abdicant, filii promissionis accipiant. Adorent in tribus magis omnes populi universitatis auctorem: et non in Judaea tantum Deus, sed in toto orbe sit notus, ut ubique in Israel sit magnum nomen ejus (Ps. 75, 2). Quoniam hanc electi generis dignitatem sicut infidelitas in suis posteris convincit esse degenerem, ita fides omnibus facit esse communem.

4. Adorato autem Domino magi, et omni devotione completa, secundum admonitionem somnii non eodem, quo venerant, itinere revertuntur. Oportebat enim, ut jam in Christum credentes, non per antiquae conversationis semitas ambularent: sed novam ingressi viam a relictis erroribus abstinerent. Tum ut etiam Herodis vacuarentur insidiae,

qui in puerum Jesum impietatem doli per simulationem disponebat officii. Unde quia spes istius erat soluta commenti, in majorem furorem iracundia regis ardescit. Nam recolens tempus, quod indicaverant magi, in omnes Bethleem pueros rabiem crudelitatis effundit, et caede generali universae civitatis illius in aeternam gloriam transituram trucidat infantiam, aestimans fore, ut nullo illic parvulo non occiso occideretur et Christus. At ille, qui sanguinem suum pro mundi redemptione fundendum in aliam differret aetatem, Aegypto se parentum ministerio subvectus intulerat, repetens scilicet hebraeae gentis antiqua cunabula, et principatum veri Joseph majoris providentiae potestate disponens, ut illam diriorem omni inedia famem, qua aegyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de coelo panis vitae et cibus rationis auferret, nec sine illa regione pararetur singularis hostiae sacramentum, in qua primum occisione agni salutiferum crucis signum et Pascha Domini fuerat praeformatum.

5. His igitur, dilectissimi, divinae gratiae mysteriis eruditi diem primitiarum nostrarum, et inchoationem vocationis gentium rationabili gaudio celebremus: gratias agentes

misericordi Deo, *qui dignos nos fecit,* sicut ait Apostolus, *in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suae* (Colos. 1, 12). Quoniam sicut prophetavit Isaias, gentium populus, *qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: et qui habitabant in regione umbrae mortis, lux orta est eis* (Isai 9,2). De quibus idem dicit ad Dominum: *Gentes, quae te non noverunt, invocabunt te: et populi, qui te nescierunt, ad te confugient* (Isai. 55, 5). Hunc diem Abraham vidit, et gavisus est (Joan. 8, 56), quum benedicendos fidei suae filios in semine suo, quod est Christus, agnovit, et omnium se futurum gentium patrem credendo prospexit, dans gloriam Deo et plenissime sciens, quoniam quod promisit, potens est et facere (Rom. 4, 20). Hunc diem David in psalmis canebat, dicens: *Omnes gentes, quascunque fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine: et glorificabunt nomen tuum* (Psal. 85, 9). Et illud: *Notum fecit Dominus salutare suum, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam* (Psal. 97, 2). Quod utique exinde fieri novimus, ex quo tres magos, de longinquitate suae regionis excitos, ad cognoscen-

dum et adorandum Regem coeli et terrae stella perduxit, (et recte intuentibus quotidie apparere non desinit. Et si potuit notum facere Christum in infantia latentem, quanto magis potest eundem manifestare in majestate regnantem)[1])? Cujus utique famulatus ad formam nos sui hortatur obsequii, ut huic gratiae, quae omnes invitat ad Christum, quantum possumus serviamus. Quicunque enim in Ecclesia pie vivit et caste: qui ea quae sursum sunt, sapit, non quae super terram (Colos. 3, 2): coelestis quodammodo instar est luminis. Et dum ipse sanctae vitae nitorem servat, multis viam ad Dominum quasi stella demonstrat. In quo studio, dilectissimi, omnes vobis invicem prodesse debetis, ut in regno Dei, ad quod recta fide et bonis operibus pervenitur, sicut lucis filii splendeatis: per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, Amen.

---

[1]) Desunt haec in codd. mss. melioris notae, hinc Quesnello et Baleriniis intrusa videntur.

Sermo X [1]).

(In Epiphaniae solemnitate II..)

SYNOPSIS.

1. Magi a longinqua regione vocati, ut christiana fides roboraretur, quae Deum et hominem Christum credit. 2. Magi prophetia Balaam edocti, judaeorum responso confirmati. Isti spe ducis temporalis decepti: Herodes timore consortis turbatus. 3. Magorum iter, munerumque delectus, gratiae intus docentis opus fuere. Eorum diligentia fidei nostrae serviebat. 4. Manichaeorum impietas incarnationis fidem ac veritatem invertit. 5. Manichaei vitandi, eorum sacrilegia detecta. Pro iisdem aliisque haereticis preces effundere, Ecclesiae institutum.

1. Justum et rationabile, dilectissimi, vere pietatis obsequium est, in diebus, qui divinae misericordiae opera protestantur, toto corde gaudere, et honorifice ea, quae ad salutem nostram gesta sunt, celebrare, vocante nos ad hanc devotionem ipsa recurrentium temporum lege, quae nobis post diem, in quo coaeternus Patri Filius Dei natus ex Virgine est, brevi intervallo Epipha-

---

[1]) In editione Baller. 34. al. 33.; in Epiphaniae solemnitate 4.

niae intulit festum ex apparitione Domini consecratum. In quo fidei nostrae magnum praesidium providentia divina constituit, ut dum solemni veneratione recolitur adorata in exordiis suis Salvatoris infantia, per ipsa originalia documenta probaretur veri in ipso hominis orta natura. Hoc enim est quod justificat impios, hoc est quod ex peccatoribus facit sanctos, si in uno eodemque Domino nostro Jesu Christo et vera Deitas et vera credatur humanitas. Deitas, qua ante omnia secula in forma Dei aequalis est Patri: humanitas, qua novissimis diebus in forma servi unitus est homini. Ad roborandam ergo hanc fidem, quae contra omnes praemuniebatur errores, ex magna gestum est divini pietate consilii, ut gens in longinqua orientalis plagae regione consistens, quae spectandorum siderum arte pollebat, signum nati pueri, qui supra omnem Israel esset regnaturus, acciperet. Nova etenim claritas apud magos stellae illustrioris apparuit, et intuentium animos ita admiratione sui splendoris implevit, ut nequaquam sibi crederent negligendum, quod tanto nunciabatur indicio. Praeerat autem, sicut res docuit, huic miraculo gratia Dei, et cum Christi nativitatem nec ipsa adhuc Bethleem tota

didicisset, jam illam credituris gentibus inferebat: et quod nondum poterat humano eloquio disseri, coelo faciebat evangelizante cognosci.

2. Quamvis autem divinae dignationis esset hoc munus, ut agnoscibilis gentibus fieret nativitas Salvatoris, ad intelligendum tamen miraculum signi potuerunt magi etiam de antiquis Balaam praenunciationibus commoneri, scientes olim esse praedictum et celebri memoria diffamatum: *Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel, et dominabitur gentium* (Num. 24, 17). Tres itaque viri fulgore insoliti sideris divinitus incitati praevium micantis luminis cursum sequuntur, existimantes se significatum puerum Hierosolymis in civitate regia reperturos. Sed cum eos haec opinio fefellisset, per judaeorum scribas atque doctores, quod sacra de ortu Christi praenunciaverat Scriptura, didicerunt, ut gemino testimonio confirmati, ardentiori fide expeterent, quem et stellae claritas, et prophetiae manifestabat auctoritas. Prolato autem divino oraculo per responsa pontificum, et declarata Spiritus voce, quae dicit: *Et tu Bethleem terra Juda, non es minima inter principes Juda: ex te enim exiet dux, qui regat po-*

pulum meum Israel (Mich. 5, 7); quam facile et quam consequens fuit, ut hebraeorum proceres crederent, quod docebant. Sed apparet illos carnaliter cum Herode sapuisse. et regnum Christi commune cum hujus mundi potestatibus aestimasse: ut et in Christo isti temporalem sperarent ducem, et terrenum metueret ille consortem. Superfluo, Herodes, timore turbaris, et frustra in suspectum tibi puerum saevire moliris. Non capit Christum regio tua, nec mundi Dominus potestatis tuae sceptri est contentus angustiis. Quem in Judaea regnare non vis, ubique regnat; et felicius ipse regnares, si ejus imperio ipse subdereris. Cur sincero officio non facis, quod subdola falsitate promittis? Perge cum magis, et verum regem suppliciter adorando venerare. Sed tu judaicae sequacior coecitatis, non imitaris gentium fidem corque perversum ad crudeles convertis insidias, nec illum occisurus, quem metuis: nec illis nociturus, quos perimis.

3. Deducti igitur, dilectissimi, in Bethleem magi stellae praecedentis obsequio, gavisi sunt gaudio magno valde, sicut evangelista narravit. *Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus: Et procidentes adoraverunt eum: et aper-*

tis thesauris suis, obtulerunt ei munera aurum, thus et myrrham (Matth. 2, 11). O perfectae scientiae mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudivit, sed Spiritus sanctus instituit! Unde enim hi viri, cum proficiscerentur de patria, qui nondum viderant Jesum, nec aliquo contuitu ejus, quod eum tam ordinate venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum servavere rationem? Nisi quia praeter illam stellae speciem, quae corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priusquam labores itineris inchoarent, eum sibi significari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confessio deberetur. Et haec quidem, quantum ad illuminationem fidei pertinebat, potuerunt illis credita et intellecta sufficere: ut corporali intuitu non inquirerent, quod plenissimo visu mentis inspexerant. Sed diligentia sagacis officii usque ad videndum puerum perseverans futuri temporis populis et nostri seculi hominibus serviebat: ut sicut omnibus nobis profuit, quod post resurrectionem Domini vestigia vulnerum in carne ejus Thomae apostoli exploravit manus; ita ad nostram utilitatem proficeret, quod infantiam

ipsius magorum probavit aspectus. Viderunt itaque magi, et adoraverunt puerum de tribu Juda, de semine David secundum carnem, factum ex muliere, factum sub lege, quam non solvere venerat, sed adimplere. Viderunt et adoraverunt puerum, quantitate parvulum, alienae opis indigum, fandi impotem, et in nullo ab humanae infantiae generalitate dissimilem. Quia sicut fidelia erant testimonia, quae in eo majestatem invisibilis Deitatis assererent: ita probatissimum esse debebat Verbum carnem factum, et sempiternam illam essentiam Filii Dei, hominis veram suscepisse naturam, ne vel ineffabilium operum secutura miracula, vel suscipiendarum supplicia passionum, sacramentum fidei ex rerum diversitate turbarent: cum justificari omnino non possent, nisi qui Dominum Jesum et verum Deum et verum hominem credidissent.

4. Huic singulari fidei, dilectissimi, et praedicatae per omnia secula veritati diabolica manichaeorum resistit impietas: qui sibi ad interficiendas deceptorum animas nefandi dogmatis ferale commentum de sacrilegis et fabulosis mendaciis texuerunt: et per has insanarum opinionum ruinas eousque praecipites proruerunt, ut sibi falsi cor-

poris fingerent Christum, qui nihil in se solidum, nihil verum oculis hominum actionibusque praebuerit, sed simulatae carnis vacuam imaginem demonstravit. Indignum enim videri volunt, ut credatur Deus Dei Filius femineis se inseruisse visceribus, et majestatem suam huic contumeliae subdidisse, ut naturae carnis immixtus in vero humanae substantiae corpore nasceretur: cum totum hoc opus non injuria sit ipsius, sed potentia; nec credenda pollutio sed gloriosa dignatio. Si enim lux ista visibilis nullis immunditiis, quibus superfusa fuerit, violatur; nec radiorum solis nitorem, quem corpoream esse creaturam non dubium est, loca ulla sordentia vel coenosa contaminant: quid illius sempiternae et incorporeae lucis essentiam potuit qualibet sui qualitate polluere[1])? quae se ei, quam ad imaginem suam condidit, sociando creaturae purificationem praestitit, maculam non recepit: et sic sanavit vulnera infirmitatis, ut nulla pateretur damna virtutis. Quod divinae pietatis magnum et ineffabile sacramentum, quia omnibus san-

---

[1]) Cf. Augustinum de fide et symbolo c. 4. n. 10. opusc. t. 6. q. 132 s. cum annotatione subjecta.

ctarum Scripturarum testificationibus est nunciatum: isti, de quibus loquimur, adversarii veritatis legem per Mosen datam et inspirata divinitus prophetarum oracula respuerunt, ipsasque evangelicas et apostolicas paginas quaedam auferendo et quaedam inserendo violaverunt: confingentes sibi sub apostolorum nominibus et sub verbis ipsius Salvatoris multa volumina falsitatis, quibus erroris sui commenta munirent, et decipiendorum mentibus mortiferum virus infunderent. Videbant enim sibi universa obsistere, omnia reclamare, et non solum novo, sed etiam veteri Testamento sacrilegam impietatis suae dementiam confutari. Et tamen in furiosis mendaciis persistentes, Ecclesiam Dei deceptionibus suis perturbare non desinunt: hoc miseris (quos illaqueare potuerint) persuadentes, ut negent a Domino Jesu Christo humanam naturam vere esse susceptam, negent eum vere pro mundi salute crucifixum, negent de ejus latere lancea vulnerato sanguinem redemptionis et aquam fluxisse baptismatis, negent eum sepultum ac die tertia suscitatum, negent eum in conspectu discipulorum ad considendum in dextera Patris super omnes coelorum altitudines elevatum: et ut tota apostolici veritate sym-

boli sublata nullus metus terreat impios, nulla spes incitet sanctos, negent a Christo vivos et mortuos judicandos, ut quos tantorum sacramentorum virtute privarint, doceant in sole et luna colere Christum, et sub nomine Spiritus sancti ipsum talium impietatum magistrum adorare Manichaeum.

5. Ad confirmanda igitur, dilectissimi, corda vestra in fide et veritate prosit omnibus hodierna festivitas, et ex testimonio manifestatae Salvatoris infantiae confessio catholica muniatur et naturae nostrae carnem in Christo negantium anathematizetur impietas: de qua nos beatus Joannes apostolus non dubio sermone praemonuit, dicens: *Omnis spiritus, qui confitetur Christum Jesum in carne venisse, ex Deo est: et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est antichristus* (1. Joan. 4, 2). Nihil ergo cum hujusmodi hominibus commune sit cuiquam christiano, nulla cum talibus habeatur societas, nullumque consortium. Prosit universae Ecclesiae, quod multi ipsorum, Domino miserante, detecti sunt, et in quibus sacrilegiis viverent, eorundem confessione patefactum est. Neminem fallant discretionibus ciborum, sordibus vestium vultuumque palloribus. Non sunt casta je-

junia, quae non de ratione veniunt continentiae, sed de arte fallaciae. Hactenus nocuerint incautis, hactenus illuserint imperitis, post haec nullius excusabilis erit lapsus: nec jam simplex habendus est, sed valde nequam atque perversus, qui deinceps repertus fuerit nefando obstrictus errore. Ecclesiasticum sane atque divinitus institutum non solum non inhibemus, sed etiam incitamus affectum: ut etiam pro talibus nobiscum Domino supplicetis, quoniam et nos deceptarum animarum ruinas cum fletu et moerore miseremur, exsequentes apostolicae pietatis exemplum, ut cum infirmantibus infirmemur (2. Cor. 11, 29), et cum flentibus defleamus (Rom. 12, 15). Speramus enim exorandam misericordiam Dei multis lacrimis et legitima satisfactione lapsorum: quia dum hoc in corpore vivitur nullius desperanda reparatio, sed omnium est optanda correctio, auxiliante Domino, *qui erigit elisos, solvit compeditos, illuminat caecos* (Psal. 145, 8), cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo XI [1]).

(In Epiphaniae Solemnitate III.)

SYNOPSIS.

[1]) Mysteria semper honoranda, quae et virtute remanent, et adhuc in Ecclesia adimplentur; Gratia intus operatur, quod exterius stella significat. Quomodo munera eadem offerantur a fidelibus. 2. Adhuc diabolus personam Herodis gerit, in judaeis invidiam, in haereticis fallaciam, in paganis saevitiam exercens; sed et Christus per caritatem triumphat in suis membris. 3. Persecutionibus crevit Ecclesia. Gloria principum Christo servire. Timenda in pace Ecclesiae cupiditatum persecutio, quibus daemon colitur non minus, quam sacrificiis. 4. Poenitendum, dum poenitentiae locus est: nec difficultati cedendum, sed orandus Deus, qui dat, unde petatur, et dat, quod petitur.

1. Dies, dilectissimi, quo primum gentibus Salvator mundi Christus apparuit, sacro nobis honore venerandus est: et illa hodie cordibus nostris concipienda sunt gaudia, quae in trium magorum fuere pectoribus, quando Regem coeli et terrae signo et ductu novi sideris incitati, quem crediderant pro-

---

[1]) In editione Ballerin. 36. al. 35; in Epiphaniae solemnitate. 6.

missum, adoravere conspicuum. Neque enim ita ille emensus est dies, ut virtus operis, quae tunc est revelata, transierit, nihilque ad nos nisi rei gestae fama pervenerit, quam fides susciperet et memoria celebraret, cum multiplicato munere Dei etiam quotidie nostra experiantur tempora, quidquid illa habuere primordia. Quamvis ergo narratio evangelicae lectionis illos proprie recenseat dies, in quibus tres viri, quos nec prophetica praedicatio docuerat, nec testificatio legis instruxerat, ad cognoscendum Deum a remotissima Orientis parte venerunt; hoc idem tamen et manifestius nunc et copiosius fieri in omnium vocatorum illuminatione perspicimus, quoniam impletur prophetia Isaiae dicentis: *Revelavit Dominus brachium sanctum suum in conspectu omnium gentium: et viderunt omnes gentes terrae salutem, quae a Domino Deo nostro est.* Et iterum, *Et quibus non est annunciatum de eo, videbunt: et qui non audierunt, intelligent* (Isaiae 52, 10, 15). Unde cum homines mundanae sapientiae deditos, et a Jesu Christi confessione longinquos, de profundo erroris sui educi, et ad cognitionem veri luminis cernimus advocari, divinae procul dubio gratiae splendor operatur, et quidquid in cordibus

tenebrosis novae lucis apparet, de ejusdem stellae radiis micat, ut mentes, quas suo fulgore contigerit, et miraculo moveat, et ad Deum adorandum praeeundo perducat. Si autem solicito intellectu velimus aspicere, quomodo etiam triplex illa species munerum ab omnibus, qui ad Christum gressu fidei veniunt, offeratur: nonne in cordibus recte credentium eadem celebratur oblatio? Aurum etenim de thesauro animi sui promit, qui Christum Regem universitatis agnoscit. Myrrham offert, qui unigenitum Dei credit veram sibi hominis uniisse naturam. Et quodam eum thure veneratur, qui in nullo ipsum paternae majestati imparem confitetur.

2. His comparationibus, dilectissimi, prudenter inspectis, invenimus etiam Herodis non deesse personam, cujus ipse diabolus, sicut tunc fuit occultus incentor, ita nunc quoque indefessus est imitator. Cruciatur enim vocatione omnium gentium, et quotidiana potestatis suae destructione torquetur: dolens ubique se deseri, et verum Regem in locis omnibus adorari. Parat fraudes, fingit dissensiones, errumpit in caedes: et ut reliquiis eorum, quos adhuc fallit, utatur, invidia uritur in judaeis, simulatione insidiatur in haereticis, saevitia accenditur in paganis. Videt

enim insuperabilem esse potentiam Regis aeterni, cujus mors ipsius vim mortis exstinxerit, et ideo totam nocendi artem in eos, qui vero Regi famulantur, armavit: alios per inflationem scientiae legalis obdurans, alios per falsae fidei commenta depravans, alios vero in furorem persecutionis instigans. Sed hanc Herodis istius rabiem ille vincit et destruit, qui etiam parvulos martyrii gloria coronavit: et fidelibus suis tam invictam indidit charitatem, ut Apostoli verbis audeant dicere: *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos* (Rom. 8, 35 ss.).

3. Hanc fortitudinem, dilectissimi, non illis tantum temporibus necessariam fuisse credimus, quibus reges mundi et omnes seculi potestates cruenta impietate in Dei populum saeviebant: quum ad maximam pertinere gloriam suam ducerent, si de terris nomen christianum auferrent, nescientes Ecclesiam Dei per furorem suae crudelitatis augeri, quoniam in suppliciis et mortibus

beatorum martyrum, qui putabantur minui numero, multiplicabantur exemplo. Denique tantum contulit fidei nostrae impugnatio persequentium, ut nihil magis regium ornet principatum, quam quod domini mundi membra sunt Christi, nec tam gloriantur, quod in imperio geniti, quam gaudent quod in baptismate sunt renati. Sed quia tempestas priorum turbinum conquievit, et dudum cessantibus praeliis quaedam videtur arridere tranquillitas, vigilanter cavenda sunt illa discrimina, quae de otio ipsius pacis oriuntur. Adversarius enim, qui in apertis inefficax persecutionibus fuit, tecta nocendi arte desaevit: ut quos non perculit ictu afflictionis, lapsu dejiciat voluptatis. Videns itaque sibi resistere principum fidem, et unius Deitatis inseparabilem Trinitatem non segnius in palatiis, quam in ecclesiis adorari, interdictam dolet sanguinis christiani effusionem, et quorum obtinere non potest mortem, impetit mores. Terrorem proscriptionum in avaritiae mutat incendium, et quos damnis non fregit, cupiditate corrumpit. Malignitas enim longo usu propriae imbuta nequitiae non deposuit odium, sed vertit ingenium, quo sibi mentes fidelium blanditiis subdat. Inflammat concupiscentiis, quos

non potest vexare tormentis: serit discordias, accendit iras, incitat linguas, et ne ab illicitis dolis cautiora corda se revocent, consummandorum scelerum ingerit facultates: quia illi totius fraudis hic fructus est, ut qui immolatione pecudum et arietum, et thuris incensione non colitur, quibuslibet ei criminibus serviatur.

4. Habet igitur, dilectissimi, pax nostra pericula sua: et frustra de fidei libertate securi sunt, qui vitiorum desideriis non resistunt. Cor hominum de operum ostenditur qualitate, et formas mentium species detegit actionum. Nam sunt quidam, sicut ait apostolus, qui Deum profitentur se scire, factis autem negant (Tit.1,16). Vere enim reatus negationis incurritur, quando bonum, quod in sono vocis auditur, in conscientia non habetur. Fragilitas quidem humanae conditionis facile in delicta prolabitur: et quia nullum sine delectatione peccatum est, cito acquiescitur deceptoriae voluptati. Sed a carnalibus desideriis recurratur ad spiritale praesidium, et mens habens notitiam Dei sui a consiliis se male suadentis hostis avertat. Prosit illi patientia Dei, nec ideo delinquendi pertinacia nutriatur, quia vindicta differtur. Non sit peccator de impunitate

securus, quia si tempus poenitentiae amiserit, locum indulgentiae non habebit, dicente propheta: *Quia non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi* (Psal. 6, 6)? Qui autem sibi correctionis reparationem experitur esse difficilem, confugiat ad auxiliantis Dei clementiam, et vincula malae consuetudinis ab illo poscat abrumpi, qui allevat omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos (Psal. 145, 8). Non erigit vacua confitentis oratio, quoniam misericors Deus voluntatem timentium se faciet, et dabit quod petitur, qui dedit unde peteretur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, viventem et regnantem cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Sermo XII [1]).

(In Quadragesima I.)

SYNOPSIS.

1. Hebraeorum exemplo esse jejunandum, ut corporeis etiam hostibus eruamur. 2. Quadragesima

[1]) In editione Baller. 39. al. 38.

praesertim tempore parari insidias a daemone. 3. Cur Christus tentari voluerit, et quantae sint hominis pugnae in hac vita 4. Quanta invidia daemonis: quae christianorum arma? 5. Quae potissimum virtutes jejunium comitari debeant? 6. In misericordiae maxime operibus verum jejunium esse.

1. Hebraeorum quondam populus et omnes israeliticae tribus, cum propter peccatorum suorum offensiones gravi Philistinorum dominatione premerentur, ut superare hostes suos possent, sicut sacra manifestat historia, vires animi et corporis indicto sibi reparavere jejunio. Intellexerant enim duram et miseram illam subjectionem neglectu se mandatorum Dei et morum corruptione meruisse, frustraque se armis certare, nisi prius vitiis repugnassent. Abstinentes ergo a cibo et potu severae sibi castigationis adhibuere censuram: et ut hostes suos vincerent, gulae illecebram in se ipsis ante vicerunt. Factumque est hoc modo, ut saevi adversarii et graves domini esurientibus cederent, quos sibi saturos subjugarant. Et nos itaque, dilectissimi, inter multas adversitates et praelia constituti, si similibus remediis uti cupimus, simili observatione curemur. Eadem enim propemodum causa nostra est, quae illorum fuit: quoniam sicut illi a carnalibus adver-

sariis, ita et nos a spiritalibus maxime impugnamur inimicis. Qui si donata nobis per Dei gratiam morum correctione vincantur, etiam corporeorum nobis hostium fortitudo succumbet, et emendatione nostra infirmabuntur, quos graves nobis, non ipsorum merita, sed nostra delicta fecerunt[1]).

2. Quapropter, dilectissimi, ut omnes hostes nostros superare valeamus, per observantiam coelestium mandatorum divinum quaeramus auxilium: scientes non aliter nos praevalere posse adversariis nostris, nisi praevaluerimus et nobis. Sunt enim intra nosmetipsos multa certamina, et aliud caro adversus spiritum, aliud adversus carnem spiritus concupiscit. In qua dissensione si cupiditates corporis fuerint fortiores, turpiter animus amittet propriam dignitatem, et perniciosissimum erit, eum servire, quem decuerat imperare. Si autem mens rectori suo subdita, et supernis muneribus delectata terrenae voluptatis incitamenta calcaverit, et in suo mortali corpore regnare peccatum non

---

[1]) Idem docet Hieronymus ep. 60. ad Heliodorum in nostra edit. (opusc. t. 11.) 9. n. 17; Maximus taurinesis h. 65. Egregium vero commentarium praebet Salvianus, de gubernatione Dei l. 3, 4.

siverit, ordinatissimum tenebit ratio principatum, et munitiones ejus nulla spiritualium nequitiarum labefactabit illusio: quia tunc est vera pax homini et vera libertas, quando et caro animo judice regitur, et animus Deo praeside gubernatur. Haec autem praeparatio, dilectissimi, licet omni tempore salubriter assumatur, ut pervigiles hostes incessabili superentur industria, nunc tamen solicitius expetenda est et studiosius instruenda, quando et ipsi subtilissimi adversarii acriori insidiantur astutia. Scientes enim adesse sacratissimos quadragesimae dies, in quorum observantia omnes praeteritae desidiae castigantur, omnes negligentiae diluuntur: ad hoc utique totam vim suae malignitatis intendunt, ut celebraturi sanctum pascha Domini in aliquo inveniantur indigni: et unde eis obtinenda erat propitiatio, inde contrahatur offensio.

3. Accedentes ergo, dilectissimi, ad quadragesimae initium, id est, ad diligentiorem Domini servitutem, quia quasi ad quendam agonem sancti operis introimus, ad pugnas tentationum animos praeparemus: et intelligamus, quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tanto nos vehementius ab adversariis impetendos. Sed fortior est, qui in

nobis est, quam qui adversum nos est, et per ipsum validi sumus, in cujus virtute confidimus: quia ob hoc Dominus se tentari a tentatore permisit, ut cujus munimur auxilio, ejusdem erudiremur exemplo. Vicit enim adversarium, ut audistis, testimoniis legis, non potestate virtutis: ut hoc ipso et hominem plus honoraret, et adversarium plus puniret, cum hostis generis humani non quasi a Deo jam, sed quasi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut et nos postea pugnaremus; vicit ille, ut et nos similiter vinceremus. Nulla sunt enim, dilectissimi, sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine probationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Vita haec nostra in medio insidiarum, in medio praeliorum est. Si nolumus decipi, vigilandum est: si volumus superare, pugnandum est. Et ideo sapientissimus Salomon, *Fili*, inquit, *accedens ad servitutem Dei, praepara animam tuam ad tentationem* (Eccli. 2, 1). Vir enim sapientia Dei plenus sciens studium religionis laborem habere certaminis, cum praevideret pugnae periculum, ante admonuit pugnaturum: ne forte, si ad ignorantem tentator accederet, imparatum citius vulneraret.

4. Nos itaque, dilectissimi, qui divinis eruditionibus instituti, ad agonem praesentis certaminis scienter accedimus, audiamus dicentem Apostolum: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus* (Ephes. 6, 12). Et non ignoremus, quod hi hostes nostri contra se geri omnia sentiunt, quaecunque nos pro nostra salute agere tentamus, et hoc ipso quod boni aliquid appetimus, adversarios provocamus. Haec enim inter nos atque illos per diabolicae invidiae fomitem inveterata dissensio est: ut quia illi ab his bonis exciderunt, ad quae nos Deo auxiliante provehimur, nostris justificationibus torqueantur. Si ergo nos erigimur, illi corruunt: si nos convalescimus, illi infirmantur. Remedia nostra plagae ipsorum sunt, quia curatione nostrorum vulnerum vulnerantur. *State ergo*, dilectissimi, ut Apostolus ait, *succincti lumbos mentis vestrae in veritate, et calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela maligni ignea extinguere, et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est*

verbum Dei (ib. 14 ss.). Videte, dilectissimi, quam potentibus nos telis, quam insuperabilibus munimentis dux multis insignis triumphis et invictus christianae militiae magister armaverit. Succinxit lumbos baltheo castitatis, calceavit pedes vinculis pacis: quia et discinctus miles cito ab impudicitiae incentore vincitur, et non calceatus facile a serpente mordetur. Scutum fidei ad protectionem totius corporis dedit, capiti galeam salutis imposuit, dexteram gladio, id est, verbo veritatis instruxit, ut spiritalis praeliator non solum sit tutus a vulnere, sed et repugnantem valeat vulnerare.

5. His igitur, dilectissimi, freti armis impigre atque intrepide propositum nobis certamen in eamus, ut in isto jejuniorum stadio, non eo tantum simus fine contenti, ut solam ciborum abstinentiam putemus esse sectandam. Parum enim est, si carnis substantia tenuatur, et animae fortitudo non alitur. Afflicto paululum exteriore homine reficiatur interior, et subtracta carni saturitate corporea spiritalibus mens deliciis roboretur. Circumspiciat se omnis anima christiana, et severo examine cordis sui interna discutiat; videat ne quid ibi discordiae inhaeserit, ne quid cupiditatis insederit. In-

continentiam castitas procul pellat, tenebras simulationis lux abigat veritatis: (quia os, quod mentitur, animam mentientis interficit). Detumescat superbia, (humilitas assumatur), resipiscat iracundia, comminuantur jacula noxarum, et obtrectatio linguae fraenetur. Cessent vindictae, et oblivioni mandentur injuriae. Omnis postremo plantatio, quam non plantavit Pater coelestis, radicitus auferatur (Matth. 15, 13). Tunc enim in nobis bene virtutum semina nutriuntur, quando de agro cordis nostri omne germen externum evellitur. Si quis ergo in quempiam ita cupiditate ultionis exarsit, ut eum aut carceri tradiderit, aut vinculis illigaverit, absolutionem non solum insontis, sed etiam ejus, qui poena dignus videtur, acceleret; ut illa dominicae orationis regula fidenter utatur, dicens: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Quam partem petitionum ita Dominus speciali insinuatione commendat, quasi totius orationis effectus in hac conditione consistat. *Si enim*, inquit, *dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et Pater vester vobis, qui in coelis est. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra* (Matth. 6, 12 ss.).

6. Proinde, dilectissimi, memores infirmitatis nostrae, quia facile in quaelibet delicta prolabimur: hoc potissimum remedium et istam efficacissimam vulnerum nostrorum curationem nullatenus negligamus. Remittamus, ut remittatur nobis, demus veniam, quam rogamus, et non studeamus vindicari, qui nobis precamur ignosci. Pauperum gemitus surdo non transeamus auditu, et misericordiam indigentibus prompta benignitate praestemus, ut misericordiam in judicio mereamur invenire. Ad quam perfectionem qui studium suum gratia Dei adjutus intenderit, hic sanctum jejunium fideliter peraget; hic a fermento malitiae veteris alienus, in azymis sinceritatis et veritatis ad beatum Pascha perveniet, et per novitatem vitae digne laetabitur in sacramento reformationis humanae: per Christum Dominum nostrum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XIII[1]).

(In Quadragesima II.)

SYNOPSIS.

1. Quadragesimam purgandis animarum sordibus salubriter esse institutam. 2. Omnibus virtutibus studendum hoc tempore, quae ex voluntate pensantur. 3. Ex ipsa pietate insidiari diabolum: cujus tentationum erga Christum ordo et ratio explicantur. 4. De perversa Manichaeorum abstinentia. 5. Eosdem in honorem solis et lunae die Dominica, et feria secunda jejunare, a participatione sanguinis Christi abstinere, etc. 6. Ut per opera virtutum sanctificetur quadragesima.

1. Praedicaturus vobis, dilectissimi, sacratissimum maximumque jejunium, quo aptius utar exordio, quam ut verbis Apostoli, in quo Christus loquebatur, incipiam, dicamque, quod lectum est: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* (2. Cor. 6, 2). Quamvis enim nulla sint tempora, quae divinis non sint plena muneribus, et semper nobis ad misericordiam Dei per

---

[1]) In editione Baller. 42. al. 41; in quadragesima 4.

ipsius gratiam praestetur accessus: nunc tamen omnium mentes majori studio ad spiritales profectus moveri, et ampliori fiducia oportet animari, quando ad universa pietatis officia illius nos diei, in quo redempti sumus, recursus invitat: ut excellens super omnia passionis dominicae sacramentum purificatis et corporibus et animis celebremus. Debebatur quidem tantis mysteriis ita incessabilis devotio et continuata reverentia, ut tales permaneremus in conspectu Dei, quales nos in ipso paschali festo dignum est inveniri. Sed quia haec fortitudo paucorum est, et dum carnis fragilitate austerior observantia relaxatur, dumque per varias actiones vitae hujus solicitudo distenditur, necesse est de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescere: magna divinae institutionis salubritate provisum est, ut ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur; in quibus aliorum temporum culpas et pia opera redimerent, et jejunia casta decoquerent.

2. Ingressuri igitur, dilectissimi, dies mysticos, et jejuniorum remediis consecratos praeceptis Apostoli obedire curemus: emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus (2. Cor. 7, 1), ut castiga-

tis colluctationibus, quae sunt inter utramque substantiam, animus quem sub Dei gubernaculis constitutum corporis sui decet esse rectorem, dominationis suae obtineat dignitatem, ut nemini dantes ullam offensionem, vituperationibus obloquentium non simus obnoxii. Digna enim ab infidelibus reprehensione carpemur, et nostro vitio linguae impiae in injuriam se religionis armabunt, si jejunantium mores a puritate perfectae continentiae discreparint. Non enim in sola abstinentia cibi stat nostri summa jejunii, aut fructuose corpori esca subtrahitur, nisi mens ab iniquitate revocetur, et ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Sic ergo nobis edendi est castiganda libertas, ut etiam aliae cupiditates eadem lege frenentur. Mansuetudinis et patientiae, pacis et tranquillitatis hoc tempus est: in quo exclusa omnium contaminatione vitiorum, perpetuitas nobis est acquirenda virtutum. Nunc piarum mentium fortitudo donare culpas, negligere contumelias, et oblivisci assuescat injurias. Nunc fidelis animus per arma justitiae a dextris se exerceat et sinistris: ut per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, securam conscientiam, constantemque probitatem, nec laudes inflent, nec appro-

bria defatigent. Religiosorum modestia non sit moesta, sed sancta: nec inveniantur in eis ullarum murmura querelarum, quibus nunquam desunt sanctorum solatia gaudiorum. Non timeatur inter opera misericordiae terrenarnm diminutio facultatum. Semper dives est christiana paupertas, quia plus est quod habet, quam quod non habet. Nec pavet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum est, in omnium rerum Domino omnia possidere. Operantibus ergo, quae bona sunt, non est omnino metuendum, ne eis desit facultas operandi: cum et in duobus nummis evangelicae illius viduae sit magnificata devotio (Luc. 21, 3), et pro calice aquae frigidae proemium habeat gratuita largitio (Matth. 10, 42). Ex affectibus enim piorum benignitatis mensura taxatur: et nunquam eum miserendi efficacia deserit, in quo misericordia ipsa non deficit. Experta hoc est vidua sancta de Sarepta, quae beato Heliae in tempore famis unius diei cibum, quem solum habebat, apposuit: et prophetae esuriem necessitati suae praeferens, exiguum farinae et pusillum olei incunctanter expendit. Sed non defuit ei, quod fideliter erogavit, et in vasis pia effusione vacuatis fons novae facultatis exortus est, ut sanctis

usibus non minueretur ejus substantiae plenitudo, cujus non fuerat formidata defectio (3. Reg. 17).

3. His autem studiis, dilectissimi, ad quae vos voluntarie confidimus praeparatos, non ambigatis diabolum, qui omnium virtutum est adversarius, invidere, et ad hoc vim suae malignitatis armare, ut pietati laqueos de ipsa pietate praetendat: et quos non potuerit dejicere per diffidentiam, conetur superare per gloriam. Vicinum est enim rectis actionibus superbiae malum, et de proximo semper virtutibus insidiatur elatio: quia difficile est ut laudabiliter viventem laus humana non capiat, nisi, ut scriptum est, *qui gloriatur, in Domino glorietur* (2. Cor. 10, 17). Cujus vero ille hostis nequissimus non audeat impugnare propositum? cujus non appetat violare jejunium? quando versutias suas, sicut evangelica lectione patefactum est, nec ab ipso mundi Salvatore continuit? Expavescens enim in illo quadraginta dierum noctiumque jejunium, explorare callidissime voluit, utrum hanc continentiam donatam haberet, an propriam: ut non metueret deceptionum suarum opera resolvenda, si Christus ejus esset conditionis, cujus est corporis. Primo, itaque dolo scrutatus est, an ipse esset

substantiarum Creator, qui rerum corporearum posset, in quas vellet, mutare naturas. Secundo, an sub humanae carnis specie Divinitas obumbrata tegeretur, cui facile esset pervium sibi aërem facere, et terrena per vacuum membra librare. Sed cum illi Dominus justitiam maluisset opponere veri hominis, quam potentiam manifestare Deitatis: ad hoc convertit tertiae fraudis ingenium, ut eum, in quo divinae potestatis signa cessaverant, dominandi cupiditate tentaret, et ad venerationem sui regna mundi pollicendo traduceret. Sed prudentiam diaboli stultam fecit sapientia Dei: ut superbus hostis de eo, quod quondam ligaverat, ligaretur, nec eum metueret persequi, quem pro mundo oportebat occidi.

4. Hujus igitur adversarii dolos non solum in illecebris gulae, sed etiam in proposito abstinentiae caveamus. Qui enim scivit humano generi mortem inferre per cibum, novit et per ipsum nocere jejunium: et ad contrariam fraudem famulis utendo manichaeis, sicut (per serpentem) impulit interdicta praesumi: ita (per famem) suadet concessa vitari. Utilis quidem est abservantia, quae parco assueta victui deliciarum cohibet appetitum: sed vae illorum dogmati,

apud quos etiam jejunando peccatur. Damnant enim creaturarum naturas in Creatoris injuriam, et contaminari edentes asserunt iis, quorum non Deum, sed diabolum conditorem esse definiunt: cum prorsus nulla sit substantia mala, nec ipsius mali sit ulla natura. Omnia enim bona bonus auctor instituit, et unus est universarum rerum creator, *qui fecit coelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt* (Exod. 20, 11). Ex quibus quidquid homini ad cibum potumque concessum sanctum et mundum est, in sui generis qualitate. Quod si immoderata aviditate sumatur, nimietas edaces et bibaces dedecorat, non cibi, neque poculi natura contaminat. *Omnia enim*, sicut Apostolus ait, *munda sunt mundis. Coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum, sed coinquinata sunt eorum mens et conscientia* (Tit. 1, 15).

5. Vos autem, dilectissimi, catholicae matris sancta generatio, quos in schola veritatis Dei Spiritus erudivit, libertatem vestram congrua ratione moderamini, scientes quoniam bonum est etiam a licitis abstinere, et cum castigatius vivendum est, ita discernere cibos, ut usus eorum semoveatur, non natura damnetur. Nullo itaque vos conta-

gio eorum error attingat, qui sua maxime observantia polluuntur, servientes creaturae potius, quam Creatori, et luminaribus coeli stultam abstinentiam devoventes, siquidem in honorem solis ac lunae prima et secunda sabbati jejunare delegerunt, uno perversitatis suae opere bis impii, bis profani, qui jejunium suum et ad siderum cultum, et ad resurrectionis dominicae instituere contemptum. Resiliunt enim a sacramento salutis humanae, et Christum Dominum nostrum in vera naturae nostrae carne vere natum, vere passum, vere sepultum et vere suscitatum esse non credunt. Et ob hoc diem nostrae laetitiae jejunii sui moerore condemnant: cumque ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse conventibus, ita in sacramentorum communione se temperant, ut interdum, ne penitus latere non possint, ore indigno Christi corpus accipiunt, sanguinem autem redemptionis nostrae haurire omnino declinent[1]). Quod ideo vestrae notum facimus sanctitati, ut vobis

---

[1]) Evidens hinc habes argumentum, quo probes, jam in antiqua Ecclesia communionem sub una specie fuisse permissam atque in usu, proinde calicis sumptionem jure divino non esse praeceptam, alioquin manichaei abstinentes etiam in divinis myste-

hujuscemodi homines, et his manifestentur indiciis, et quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, a sanctorum societate, sacerdotali auctoritate pellantur. De talibus enim beatus Paulus apostolus Ecclesiam Dei provide monet dicens: *Rogamus autem vos, fratres, ut observetis eos, qui dissensiones et offendicula praeter doctrinam, quam didicistis, faciunt, et declinate ab illis* (Rom. 16, 17). Hujuscemodi enim Christo Domino non serviunt, sed suo ventri, et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium.

6. His ergo, dilectissimi, admonitionibus nostris, quas auribus vestris contra exsecrandum errorem frequenter ingessimus, sufficienter instructi, sanctos quadragesimae dies pia devotione suscipite, et ad promerendam misericordiam Dei per opera vos misericordiae praeparate. Iram exstinguite, odia delete, unitatem diligite: et sinceris vos humilitatis officiis invicem praevenite. Servis et his, qui vobis subjecti sunt, cum aequitate dominamini. Nullus eorum aut

---

riis a calicis sumptione, quod vinum a principio malo creatum contenderent, tam facile Romae latere non potuissent.

claustris crucietur, aut vinculis: cessent vindictae, remittantur offensae: severitas lenitate, indignatio mansuetudine, discordia pace mutetur. Omnes nos modestos, omnes placidos, omnes experiantur benignos: ut jejunia nostra accepta sint Deo. Cui ita demum sacrificium verae abstinentiae et verae pietatis offerimus, si nos ab omni malitia contineamus. (Cum inimicis autem crucis Christi nulla consensione jungamur: ne impiorum consortio sanctitas fidelium polluatur. Lux separetur a tenebris, et fugiant filios diaboli filii veritatis. In templum enim Domini, quod est Ecclesia Christi, nil contaminatum inferri, nil profanum oportet admitti: ut omni immunditia a penetralibus cordis exclusa, sanctificetur jejunium nostrum et simus aeternum sancti Spiritus habitaculum: qui nos a peccatorum sordibus emundatos et possidere semper dignetur et regere. Secunda igitur et quarta et sexta feria jejunemus. Sabbato autem apud beatum Petrum apostolum vigilias celebremus, qui commendati sibi gregis curam habere non desinens, custodiam nobis de suis precibus obtinebit[1]), auxiliante nobis per omnia Deo om-

[1]) Haec aliunde huc translata esse videntur, et

nipotente, cui cum Filio et Spiritu sancto una est Deitas, una majestas in secula seculorum, Amen.

Sermo XIV[1]).

(In Quadragesima III.)

SYNOPSIS.

1. Jejunium quadragesimae maximum et sacratissimum omnibus sine exceptione indictum esse, quia omnibus necessarium, cum nemo sit immunis a culpa. 2. Quam pauci viam salutis intrant, quam multi temporalibus occupantur. 3. Sicut magis insidiatur et saevit diabolus quadragesimae tempore, ita magis Deo, salutique suae vacare Christianos debere 4. Ut paschali festo nos praeparemus, exsequenda esse Dei mandata, quae ideo dantur ut et gratia Dei quaeratur, et propria vita, veluti in speculo conspiciatur. 5. Primum misericordiae effectum, quod est oblivio delictorum, et optandum a Deo et praestandum esse proximo. 6. Eum qui filius haberi cupit, debere fra-

---

plurium codd. auctoritate a Balleriniis eliminantur. Hinc etiam ampla disputandi materies horum verborum occasione cessat.

[1]) In editione Baller. 49. al. 48; in quadragesima 11.

tris habere charitatem; et eleemosynam largiri, ut misericordiae divinae ministrum.

1. In omnibus quidem, dilectissimi, diebus atque temporibus quaedam nobis divinae bonitatis signa praefixa sunt, et nulla pars anni a sacris est aliena mysteriis: ut dum nobis ubique praesidia nostrae salutis occurrunt, invitantem nos semper misericordiam Dei avidius expetemus. Sed quidquid illud est, quod in diversis gratiae operibus et donis reparationi humanarum confertur animarum, totum id nobis nunc evidentius et copiosius praesentatur, quando non particulatim quaedam agenda, sed simul sunt omnia celebranda. Appropinquante enim festivitate paschali, adest maximum sacratissimumque jejunium, quod observantiam sui universis fidelibus sine exceptione denunciat: quia nemo tam sanctus est, ut non sanctior, nemo tam devotus, ut non debeat esse devotior. Quis enim in hujus vitae constitutus incerto, aut immunis a tentatione, aut liber inveniatur a culpa? Quis est, qui nihil virtutis sibi adjici: aut qui nihil vitii sibi optet auferri? cum et adversa noceant, et secunda corrumpant, nec minoris sit periculi carere desideratis, quam abundare concessis. Insidiae sunt in divitiarum amplitudine, insidiae

in paupertatis angustiis. Illae elevant ad superbiam, hae incitant ad querelam. Tentat sanitas, tentat infirmitas: dum et illa materia est negligentiae, et haec causa tristitiae. Laqueus est in securitate: laqueus est in timore; nec interest utrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudiis occupetur, an curis; cum par morbus sit, vel sub vana delectatione languescere, vel sub anxia solicitudine laborare.

2. Impletur itaque per omnia sententia veritatis, qua discimus angustam esse et arduam viam, quae ducit ad vitam: et cum latitudo itineris ad mortem trahentis multis frequentetur agminibus, in salutis semitis paucorum intrantium sunt rara vestigia (Matth. 7, 14). Unde autem populosior est via laeva quam dextera, nisi quia ad mundana gaudia et corporalia bona multitudo proclivis est? Et quamvis caducum incertumque sit, quod cupitur, libentius tamen suscipitur labor pro desiderio voluptatis, quam pro amore virtutis. Ita cum innumeri sint, qui visibilia concupiscant, vix inveniuntur, qui temporalibus aeterna praeponant. Et ideo dicente beato apostolo Paulo, *quae videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna sunt*

(2. Cor. 4, 18): latet quodammodo et in abscondito est virtutum via, quoniam spe salvi facti sumus (Rom. 8, 24), et fides vera id super omnia diligit, quod nullo sensu carnis attingit. Magni est ergo operis et laboris, mobilitatem cordis ab omnibus continere peccatis, et cum undique innumerae voluptatum illecebrae blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. Quis picem tangit, et non inquinatur ab ea (Eccli. 13, 1)? Quis non infirmatur in carne? quis non sordescit in pulvere? Quis postremo est tantae puritatis, ut iis non polluatur, sine quibus vita non ducitur? Jubet enim per Apostolum doctrina divina, ut qui habent uxores, tamquam non habentes sint, et qui flent, tamquam non flentes, et qui gaudent, tamquam non gaudentes, et qui emunt, tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Praeterit enim figura mundi hujus (1. Cor. 7, 29). Beata igitur mens, quae peregrinationis suae tempora casta sobrietate transcurrit: et in iis, per quae necesse est eam ambulare, non remanet, ut hospita magis, quam domina terrenorum, nec affectibus desit humanis, et promissionibus sit innixa divinis.

3. Hanc autem fortitudinem, dilectissimi,

nulli magis quam praesentes et exigunt et conferunt dies: quibus dum observantia specialis impenditur, consuetudo, in qua perseveretur, acquiritur. Notum enim vobis est hoc esse tempus, quo per totum mundum saeviente diabolo acies debet christiana confligere: et si quos aut desidia tepidos, aut solicitudo habuit occupatos, nunc oportet armis spiritalibus instrui, et coelesti tuba ad ineundam certamen accendi: quoniam ille, cujus invidia mors introivit in orbem terrarum (Sapient. 2, 24), modo praecipuo livore uritur, modo maximo dolore cruciatur. Videt enim de omnium hominum genere in adoptionem filiorum Dei novos populos introduci: et per virgineam Ecclesiae fecunditatem partus regenerationis augeri. Videt se dominationis suae jure privatum, a cordibus eorum, quos possidebat, expelli: eripi sibi in utroque sexu millia senum, millia juvenum, millia parvulorum: nec obesse cuiquam vel proprium, vel originale peccatum, ubi justificatio non meritis retribuitur, sed sola gratiae largitate donatur: lapsos quoque et insidiarum suarum fraude deceptos poenitentiae lacrimis ablui, et portas misericordiae apostolica clave reserante ad remedia recon-

ciliationis admitti[1]). Sentit insuper diem dominicae passionis instare, et se illius crucis potestate conteri, quae in Christo ab omni

---

[1]) Confert hic et infra n. 6. s. doctor reconciliationis remedium cum baptismatis sacramento, nec minoris efficaciae ad gratiam elargiendam illud putat quam baptismum: aeque proinde sacramentum censeatur oportet. De hac comparatione, quae frequens est apud patres, alia occassione plura diximus (opusc. t. 7. p. 206 ss.), quibus hic nonnulla addemus. Quod 1) *nomina* attinet, praeter ea quae l. c. adduximus, vocat Clemens alex. in l. Quis dives salvabitur, poenitentiam *παλιγγενεσίαν;* Theodoretus in Gal. 4, 19. alterum partum; Epiphanius haer. 59. n. 9. *κλῆσιν δευτέραν.* Proponunt 2) patres poenitentiam, sed quae in Ecclesia agitur, cujus fructus est reconciliatio per Ecclesiae ministros obtinenda, tamquam salutis medium pro peccatoribus, sicut baptismus pro nondum regeneratis. Ita passim Augustinus. „Quae autem baptismatis, inquit de conjugiis adult. l. 1. c. 28. n. 35, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praeoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suae pacis exire velle debet Ecclesia.“ L. 2. c. 16: „Nec si catechumenus est (adulter) ad baptismum admittitur, quoniam ab eo, quod impedit, non mutatur; nec reconciliari poenitens potest in eadem nequitia perseverans . . . . Quid ergo cum viderit se nec ad baptismum admitti, si catechumenus, nec utiliter agere poenitentiam, si baptizatus hoc fecit, non corrigendo et relinquendo quod fecit, si eum voluerit et potuerit occidere, cujus duxit uxorem, ut hoc scelus vel *ba-*

debito mortis alieno redemptio fuit mundi, non poena peccati.

---

ptismate diluatur vel *poenitendo solvatur*, atque ita etiam illud adulterium non permaneat evacuata muliere a lege viri post mortem viri, sed de transacto quod factum est, per poenitentiam satisfiat vel regeneratione deleatur, numquid propterea accusanda est lex christiana? etc. . . . Quid enim si et illud dicant christianae fidei detractores, cogi homines occidere uxores suas . . . quia eas, quas perpeti nolunt praeter causam fornicationis, repudiare non licet et alteras ducere, ne perpetuo devincti adulterio nec baptizari possint nec poenitendo sanari?" Et iterum c. 17: „Ac sic a priore peccato, quo eam moechari fecit, sive per baptismum sive per poenitentiam liberatus etc." L. 2. c. epist. Parmeniani c. 16. n. 35. disserens de modo, quo donatistae suorum aliquem propter errorem in fide de suo coetu expulsum, si cognita veritate postea remearet, reciperent „poenitentia utique, ait, curandum esse censerent, non iteratione baptismi vulnerandum." Hac vero oratione absolvit disputationem de natura boni adversus manichaeos n. 48: „Praesta nobis (Domine misericors), dona nobis, ut per nostrum ministerium, quo exsecrabilem et nimis horribilem hunc errorem redargui voluisti, sicut jam multi liberati sunt, et alii liberentur, et sive per sacramentum sancti baptismi tui, sive per sacrificium contribulati spiritus et cordis contriti et humiliati, in dolore poenitentiae remissionem peccatorum et blasphemiarum suarum, quibus per ignorantiam te offenderunt, accipere mereantur. Tantum enim valet praepollens misericordia et potestas tua et *veritas baptismi tui clavesque regni*

4. Ut itaque malignitas frementis inimici nullos habeat sui livoris affectus, ad exse-

---

coelorum in sancta Ecclesia tua, ut nec de illis desperandum sit etc.“ Cf. s. 393 (dubius) al. 41. inter hom. 50; s. 71. al. 11. de verbis Domini n. 7, 28. Hinc pulchre Ambrosius ep. 41. n. 42: „Unde suam mundaret (pharisaeus Luc. 7, 44.) conscientiam, qui aquam non susceperat Christi? Ecclesia autem et aquam habet et lacrymas poenitentiae.“ Propterea 3) poenitentiam, quae in Ecclesia agitur, non minus necessariam censebant baptizatis gravium criminum reis, quam nondum regenitis baptisma. „Agnosce, scribit Cassianus ad Nestorium de incarn. l. 6. c. 18, sacramenta salutis tuae, per quae innovatus, per quae renatus es. Non minus tibi nunc opus sunt, quam tunc fuerunt: ut te per poenitentiam nunc regenerent, quae per fontem generarunt“ „Unde vos, inquit s. Caesarius s. 61. (in app. August. s. 260) n. 1, frequenter admonui, fratres carissimi, iterum atque iterum admoneo et contestor, ut qui se cognoscit de litore continentiae tempestate libidinis in pelagum luxuriae fuisse jactatum et castitatis incurisse naufragium, peccatorum confessionem velut tabulam confractae navis velociter apprehendat: ut per ipsam de abysso ac profundo luxuriae possit evadere, et ad portum poenitentiae pervenire, ubi jam tutiori loco spei anchoram figere, et salutem perditam valeat reparare.“ Hinc fidelium sollicitudo recurrendi ad Ecclesiae ministros, ut moribundis vel baptismus conferatur vel reconciliationis beneficium, cujus nobis iterum testis Augustinus de civ. Dei l. 20. c. 9. n. 2, ubi ita probat defunctorum animas non separari ab Ecclesia:

quenda Domini mandata diligentior est assumenda devotio: ut tempus, in quo omnia divinae misericordiae sacramenta concurrunt, cum praeparatione et animorum suscipiamus et corporum, implorantes regimen, et (misericordiam), et adjutorium Dei, ut sine quo nihil possumus facere, per ipsum omnia valeamus implere. Ideo enim datur praeceptum, ut praecipientis quaeratur auxilium. Nec se quisquam per occasionem infirmitatis excuset, quum qui praestitit velle, donet et posse, dicente beato apostolo Jacobo: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dabitur ei* (Jacob. 1, 5). Quis fidelium nesciat, quibus virtutibus studere, et

„Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communicatione corporis Christi, nec aliquid prodesset *ad* ejus in periculis *baptismum* currere, ne sine illo finiatur haec vita, *nec ad reconciliationem*, si forte per poenitentiam malamve conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles, etiam defuncti, membra ejus sunt.“ Hinc etiam patrum querelae de iis, de quibus queritur Ambrosius l. 7. in Luc. n. 221: „Scio quosdam dicere, quod ad mortem sibi lavacri gratiam vel poenitentiam reservent.“ Haec ni toti fallimur cum iis, quae l. c. adduximus, evidenter dogma catholicum de sacramentali ritus poenitentiae dignitate evincunt.

quibus vitiis debeat repugnare? Quis conscientiae suae aut tam gratiosus, aut tam imperitus est arbiter, qui ignoret, quid a se auferri, aut quid in se oporteat augeri? Nemo quippe ita rationis est alienus, qui aut conversationis suae non intelligat qualitatem, aut cordis sui secreta non noverit. Non ergo per omnia sibi placeat, nec se secundum carnis oblectamenta dijudicet: sed omnem consuetudinem suam in divinorum praeceptorum lance constituat, ubi cum alia jubeantur, ut fiant, alia interdicantur, ut non fiant, justo se trutinabit examine, qui vitae suae mores ex utriusque ponderis comparatione pensaverit. Artifex enim misericordia Dei splendidissimum in mandatis suis condidit speculum, in quo homo faciem suae mentis inspiceret, et quam conformis imagini Dei, aut quam dissimilis esset, agnosceret: praecipue ut rejectis paululum carnalibus curis et occupationibus inquietis, saltem in diebus redemptionis et reparationis nostrae a terrenis nos ad coelestia conferamus.

5. Quia vero, sicut scriptum est, *in multis offendimus omnes* (Jacob. 3, 2), misericordiae primus concipiatur affectus, et aliorum in nos delictorum fiat oblivio, ut illud piissimum pactum, cui nos in dominica ora-

tione devinximus, nullo vindictae amore violemus. Et dicentes: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. 6, 12), non simus in remissione difficiles: quia ad nos recurrit sive cupiditas ultionis, sive indulgentia lenitatis, magisque optandum est homini tentationem periculis semper exposito, ut suas culpas habeat impunitas, quam ut plectat alienas. Quid autem convenientius fidei christianae, quam ut non solum in Ecclesia, sed etiam in omnium domibus fiat remissio peccatorum? Deponantur minae, vincula relaxentur, quibus se multo perniciosius, qui ea non solverit, religabit. Quod enim quisque in alterum statuit, hoc in semetipso sua lege decernit. Beati vero misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus (Matth. 5, 7), qui in judiciis suis et justus est et benignus, ad hoc quosdam sub aliorum esse potestate permittens, ut sub aequa moderatione servetur et utilitas disciplinae et mansuetudo clementiae: et nemo audeat alterius delictis veniam denegare, quam pro suis optat accipere.

6. Dicente autem Domino: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (Ib. 9.): deponantur omnium discordiarum odiorumque certamina: nec putet se quisquam in

in paschali festo habiturum esse consortium, qui fraternam pacem redintegrare neglexerit. Apud summum enim Patrem, qui non fuerit in charitate fratrum, non habebitur in numero filiorum. In distributione quoque eleemosynarum et pauperum cura pinguescant christiana jejunia: et quod suis quisque deliciis subtrahit, debilibus impendat et egenis. Detur opera, ut omnes Deo uno ore benedicant, et qui aliquam dat portionem substantiae suae, intelligat se ministrum esse misericordiae divinae, quae partem pauperis in manu posuit largientis: ut peccata, quae aut baptismi aquis, aut poenitentiae lacrimis abluuntur, etiam eleemosynis deleantur, dicente Scriptura: *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum* (Eccli. 3, 33). Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XV[1]).

(Sive homilia de Transfiguratione Domini)

SYNOPSIS.

1. Fidem veram Christum et Deum confiteri et hominem, quae in Petro magna potestate remunerata est. 2. Christum ob id maxime esse transfiguratum, ut veritatem et virtutem suae carnis comprobaret. 3. Ut etiam crucis scandalum tolleret, spemque Ecclesiae suae confirmaret. 4. Veteris et novi Testamenti de Christo concordiam per Moysis et Eliae apparitionem significari. 5. Petri desiderium non improbum fuisse, sed inordinatum. 6. *Hic est filius meus* etc. explicatur. 7. *Ipsum audite:* expenditur. 8. Hoc testimonio Patris omnium infirmitatem roborari. Homilia in *Evang.* Matth. 17: In illo tempore assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem.

1. Evangelica lectio, dilectissimi, quae per aures corporis interiorem mentium nostrarum pulsavit auditum, ad magni sacramenti nos intelligentiam vocat, quam aspirante gratia Dei facilius assequemur, si considerationem nostram ad ea, quae paulo superius sunt narrata, referamus. Salvator enim humani generis Jesus Christus condens eam fidem, quae et impios ad justitiam, et mortuos revocat ad vitam, ad hoc discipulos suos doctrinae monitis et operum mi-

[1]) In editione Baller. 51. al. 94.

raculis imbuebat: ut idem Christus et Unigenitus Dei et hominis Filius crederetur. Nam unum horum sine altero non proderat ad salutem, et aequalis erat periculi, Dominum Jesum Christum aut Deum tantummodo sine homine, aut sine Deo solum hominem credidisse, cum utrumque esset pariter confitendum: quia sicut Deo vera humanitas, ita homini inerat vera Divinitas. Ad confirmandam ergo hujus fidei saluberrimam cognitionem interrogaverat discipulos suos Dominus, inter diversas aliorum opiniones, quid ipsi de eo crederent, quidve sentirent: ubi Petrus apostolus per revelationem summi Patris corporea superans et humana transcendens, vidit mentis oculis Filium Dei vivi, et confessus est gloriam Deitatis: quia non ad solam respexit substantiam carnis et sanguinis: tantumque in hac fidei sublimitate complacuit, ut beatitudinis felicitate donatus sacram inviolabilis petrae acciperet firmitatem, super quam fundata Ecclesia portis inferi et mortis legibus praevaleret, nec in solvendis, aut ligandis quorumcunque causis aliud ratum esset in coelis, quam quod Petri sedisset arbitrio.

2. Haec autem, dilectissimi, laudatae intelligentiae celsitudo instruenda erat de in-

ferioris substantiae sacramento, ne apostolica fides ad gloriam confitendae in Christo Deitatis evecta, infirmitatis nostrae receptionem indignam impassibili Deo atque incongruam judicaret, et ita jam in ipso humanam crederet glorificatam esse naturam, ut nec supplicio posset affici, nec morte dissolvi. Et ideo dicente Domino, quod oporteret eum ire Hierosolymam, et multa pati a senioribus et scribis ac principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere (Matth. 16, 21), cum beatus Petrus, qui superno illustratus lumine de ardentissima Filii Dei confessione fervebat, contumelias illusionum et crudelissimae mortis opprobrium religioso, ut putabat, et libero fastidio respuisset, benigna a Jesu increpatione correptus, et ad cupiditatem participandae cum eo passionis animatus est. Subsequens enim exhortatio Salvatoris hoc inspiravit, hoc docuit, ut volentes eum sequi, negarent se sibi, et pro spe aeternorum levissimum ducerent temporalium detrimentum: quia is demum animam suam salvam faceret, qui eam pro Christo perdere non timeret (Matth. 16, 25). Ut ergo istam felicis constantiae fortitudinem toto apostoli corde conciperent, et nihil de suscipiendae crucis asperitate

trepidarent, ut de supplicio Christi non erubescerent, nec pudendam sibi eam patientiam crederent, quae sic exhibitura erat saevitiam passionis, ut non amitteret gloriam potestatis: assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et fratrem ejus Joannem, et conscenso cum eis seorsum monte praecelso, claritatem illis suae gloriae demonstravit (Matth. 17, 1 ss.): quia licet intellexissent in eo majestatem Dei, ipsius tamen corporis, quo Divinitas tegebatur, potentiam nesciebant. Et ideo proprie signanterque promiserat quosdam de astantibus discipulis non prius gustare mortem, quam viderent Filium hominis venientem in regno suo (Matth. 16, 28), id est in regia claritate, quam specialiter ad naturam suscepti hominis pertinentem his tribus viris voluit esse conspicuam. Nam illam ipsius Deitatis ineffabilem et inaccessibilem visionem, quae in aeternam vitam mundis corde servatur, nullo modo mortali adhuc carne circumdati intueri poterant et videre. Aperit ergo Dominus coram electis testibus gloriam suam, et communem illam cum ceteris corporis formam tanto splendore clarificat, ut et facies ejus solis fulgori similis, et vestitus candori nivium esset aequalis.

3. In qua transfiguratione illud quidem

principaliter agebatur, ut de cordibus discipulorum crucis scandalum tolleretur, nec conturbaret eorum fidem voluntariae humilitas passionis, quibus revelata esset absconditae excellentia dignitatis. Sed non minore providentia spes sanctae Ecclesiae fundabatur, ut totum corpus Christi agnosceret, quali esset commutatione donandum: et ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite praefulsisset. De quo idem Dominus dixerat, cum de adventus sui majestate loqueretur: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris sui* (Matth. 13, 43): protestante hoc ipsum beato Paulo apostolo et dicente: *Existimo enim quod non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* (Rom. 8, 18). Et iterum: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (Coloss. 3, 3). Confirmandis vero apostolis et ad omnem scientiam provehendis alia quoque in illo miraculo accessit instructio.

4. Moses enim et Elias, lex scilicet et prophetae, apparuerunt cum Domino loquentes: ut verissime in illa quinque virorum

praesentia compleretur, quod dictum est: *In duobus vel tribus testibus stat omne verbum* (Deut. 19, 15). Quid hoc stabilius, quid firmius verbo, in cujus praedicatione veteris et novi Testamenti concinit tuba, et cum evangelica doctrina antiquarum protestationum instrumenta concurrunt? Adstipulantur enim sibi invicem utriusque foederis paginae, et quem sub velamine mysteriorum praecedentia signa promiserant, manifestum atque perspicuum praesentis gloriae splendor ostendit. Quia sicut ait beatus Joannes, *lex per Mosen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. 1, 17), in quo et propheticarum promissio impleta est figurarum et legalium ratio praeceptorum: dum et veram docet prophetiam per sui praesentiam, et possibilia facit mandata per gratiam.

5. His ergo sacramentorum revelationibus Petrus apostolus incitatus mundana spernens et terrena fastidiens, in aeternorum desiderium quodam mentis rapiebatur excessu: et gaudio totius visionis impletus, ibi cum Jesu optabat habitare, ubi manifestata ejus gloria laetabatur. Unde et ait: *Domine, bonum est nos hic esse: si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Mosi unum,*

et Eliae unum (Matth. 17, 4). Sed huic suggestioni Dominus non respondit, significans non quidem improbum, sed inordinatum esse, quod cuperet: cum salvari mundus nisi Christi morte non posset, et exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides, ut licet non oporteret de beatitudinis promissionibus dubitari, intelligeremus tamen inter tentationes hujus vitae prius nobis tolerantiam postulandam esse, quam gloriam, quia tempora patiendi non potest felicitas praevenire regnandi.

6. Adhuc itaque eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos, et ecce vox de nube dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite.* Praesens quidem erat in Filio Pater, et in illa Domini claritate, quam ad discipulorum temperarat aspectum, non separabatur ab Unigenito Genitoris essentia: sed ad commendandam proprietatem utriusque personae, sicut visui significavit Filium splendor ex corpore, sic auditui Patrem vox nunciavit ex nube. Qua voce accepta, discipuli quod in faciem ceciderunt et timuerunt valde, non de Patris tantum, sed et de Filii majestate tremuerunt: altiori enim sensu unam utriusque intellexerunt Deitatem; et quia in fide non

erat haesitatio, non fuit in timore discretio. Latum ergo illud et multiplex testimonium fuit et plus in verborum virtute, quam in sono vocis auditum est. Dicente enim Patre: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite,* nonne evidenter auditum est, *Hic est Filius meus,* cui ex me et mecum esse sine tempore est? quia nec Genitor Genito prior, nec Genitus est Genitore posterior. Hic est Filius meus, quem a me non separat Deitas, non dividit potestas, non discernit aeternitas. Hic est Filius meus: non adoptivus, sed proprius[1]),

[1]) Ex his Patris coelestis de Jesu Christo verbis, sicut ex geminis Matth. 3, 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* patres passim evincunt, Jesum Christum *Filium Dei esse naturalem,* non adoptivum. Ita Ambrosius in Ps. 45. n. 2: „Quid est: Hic est Filius meus dilectus? Hoc est, noli errare, Simon (Petrus), ut servulis Filium Dei conferendum putes (volebat enim facere *tria* tabernacula). Hic est Filius meus, non Moyses filius, non Elias filius, quamvis alter aperuerit mare, alter clauserit coelum etc.“ Fusius vero Hilarius l. 6. de Trin. n. 23, ubi inter alia ita habet: „Legeras: *Filios genui et exaltavi* (Is. 1, 2), sed non legeras filios *meos:* genuerat enim eos sibi per divisionem gentium et plebem hereditatis in filios. Ne igitur per communionem adoptivae hereditatis cognomentum Filii unigenito Deo adderetur, naturae veritas per significationem proprietatis ostensa est. Assignetur sane

non aliunde creatus, sed ex me genitus: nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed

---

hoc communionis in Christo nomen, ut filius sit, si de quoquam dictum reperietur: *Hic est Filius meus.* Sin vero proprium ac singulare ei est: *Hic est Filius meus,* quid calumniam Deo Patri professae de Filio proprietatis afferimus? Anne tibi in eo, quod dicitur: *Hic est,* non hoc significari videtur: Alios quidem cognominatos ab eo in filios, sed hic Filius meus est; donavi adoptionis plurimis nomen, sed iste mihi Filius est: ne quaeras alios, ne non hunc esse credas; hunc ego tamquam digito indice ac verbi significatione contingo, qua dico et *meus est,* et *hic est,* et *Filius est?* Quid post haec intelligentiae poterit esse, ne non esse credatur? Et haec quidem paternae vocis significatio ea fuit, ne qui ad implendam omnem justitiam baptizandus esset, quid esset ignoraretur: sed ut qui ad sacramentum salutis nostrae homo cernebatur, Dei voce Dei Filius nosceretur.“ Quod dein n. 24. uberius confirmat ex Matth. 17, 5. Pluribus adhuc et clarius argumentum hoc evolvit Faustinus, de Trinitate c. 2. „Certe Moyses et Elias pariter videbantur cum eo loquentes, quos utique de adoptione factos esse filios Dei negare non potes: et quomodo de solo Christo vox divina testatur dicens: *Hic est Filius meus dilectus,* in quo mihi *complacui; ipsum audite?* Si enim et Christus de adoptione filius est, cum staret inter duos filios adoptivos, dixisset utique: Et hic filius meus est, ne Christus solus filius esse crederetur: at cum dixit: Hic est Filius meus dilectus, adoptionis filios separavit, ut proprietas verae nativitatis in Christo solo Filio crederetur.“ Cf.

de mea essentia mihi natus aequalis. Hic est Filius meus, per quem omnia facta sunt, et

---

praeterea Methodius in convivio decem virginum or. 8. § 9. Chromatius in Matth. 3. Tract. 2. n. 2. Merito autem urgent patres hanc singularem loquendi rationem, ut probent J. Christum esse Filium Dei naturalem; si enim ea secundum omnia adjuncta spectetur, efficacissimum praebet argumentum. Dum enim 1) nos *rarius* filii dicimur et nonnisi *cumulatim* ac *veluti in globo*, Christus dicitur Filius Dei, vel simpliciter Filius, *singulariter* cum appositis *verus* 1. Joan. 5, 20, *proprius* Rom. 8, 32, *unigenitus* Joan. 1, 18. Filiatio 2) quae creaturis tribuitur innititur vel a) *creatione* Hebr. 12, 9; Is. 64, 8; Deut. 32, 6 etc. quam consequitur specialis cura et providentia creaturis irrationalibus non communis Matth. 6, 26; 7, 11; 10, 29 etc. vel b) *electione speciali* Ex. 4, 22; Rom. 9, 4; vel c) *adoptione* Joan. 1, 12; Gal. 4, 5; Jac. 1, 17 s. etc., quae perficitur resurrectione gloriosa Luc. 20, 35 et fruitione hereditatis paternae Rom. 8, 17 ss. Jesu Christi vero filiatio innititur *generatione* Ps. 2, 7 col. Hebr. 1, 4 s. Quod si et nos dicimur semel vel iterum *geniti*, aliquid epexegesis instar additur, quo metaphorice id esse accipiendum significatur, ut *verbo veritatis* Jac. 1, 18. Praeterea 3) reliqui praeter J. Christum filii exhibentur ut *creaturae*, is ut *creator* Joan. 1, 3; Colos. 1, 16; Hebr. 1, 2 et 10 etc. Quod si de illis et de J. Christo est sermo, illi describuntur ut *servi*, a quibus J. Christus *filii proprii* instar secernitur et distinguitur. Cf. speciminis gratia Matth. 21, 33 ss., Hebr. 1, 1 s., 3, 5 s. etc. Huic adscribuntur praerogativae plane di-

sine quo factum est nihil (Joan. 1, 3), quia omnia, quae facio, similiter facit (Joan 5, 19): et quidquid operor, inseparabiliter mecum atque indifferenter operatur: in Patre enim est Filius, et in Filio Pater, nec unquam unitas nostra divititur: et cum alius ego sim, qui genui, alius ille, quem genui; non aliud tamen de illo vobis cogitare fas est, quam de me sentire possibile est. Hic est Filius meus, qui eam quam mecum habet aequalitatem, non rapina appetiit, nec usurpatione praesumpsit, sed manens in forma gloriae meae, ut ad reparandum genus humanum exsequeretur commune consilium, usque ad formam servilem inclinavit incommutabilem Deitatem (Philipp. 2, 5 s.).

7. Hunc ergo, in quo mihi per omnia bene complaceo, et cujus praedicatione manifestor, cujus humilitate clarificor, incunctanter audite: quia ipse est veritas et vita, ipse vir-

---

vinae, illis quae creaturarum sunt propria. Nihil horum est, quod non egregie exponant patres; paucis ea complectitur Chrysostomus hom. de consubstant. c. anomaeos n. 2: „Tu filius *apellaris*, at ille *est*; hic *appellatio*, illic *res ipsa*; tu filius appellaris, sed unigenitus ut ille non appellaris; sed in sinu Patris non versaris, sed non es splendor gloriae, nec figura substantiae, nec forma Dei etc.“

tus mea atque sapientia. Ipsum audite, quem legis mysteria praenunciaverunt, quem prophetarum ora cecinerunt. Ipsum audite, qui sanguine suo mundum redemit, qui diabolum ligat, et vasa ejus rapit, qui peccati chirographum et praevaricationis pacta dirumpit. Ipsum audite, qui viam aperit ad coelum, et per crucis supplicium gradus vobis ascensionis parat ad regnum. Quid trepidatis redimi? quid pavetis saucii liberari? Fiat, quod me volente vult Christus. Abjicite carnalem formidinem, et fideli vos armate constantia: indignum est enim, ut in Salvatoris passione timeatis, quod ipsius munere nec in vestro fine metuetis.

8. Haec, dilectissimi, non ad illorum tantum utilitatem dicta sunt, qui ea propriis auribus audierunt, sed in illis tribus apostolis universa Ecclesia didicit, quidquid eorum et aspectus vidit, et auditus accepit. Confirmetur ergo secundum praedicationem sacratissimi Evangelii omnium fides, et nemo de Christi cruce, per quam mundus redemptus est, erubescat. Nec ideo quisquam aut pati pro justitia timeat, aut de promissionum retributione diffidat, quia per laborem ad requiem, et per mortem transitur ad vitam: cum omnem humilitatis nostrae infir-

mitatem ille susceperit, in quo si in confessione et in dilectione ipsius permaneamus, et quod vicit, vincimus, et quod promisit, accipimus; quia sive ad facienda mandata, sive ad toleranda adversa, praemissa Patris vox debet semper auribus nostris insonare dicentis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite:* qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Sermo XVI [1]).

(De Passione Domini I. habitus die dominico.)

SYNOPSIS.

1. Cur in solemnitate paschali pati Christus elegerit. 2. Judaeos crimini intentos, ea quae legis erant omisisse. 3. Christum eo tempore Corporis et Sanguinis Sacramentum condidisse, quo consilium de morte ejus habebatur: ejusdem in Judam benignitas, et Judae pervicacia. 4. Judam corpore coenae affuisse, mente sceleri intentum. Christi sermo post coenam, oratio in horto, commune cum Patre de morte sua consilium. 5. Christi oratione et trepidatione nostram formidinem pelli.

1. Scio quidem, dilectissimi, paschale fe-

[1]) In editione Baller. 58. al. 56. de passione Domini 7.

stum tam sublimis esse mysterii, ut non solum humilitatis meae tenuissimum sensum, sed etiam magnorum ingeniorum superet facultatem. Sed non ita mihi divini operis consideranda est magnitudo, ut vel diffidam, vel erubescam de servitute quam debeo, cum sacramentum salutis humanae non liceat taceri, etiamsi nequeat explicari. Auxiliantibus autem orationibus vestris, affuturam credimus gratiam Dei, quae inspirationis suae rore sterilitatem nostri cordis aspergat: ut linguae pastoralis officio, quae sancti gregis auribus sint utilia, proferantur. Dicente enim Domino bonorum omnium largitore: *Aperi os tuum, et ego adimplebo illud* (Psal. 80, 11): audemus eidem verbis propheticis dicere: *Domine labia mea aperies, et os meum annunciabit laudem tuam* (Psal. 50, 17). Incipientes igitur, dilectissimi, evangelicam de passione Domini historiam retractare, divino intelligimus dispositum fuisse consilio, ut sacrilegi judaeorum principes et impii sacerdotes, qui saeviendi in Christum occasiones saepe quaesiverant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim, ut manifesto implerentur effectu, quae diu fuerant figurato promissa mysterio: ut

ovem significativam ovis vera removeret, et ut uno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa, quae de immolatione agni divinitus per Mosen fuerant praestituta, Christum prophetarant, et Christi occisionem proprie nunciarant. Ut ergo umbrae cederent corpori, et cessarent imagines sub praesentia veritatis, antiqua observantia novo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur et legalis festivitas dum mutatur, impletur.

2. Unde cum scribas et seniores populi ad impium consilium pontifices congregarent, omniumque animos sacerdotum cura admittendi in Jesum sceleris occupasset, ipsi se doctores legis lege privarunt, et spontaneo defectu ritus sibi patrios sustulerunt. Incipiente enim festivitate paschali, qui ornare templum, mundare vasa, victimas providere, et legitimis purificationibus sacratiorem diligentiam adhibere debuerant, parricidalis odii furore concepto ad unum opus vacant, et in unum facinus simili crudelitate conjurant, nil assecuturi supplicio innocentiae, condemnatione justitiae, nisi ut et nova mysteria non apprehenderent, et antiqua violarent. Providentibus ergo principibus ne in die sancto tumultus oriretur, non

festivitati, sed facinori studebatur; nec religioni serviebat haec cura, sed crimini. Diligentes enim pontifices et solliciti sacerdotes seditiones turbarum fieri in praecipua solemnitate metuebant: non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet.

3. At Jesus consilii sui certus, et in opere paternae dispositionis intrepidus vetus Testamentum consummabat, et novum pascha condebat. Discumbentibus enim secum discipulis ad edendam mysticam coenam, cum in Caiphae atrio tracteretur, quomodo Christus posset occidi; ille Corporis et Sanguinis sui ordinans sacramentum, docebat qualis Deo hostia deberet offerri, ne ab hoc quidem mysterio traditore submoto, ut ostenderetur nulla injuria exasperatus, qui in voluntaria erat impietate praescitus. Ipse enim sibi fuit materia ruinae et causa perfidiae, sequens diabolum ducem, et nolens Christum habere rectorem. Dicens itaque Dominus: *Amen dico vobis, quod unus vestrum me traditurus est* (Matth. 26, 21), notam sibi proditoris sui conscientiam demonstravit: non aspera, nec aperta impium increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conveniens: ut facilius corrigeret poenitudo, quem nulla deformasset ab-

jectio. Cur, infelix Juda, tanta benignitate non uteris? Ecce parcit ausibus tuis Dominus, et nulli te, nisi tibi indicat Christus: nec nomen tuum, nec persona detegitur, sed veritatis et misericordiae verbo cordis tantum tui arcana tanguntur. Non apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, et deposito furore resipisce. Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam vita te revocat. Ecce immaculati et innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expavescunt, et omnes sibi, non edito impietatis auctore, formidant. Contristati enim sunt non de conscientiae reatu, sed de humanae mutabilitatis incerto: timentes ne minus verum esset, quod in se quisque noverat, quam quod ipsa veritas praevidebat. Tu autem in hac trepidatione sanctorum abuteris Domini patientia, et abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri, nec signo evidentiore terreris. Cumque se a cibo alii, in quo judicium Dominus posuerat, continerent, tu manum non retrahis a paropside, quia animum non avertis a crimine.

4. Secutum est itaque, dilectissimi, sicut Joannes evangelista narravit (Joan. 13, 27), ut cum traditori suo Dominus manifestius

designando panem porrexisset intinctum, totum Judam diabolus occuparet: et quem malignis cogitationibus obligarat, jam ipso impietatis opere possideret. Corpore enim tantum cum coenantibus recumbebat; mente autem sacerdotum invidiam, testium falsitatem et furorem imperitae plebis armabat. Denique videns Dominus, cui flagitio Judas esset intentus, *Quod facis*, inquit, *fac citius*. Vox haec non jubentis est, sed sinentis, nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem ostendit se et moram non facere traditori, et sic ad redemptionem mundi paternam exsequi voluntatem, ut facinus, quod a persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret. Postquam igitur Judas persuasus a diabolo, discessit a Christo, seque a corpore apostolicae unitatis abscidit, nullo Dominus pavore turbatus, sed de sola redimendorum salute solicitus, omne temporis spatium, quod a persequentium vacabat incursu, mysticis sermonibus sacrataeque doctrinae, sicut Joannis Evangelio declaratur, impendit: elevans ad coelum oculos, et pro universa Ecclesia supplicans Patri, ut omnes quos dedisset daturusque esset Filio Pater, unum fierent, et in gloria redemptoris individui permanerent,

(Joan. 17), adjiciens postremo illam orationem, qua ait: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste* (Matth. 26, 39). Ubi non existimandum est, quod Dominus Jesus passionem et mortem, cujus jam discipulis sacramenta tradiderat, voluerit declinare, cum ipse beatum apostolum Petrum, devota fide et charitate ferventem, uti adversum persecutores gladio vetet, dicens: *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum* (Joan. 18, 11)? certumque sit quod et Dominus secundum Evangelium Joannis ait: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat; sed habeat vitam aeternam* (Joan. 3, 16). Et quod de ipso ait apostolus Paulus: *Christus nos dilexit, et tradidit semetipsum pro nobis hostiam Deo in odorem suavitatis* (Eph. 5, 2). In salvandis enim omnibus per crucem Christi communis erat voluntas Patris et Filii, communeque consilium, nec ulla poterat ratione turbari, quod ante aeterna secula et misericorditer erat dispositum, et incommutabiliter praefinitum. Qui ergo verum totumque hominem assumpsit, veros et corporis sensus et animi suscepit affectus. Nec quia omnia in illo plena erant sacramentis, plena

miraculis, ideo aut falsis lacrimis flevit, aut mendaci esurie sumpsit cibum, aut simulato sopore dormivit. In nostra humilitate contemptus, in nostra moestitudine contristatus, in nostro est dolore crucifixus. Passionem enim mortalitatis nostrae ob hoc misericordia subiit, ut sanaret: ob hoc virtus recepit, ut vinceret[1]). Quod Isaias apertissime pro-

---

[1]) Filius Dei humanam assumendo naturam, assumpsit quoque *affectus* humanos, imo et *defectus* atque *miserias* naturae humanae. Id adeo evidens est ex divinis literis, ut si specie tenus iis fuisset obnoxius Christus, merito illis uti possemus Augustini verbis, quibus invicte probat verum habuisse Christum corpus. „Si phantasma fuit, inquit l. 83 qq. q. 14, corpus Christi, fefellit Christus: et si fefellit, veritas non est. Est autem veritas Christus: non igitur phantasma fuit corpus ejus.“ Cf. eundem in Ps. 93. n. 19. Quod si quaeritur, quare Dei Filius voluerit humanas assumere miserias, licet immunis a peccato originali, cujus illae sunt sequelae, respondet praeeuntibus patribus Thomas (3. q. 14. a. 1); „Conveniens fuisse corpus assumptum a Filio Dei humanis infirmitatibus et defectibus subjacere et praecipue propter tria. *Primo* quidem, quia ad hoc Filius Dei carne assumpta venit in mundum, ut pro peccato humani generis satisfaceret . . . *Secundo* propter fidem incarnationis adstruendam. Cum enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout hujusmodi corporalibus defectibus subjacet, si sine his defectibus Filius Dei humanam naturam

phetavit, dicens: *Hic peccata nostra portat, et pro nobis dolet, et nos putavimus*

---

assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse sed phantasticam . . . Unde et b. Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem revocatus, ut dicitur Joan. 20. *Tertio* propter exemplum patientiae, quod nobis exhibet passiones et defectus humanos fortiter tolerando.“ Huc referri possunt illa Pauli Hebr. 2, 17): *Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari.* Quod vero Filius Dei affectus susceperit humanos, manifestum est vel ex eo, quod hi sponte sua et naturaliter consequantur naturam humanam. Ad rem Ambrosius in Ps. 65. n. 5: „Unde valde eos errare res indicat, qui carnem hominis a Christo ajunt esse susceptam, affectum negant, et contra ipsius Domini Jesu venire consilium, *qui hominem ex homine tollunt*, cum homo sine affectu hominis esse non possit. Nam caro sine affectu et praemii immunis et culpae est. Illud suscipere debuit et sanare, unde culpa manaverat, ut originem erroris et quasdam prorumpentis delicti fores clauderet.“ Praeter hanc rationem *necessariam* plurimas *convenientiae* reddunt patres. Mallemus eos loquentes inducere, sed prolixitatem vitantes, summatim tantum illos innuemus. Suscepit Dei Filius humanos affectus, tristitiae, angoris etc. etiam 1) ut se verum testaretur esse hominem: 2) ad consolationem infirmorum membrorum, ne desperent, cum turbantur etc., cum ipsum suum caput turbatum et ad mortem usque tristem

illum esse in dolore et in plaga, et in vexatione. Ipse autem vulneratus est propter peccata

---

videant: 3) ut discerent, quid ejusmodi in adjunctis ipsis sit agendum: 4) ut hos affectus suscipiendo sanaret, nobisque vim eos moderandi sanctificandique inspiraret, ut hic s. Leo significat et etiam s. 54. al. 52. n. 4: „Quibus verbis (*Tristis est anima mea* etc. Matth. 26, 38) quandam formidinem profitentibus, nostrae infirmitatis affectus participando curabat, et poenalis experientiae metum subeundo pellebat. In nobis ergo Dominus nostro pavore trepidabat, ut susceptionem nostrae infirmitatis indueret, et nostram inconstantiam suae virtutis soliditate vestiret. Venerat enim in hunc mundum dives atque misericors negotiator coeli, et commutatione mirabili inierat commercium salutare, nostra accipiens et sua tribuens, pro contumeliis honorem, pro doloribus salutem etc.“ Hinc inducit Christum ita Petrum alloquentem: „Non te confundat infirmitas, quam recepi. Ego de tuo fui trepidus, tu de meo esto securus.“ Cf. Augustinum tr. 52. 60. in Joan., ubi inter alia scribit: „Quando turbatur magnus, fortis, certus, invictus, non ei timeamus, quasi deficiat: non perit, sed nos quaerit. Nos ipsos in illius perturbatione videamus, ut quando turbamur, non desperatione pereamus, quando turbatur, qui non turbaretur et nolens.“ Cf. Thomam 3. p. q. 15. Petavium, de incarn. L. 9. c. 9; Thomassini de incarn. l. 4. c. 11. Cum tamen affirmamus Dei Filium nostros induisse affectus, non propterea statuimus nullum plane fuisse discrimem inter affectus Christi et affectus nostros; ita enim illos habuit, ut a) nunquam in objectum aliquod illicitum,

nostra, et infirmatus est propter facinora nostra, et livore ejus sanati sumus (Isai. 53, 4).

---

a lege divina dissonum ferrentur. Hinc Augustinus l. 4. op. imperf. c. Julianum 47: „Quisquis credit carnem Christi contra spiritum concupisse, anathema sit.“ Puros proinde et inculpatos habuit affectus, ut loquuntur patres. Ita illos habuit b) ut nunquam rationis dictamen praeverterent atque rationis lumen turbarent. Ita illos habuit c) ut pro nutu illos compescere, intendere vel minuere potuerit. Quod vero humanae naturae *defectus* atque miserias spectat, advertatur 1) illos esse duplicis generis: alii enim sunt *universales*, cuilibet naturae humanae communes, qui consequuntur naturam humanam rubiginis instar, ut mortalitas, passibilitas etc.: alii *particulares*, qui non consequuntur sponte sua naturam humanam, sed oriuntur ex aliqua causa particulari vel *physica*, ut caecitas a nativitate, aliique morbi; vel *morali*, ex hominum peccatis, ut variae infirmitates. Jam vero 2) humana Christi natura immunis quidem erat, utpote in suo genere perfectissima, a defectibus particularibus, cujusmodi sunt morbi, membrorum vitia etc., obnoxia tamen erat defectibus communibus, poterat enim mori, varia incommoda pati, fatigari etc., iis vero exceptis, quae quandam indecentiam prae se ferunt, ut sunt ignorantia, concupiscentia. Hinc iterum Augustinus c. Julianum de concupiscentia disputans (l. 5. c. 15. n. 52): „Quisquis . . . carnem Christi ita comparat carni nascentium hominum ceterorum, ut asserat utramque esse puritatis aequalis, detestandus haereticus invenitur. Cf. Leonem ep. 35. c. 3; Epiphanium haer. 77.

5. Cum itaque, dilectissimi, Dei Filius dicit: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*, nostrae unitur voce naturae, et causam agit fragilitatis et trepidationis humanae: ut in iis, quae toleranda sunt, et patientia roboretur, et formido pellatur. Denique cessans hoc ipsum petere, excusato quodammodo nostrae infirmitatis metu, in quo nobis remanere non expedit, in alium affectum transit, et dicit: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et iterum: *Si non potest*, inquit, *calix iste transire a me, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* (Matth. 26, 29 ss.). Haec vox capitis, salus est totius cor-

---

n. 26 s.; Ancoratus § 97 s. Ceterum 3) ingens erat discrimen inter modum, quo Christus hisce erat obnoxius, et modum, quo nos illis subjicimur. Libere enim a) Dei Filius illos suscepit, nos vero necessario patimur. In nobis b) hi defectus consectarium sunt peccati originalis: Christus vero ideo illos admisit, ut remedium fierent contra originis peccatum. Ita nos c) iis sumus obnoxii, ut in nos dominentur: Christus vero pro nutu proque lubitu illis dominabatur, eosque vitare, temperare, suspendere etc. poterat. Ita nos d) hi defectus invadunt, ut toti patiamur iisque afficiamur: non vero totus Christus iis afficiebatur, attingebant quidem humanam naturam, non vero divinam. Quae si prae oculis habeantur, haud pauca patrum effata explicari poterunt, quae prima specie doctrinae catholicae adversari videntur.

poris: haec vox omnes fideles instruxit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronavit. Nam quis mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores? nisi Christus in omnibus et pro omnibus (patiens) diceret Patri: *Fiat voluntas tua.* Discant igitur hanc vocem omnes Ecclesiae filii magno pretio redempti, gratis justificati: et cum adversitas violentae alicujus tentationis incubuerit, praesidio potentissimae orationis utantur: ut superato tremore formidinis accipiant tolerantiam passionis. Hinc jam, dilectissimi, ad perstringendum ordinem dominicae passionis sermo est dirigendus, quem, ne vos cumulo prolixitatis oneremus, in quartam sabbati diviso communi labore differamus. Aderit precantibus vobis gratia Dei, quae mihi solvendi debiti tribuat facultatem: per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XVII [1]).

(De Passione Domini II. feria 4.)

SYNOPSIS.

1. Christum depulsa trepidatione infirmitatis, se volentem trahi passum esse. 2. Quod praejudiciis Pilatum judaei ad damnandum Christum impulerint: quanta ille ignavia cesserit clamantibus. 3. Pilati crudelitatem in Christum ex nonnulla clementia descendere: judaeos toto scelere gravari. 4. Christum, dum lignum supplicii gestavit, id in sceptrum convertisse. 5. Per Simonem Cyrenaeum figuratas esse gentes ad fidem crucis Christi vocandas, et novo sacrificio sanctificandas. 6. Interiori praesertim intuitu crucem Christi aspiciendam esse. 7. Quomodo Christus exaltatus omnia trahat ad se: quae excellentia christianae religiouis? Quanta Christi virtus? 8. Non nobis esse vivendum, sed Christo pro nobis mortuo.

1. Decursis, dilectissimi, sermone proximo iis, quae comprehensionem Domini praecesserunt, superest nunc, ut auxiliante Dei gratia de ipso jam passionis ordine, sicut promisimus, disseramus. Nam cum verbis

[1]) In editione Ballerin. 59. al. 57; de passione Domini 8.

sacrae orationis suae Dominus declarasset, verissime sibi atque plenissime et humanam et divinam inesse naturam, ostendens unde esset, quod pati nollet, et unde, quod vellet, depulsa trepidatione infirmitatis, et confirmata magnanimitate virtutis, rediit in sententiam suae dispositionis aeternae, et saevienti diabolo per ministeria judaeorum formam servi nihil peccati habentis objecit: ut per eum ageretur omnium causa, in quo solo erat omnium natura sine culpa. Irruerunt ergo in lumen verum filii tenebrarum, et utentes faculis atque laternis, non evaserunt infidelitatis suae noctem, quia non intellexerunt lucis auctorem. Occupant paratum teneri, et trahunt volentem trahi, qui si vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impiae manus possent: sed mundi redemptio tardaretur, et nullum salvaret illaesus, qui pro omnium salute erat moriturus.

2. Sinens igitur inferri sibi quidquid sacerdotum incitamentis furor popularis audebat, ad Annam Caiphae socerum, ac deinde ad Caipham ex Annae transmissione perducitur: et post insanas calumniantium objectiones, post commentitias subornatorum testium falsitates, ad audientiam Pilati pontificum delegatione transfertur: qui divino jure neglecto,

clamantes *se regem non habere nisi Caesarem* (Joan. 19, 15), cum tamquam romanis devoti legibus omne judicium potestati praesidis reservassent, expetierunt executorem magis saevitiae, quam arbitrum causae. Offerebant enim Jesum duris nexibus vinctum, colaphis et alapis frequentibus caesum, sputis oblitum, clamoribus praedamnatum: ut inter tot praejudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere. Denique nec in accusato eum reperisse culpam, nec in sententia sua tenuisse constantiam, docet ipsa cognitio: in qua judex, quem innocentem pronunciat, damnat, addicens iniquo populo sanguinem justi, a quo abstinendum sibi et intellectu proprio senserat, et somnio uxoris noverat. Non purgant contaminatum animum manus lotae, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur. Excessit quidem Pilati culpam facinus judaeorum, qui illum nomine Caesaris territum, et invidiosis vocibus increpitum, ad effectum sui sceleris impulerunt. Sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, et in crimen transivit alienum.

3. Quod ergo Pilatus, dilectissimi, implacabilis populi victus insania, multis Je-

sum dehonestari ludibriis, et immodicis vexari permisit injuriis; quodque eum flagellis caesum, spinis coronatum, et amictu irrisoriae vestis indutum persequentium ostentavit aspectui, mitigandos procul dubio inimicorum animos existimavit, ut exsaturatis invidiae odiis, non ultra jam crederent persequendum, quem tot modis intuebantur afflictum. Sed cum inardesceret ira clamantium, ut Barabbam indulgentia relaxaret, et Jesum crucis poena susciperet, cum consono fremitu diceretur a turbis: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros* (Matth. 27, 25): obtinuerunt iniqui in damnationem suam, quod pertinaciter exigebant: quorum dentes sicut propheta attestatus est, arma erant et sagittae, et lingua eorum gladius acutus (Psal. 56, 5). Frustra enim a crucifigendo majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum spicula, et venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, falsi judaei, et sacrilegi principes populi, totum facinoris istius pondus incumbit: et licet immanitas sceleris et praesidem obligarit et milites, omnis tamen facti summa vos arguit. Et quidquid in supplicio Christi vel Pilati peccavit judicium, vel cohortis obsequium, hoc vos facit humani generis odio

digniores: quia vestri furoris impulsu, nec illis innocentes esse licuit, quibus iniquitas vestra non placuit.

4. Traditus itaque Dominus saevientium voluntati, ad irrisionem regiae dignitatis supplicii sui jussus est esse gestator, ut impleretur quod Isaias propheta praeviderat, dicens: *Ecce natus est puer, et datus est nobis filius, cujus imperium super humeros ejus* (Isai. 9, 16). Cum ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande mysterium: quia glorisissimus diaboli victor, et inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophaeum, et invictae patientiae humeris signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat: tamquam et tunc ipsa operis sui imagine omnes imitatores suos confirmaret et diceret: *Qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus* (Matth. 10, 38).

5. Euntibus autem cum Jesu turbis ad locum poenae, Simon quidam Cyrenaeus inventus est, in quem lignum crucis transferretur a Domino: ut etiam tali facto praesi-

gnaretur gentium fides, quibus crux Christi non confusio erat futura, sed gloria. Non ergo fortuitum, sed figuratum et mysticum fuit, ut judaeis in Christum saevientibus ad compatiendum ei peregrinus occurreret, dicente Apostolo: *Si compatimur, et conregnabimus* (Rom. 8, 17): ut sanctissimo Salvatoris opprobrio non hebraeus quisquam, nec israelita, sed alienigena subderetur. Per hanc enim translationem a circumcisione ad praeputium, a filiis carnalibus ad filios spiritales, immaculati agni propitiatio et omnium sacramentorum plenitudo transibat: siquidem *Pascha nostrum*, ut ait Apostolus, *immolatus est Christus* (1. Cor. 5, 7): qui se novum et verum reconciliationis sacrificium offerens Patri, non in templo, cujus jam erat finita reverentia, nec intra septa civitatis ob meritum sui sceleris diruendae, sed foris et extra castra crucifixus est (Hebr. 13, 12): ut veterum victimarum cessante mysterio, nova hostia novo imponeretur altari, et crux Christi non templi esset ara, sed mundi.

6. Exaltato igitur, dilectissimi, per crucem Christo, non illa tantum species aspectui mentis occurrat, quae fuit in oculis impiorum, quibus per Mosen dictum est: *Et*

erit pendens vita tua ante oculos tuos, et timebis die ac nocte, et non credes vitae tuae (Deut. 28, 66). Isti enim nihil in crucifixo Domino praeter facinus suum cogitare potuerunt, habentes timorem, non quo fides vera justificatur, sed quo conscientia iniqua torquetur. Noster vero intellectus, quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis coelo terraque radiantem puro ac libero corde suscipiat, et interiore acie videat, quale sit, quod Dominus cum de passionis suae loqueretur instantia dixit: *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis* (Joan. 12, 23). Et infra: *Nunc*, inquit, *turbata est anima mea. Et quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum.* Et cum vox Patris venisset e coelo dicens: *Et clarificavi, et iterum clarificabo:* respondens Jesus circumstantibus dixit: *Non propter me vox haec facta est, sed propter vos. Nunc judicium mundi est, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum* (Joan. 12, 27 ss.).

7. O admirabilis potentia crucis! o ineffabilis gloria passionis, in qua et tribunal Domini, et judicium mundi, et potestas est

crucifixi! Traxisti enim, Domine, omnia ad te, et cum expandisses tota die manus tuas ad populum non credentem et contradicentem tibi, confitendae majestatis tuae sensum totus mundus accepit. Traxisti, Domine, omnia ad te, cum in exsecrationem judaici sceleris unam protulerunt omnia elementa sententiam, cum obscuratis luminaribus coeli, et converso in noctem die, terra quoque motibus quateretur insolitis, universaque creatura impiorum usui se negaret. Traxisti, Domine, omnia ad te, quoniam scisso templi velo sancta sanctorum ab indignis pontificibus recesserunt: ut figura in veritatem, prophetia in manifestationem et lex in Evangelium verteretur. Traxisti, Domine, omnia ad te, ut quod in uno Judaeae templo obumbratis significationibus agebatur, pleno apertoque sacramento universarum ubique nationum devotio celebraret. Nunc etenim et ordo clarior levitarum, et dignitas amplior seniorum, et sacratior est unctio sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte. Nunc etiam carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum una Corporis

et Sanguinis tui implet oblatio: quoniam tu es verus agnus Dei, qui tollis peccata mundi (Joan. 1, 29), et ita in te universa perficis mysteria, ut sicut unum est pro omni victima sacrificium, ita unum de omni gente sit regnum.

8. Confiteamur igitur, dilectissimi, quod beatus magister gentium Paulus apostolus gloriosa voce confessus est dicens: *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere* (1. Tim. 1, 15). Hinc enim mirabilior est erga nos misericordia Dei, quod non pro justis, neque pro sanctis, sed pro iniquis et impiis Christus est mortuus (Rom. 5, 8): et cum mortis aculeum recipere non posset natura Deitatis, suscepit tamen nascendo ex nobis, quod posset offerre pro nobis. Olim enim morti nostrae mortis suae potentiam minabatur dicens per Oseam prophetam: *O mors, ero mors tua, et ero morsus tuus, inferne* (Oseae 13, 14). Leges enim inferni moriendo subiit, sed resurgendo dissolvit: et ita perpetuitatem mortis incidit, ut eam de aeterna faceret temporalem. *Sicut enim omnes in Adam moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur* (1. Cor. 15, 22). Fiat itaque, dilectis-

simi, quod apostolus Paulus ait, *ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro omnibus mortuus est, et resurrexit* (2. Cor. 5, 15). Et quia vetera transierunt, et facta sunt omnia nova, nemo in carnalis vitae vetustate remaneat, sed omnes de die in diem proficiendo, per pietatis augmenta renovemur. Quantumlibet enim quisque justificatus sit, habet tamen, dum in hac vita est, quo probatior esse possit et melior. Qui autem non proficit, deficit: et qui nihil acquirit, non nihil perdit. Currendum ergo nobis est fidei gressibus, misericordiae operibus, amore justitiae: ut diem redemptionis nostrae spiritaliter celebrantes, non in fermento veteri malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (1. Cor. 5, 8) resurrectionis Christi mereamur esse participes: qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Sermo XVIII [1]).

(De Passione Domini III. dominica die habitus.)

SYNOPSIS.

1. Quanta sit humani intellectus hebetudo ad mysteria contemplanda. 2. Fidem Incarnationis per symbolum edoceris. Petrum propter fidei soliditatem petram esse, supra quam Ecclesia aedificatur. 3. Diabolum malignitate sua esse deceptum: orationem Christi pro inimicis, eos ad fidem, praedicante Petro, adduxisse. 4. Judam etiam potuisse consequi veniam, si non festinasset ad laqueum. 5. Mortem Christi in judaeorum mente crudelem, in morientis virtute esse mirabilem.

1. Desiderata nobis, dilectissimi, et universo optabilis mundo adest festivitas dominicae passionis, quae nos inter exsultationes spiritalium gaudiorum silere non patitur: quia etsi difficile est de eadem re saepius digne apteque disserere, non tamen liberum sacerdoti in tanto divinae misericordiae sacramento fidelis populi auribus subtrahere sermonis officium, cum ipsa materia, ex eo quod est ineffabilis, fandi tribuat facultatem, nec possit deficere, quod

[1]) In editione Baller. 62. al. 60. de passione Domini 11.

dicatur, de qua nunquam potest satis esse quod dicitur. Succumbat ergo humana infirmitas gloriae Dei, et in explicandis operibus misericordiae ejus imparem se semper inveniat. Laboremus sensu, haereamus ingenio, deficiamus eloquio: bonum est ut nobis parum sit, quod etiam recte de Domini majestate sentimus. Dicente enim propheta: *Quaerite Dominum, et confirmamini, quaerite faciem ejus semper* (Psal. 104, 4): nemini praesumendum est, quod totum, quod quaerit, invenerit, ne desinat propinquare, qui cessarit accedere. Quid autem inter omnia opera Dei, in quibus humanae admirationis fatigatur intentio, ita contemplationem mentis nostrae et oblectat et superat, sicut passio Salvatoris? De cujus omnipotentia, quae ei cum Patre unius et aequalis essentiae est, quoties, ut possumus, cogitamus, mirabilior nobis sit in Deo humilitas, quam potestas: et difficilius capitur divinae majestatis exinanitio, quam servilis formae in summa provectio. Sed multum nos ad intellectum juvat, quod licet aliud sit Creator, aliud creatura, aliud Deitas involabilis, aliud caro passibilis, in unam tamen personam concurrat proprietas utriusque substantiae, ut

sive in infirmitatibus, sive in virtutibus, ejusdem sit contumelia, cujus et gloria.

2. Hac fidei regula, dilectissimi, quam in ipso exordio symboli per auctoritatem apostolicae institutionis accepimus, Dominum nostrum Jesum Christum, quem Filium Dei Patris omnipotentis unicum dicimus, eundem quoque de Spiritu sancto natum ex Maria Virgine confitemur. Nec ab ejusdem majestate discedimus, cum ipsum crucifixum et mortuum, et die tertia credimus suscitatum. Omnia enim quae Dei sunt et quae hominis, simul et humanitas explevit et Deitas, ut dum passibili impassibilis inest, nec virtus in infirmitate affici, nec infirmitas possit in virtute superari. Merito beatus Petrus apostolus in hujus unitatis confessione laudatus est: qui, cum Dominus, quid de ipso intelligerent discipuli, scrutaretur, omnium celerrime ora praeveniens: *Tu es*, inquit, *Christus Filius Dei vivi*. Quod utique non revelante vidit carne, nec sanguine, quorum objectu interiores oculi poterant impediri, sed ipso Spiritu Patris in corde operante credentis, ut ad regimen totius Ecclesiae praeparatus, primum disceret, quod doceret, et pro soliditate fidei, quam erat praedicaturus, audiret: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo*

Ecclesiam meam et portae inferi non praevalebunt adversus eam (Matth. 16, 18). Christianae igitur fidei fortitudo, quae portas mortis super inexpugnabilem petram aedificata non metuit, unum Dominum Jesum Christum et verum Deum et verum hominem confitetur: eundem credens filium Virginis, qui auctor est matris: eundem natum in fine seculorum, qui creator est temporum: eundem Dominum omnium virtutum, et unum de stirpe mortalium: eundem peccati nescium, et in similitudinem carnis peccati pro peccatoribus immolatum.

3. Qui ut humanum genus vinculis mortiferae praevaricationis absolveret, et saevienti diabolo potentiam suae majestatis occuluit et infirmitatem nostrae humilitatis objecit. Si enim crudelis et superbus inimicus consilium misericordiae Dei nosse potuisset, judaeorum animos mansuetudine potius temperare, quam injustis odiis studuisset accendere: ne omnium captivorum amitteret servitutem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem. Fefellit ergo illum malignitas sua: intulit supplicium Filio Dei, quod cunctis filiis hominum in remedium verteretur. Fudit sanguinem justum, qui reconciliando mundo et pretium esset et poculum. Susce-

pit Dominus, quod secundum propositum suae voluntatis elegit. Admisit in se impias manus furentium: quae dum proprio incumbunt sceleri, famulatae sunt Redemptori. Cujus etiam circa interfectores suos tanta erat pietatis affectio, ut de cruce supplicans Patri, non se vindicari, sed illis postularet ignosci, dicens: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt* (Luc. 23, 34). De cujus utique orationis potentia fuit, ut praedicatio Petri apostoli ex iis, qui dixerunt: *Sanguis illius super nos, et super filios nostros* (Matth. 27, 25), multorum ad poenitentiam corda converteret, et uno die baptizarentur tria fere millia judaeorum (Act. 2, 41): fieretque omnium cor unum et anima una (Act. 4, 32), paratorum jam pro eo mori, quem poposcerant crucifigi.

4. Ad hanc indulgentiam traditor Judas pervenire non potuit: quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat a dextris (Psal. 108, 6), prius in desperationem transiit, quam sacramentum generalis redemptionis Christus impleret. Nam mortuo pro omnibus impiis Domino potuisset etiam forte hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum. Sed maligno cordi, et nunc furti fraudibus dedito, nunc parricidalibus

commerciis occupato, nihil unquam documentorum misericordiae Salvatoris insederat. Impiis acceptaverat auribus Domini verba dicentis: *Non veni vocare justos, sed peccatores* (Matth. 9, 13); et: *Filius hominis venit quaerere et salvare, quod perierat* (Luc. 5, 32); nec intellexerat clementiam Christi, qui non solum corporeis infirmitatibus medebatur, sed etiam vulnera debilium curabat animarum, dicens paralytico: *Constans esto fili, remissa sunt tibi peccata tua* (Matth. 9, 3); dicens et oblatae sibi adulterae: *Nec ego te condemnabo, vade, et amplius noli peccare* (Joan. 8, 11): ut per omnia opera sua ostenderet, in illo adventu suo Salvatorem mundi se venisse, non judicem. A quo intellectu alienatus impius traditor insurrexit in semetipsum, non judicio poenitentis, sed furore pereuntis, ut qui vitae auctorem interfectoribus vendidisset, in augmentum damnationis suae etiam moriendo peccaret.

5. Quod ergo falsi testes, quod cruenti principes, quod impii sacerdotes in Dominum Jesum Christum ministerio ignavi praesidis et famulatu imperitae cohortis egerunt, et detestandum universis seculis et amplectendum fuit. Crux enim Domini sicut in ju-

daeorum erat mente crudelis, ita est in crucifixi virtute mirabilis. Furit in unum populus, et miseretur omnium Christus. Quod saevitia infertur, voluntate suscipitur: ut licentia facinoris aeternae opus impleat voluntatis. Unde omnis ordo rerum gestarum, quem plenissime evangelica narratio percurrit, ita fidelium est accipiendus auditu, ut salva fide actionum, quae tempore dominicae passionis impletae sunt, intelligamus non solum remissionem peccatorum in Christo completam, sed etiam formam justitiae esse propositam. Verum ut hoc diligentius juvante Domino disseratur, haec sermonis portio in quartam sabbati reservetur. Aderit, ut speramus, gratia Dei, quae nos orantibus vobis faciat promissa complere: per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XIX [1]).

(De Passione Domini IV. habitus feria quarta.)

SYNOPSIS.

1. Non sola sua potentia pugnatum esse a Christo, sed ex humilitate nostra, ut justitia servaretur. 2. Quidquid habemus adimpletum, id antiquos habuisse obumbratum; unamque fidem ac spem esse omnium. 3. Inseparabilem esse unionem Christi cum utroque corpore suo, naturali et mystico. 4. Hoc maxime christiano enitendum, ut caput suum imitetur. 5. Sola praecepta caeremonialia esse mutata; gratiam autem datam ad moralia. 6. Christum innumeros sibi filios baptismo parere, in quo mortis et resurrectionis imago elucet. 7. Omne christiani meritum gloriam esse Christi: qui quos carne sua pascit, spiritu etiam agit, et regit.

1. Gloria, dilectissimi, dominicae passionis, de qua nos etiam hodie locuturos esse promisimus, humilitatis maxime est miranda mysterio: quae omnes nos et redemit et docuit: ut unde datum est pretium, inde et justitia sumeretur. Omnipotentia enim Filii Dei, qua per eandem essentiam aequalis est

---

[1]) In editione Baller. 63. al. etiam 63. de passione Domini 12. al. 14.

Patri, potuisset humanum genus a dominatu diaboli solo imperio suae voluntatis eruere[1]): nisi divinis operibus maxime congruisset, ut nequitiae hostilis adversitas de eo, quod vicerat, vinceretur, et per ipsam naturam naturalis repararetur libertas, per quam generalis fuerat illata captivitas. Dicente autem evangelista quod *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. 1, 14), et dicente Apostolo, quod *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi* (2. Cor. 5, 19): ostensum est, quia Unigenitus summi Patris tale iniit cum humana humilitate consortium, ut suscepta nostrae carnis animaeque substantia, unus atque idem Dei Filius permaneret, nostra augendo, non propria: quia infirmitas erat provehenda, non virtus: ut cum suo Creatori creatura esset unita, nihil assumpto divinum, nihil assumenti deesset humanum.

2. Hoc consilium misericordiae et justitiae Dei, licet in praeteritis seculis quibusdam velaminibus fuerit obumbratum, non tamen ita obtectum est, ut sanctorum, qui ab initio usque ad adventum Domini lauda-

---

[1]) Cf. quae annotavimus ad or. 1. s. Procli opusc. t. 12. p. 19 ss.

biles exstiterunt, intellectui negaretur: cum et propheticis verbis et rerum gestarum significationibus salus, quae in Christo erat ventura, promissa sit, quam non solum qui praedicabant, adepti sunt; sed omnes etiam, qui praedicantibus crediderunt. Una enim fides justificat universorum temporum sanctos, et ad eandem spem fidelium pertinet, quidquid per mediatorem Dei et hominum Jesum Christum, vel nos confitemur factum, vel patres nostri adoravere faciendum. Nec inter judaeos atque gentiles ulla est distinctio. Siquidem, sicut ait Apostolus, *Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei* (1. Cor. 7, 19), quae si cum integritate fidei serventur, veros Abrahae filios, id est, perfectos faciunt christianos, dicente eodem Apostolo: *Quicunque enim in Christo Jesu baptizati estis, Christum induistis. Non est judaeus, neque graecus; non est servus, neque liber; non est masculus, neque femina. Omnes enim unum estis in Christo. Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem heredes.* (Galat. 3, 27 ss.).

3. Non ergo est dubium, dilectissimi, naturam humanam in tantam connexionem a

Filio Dei esse susceptam, ut non solum in illo homine, qui est primogenitus totius creaturae (Colos. 1, 15), sed etiam in omnibus sanctis suis unus idemque sit Christus: et sicut a membris caput, ita a capite membra dividi non possunt. Quamvis enim non istius vitae sit, sed aeternae, ut sit Deus omnia in omnibus (1. Cor. 15, 28): tamen etiam modo templi sui, quod est Ecclesia, indivisus habitator est secundum quod ipse promisit dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi* (Matth. 28, 20). Quibus Apostolus consonans ait: *Ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem (Divinitatis) habitare, et per eum reconciliari omnia in ipso* (Colos. 1, 18 ss.).

4. His autem et aliis pluribus (exemplis et) testimoniis quid insinuatur cordibus nostris, nisi ut per omnia ad imaginem ejus renovemur, qui permanens in forma Dei, carnis peccati forma esse dignatus est? Omnes enim infirmitates nostras, quae veniunt de peccato, absque peccati communione suscepit, ut famis et sitis et somni, et lassi-

tudinis, moeroris ac fletus affectionibus non careret, doloresque saevissimos usque ad mortis extrema pateretur: quia nemo posset laqueis mortalitatis absolvi, nisi ille, in quo solo innocens erat natura omnium, sineret se interfici manibus impiorum. Unde Salvator noster Dei Filius universis in se credentibus et sacramentum condidit et exemplum: ut unum apprehenderent renascendo, alterum sequerentur imitando. Hoc enim docet beatus Petrus apostolus dicens: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injuste. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiae vivamus* (1. Petr. 2, 21 ss.).

5. Sicut ergo nemo est credentium, dilectissimi, cui dona neganda sint gratiae: ita nemo est, qui non sit christianae debitor disciplinae: quia etsi remota est mysticae legis asperitas, voluntariae tamen observantiae crevit utilitas, dicente evangelista Joanne: *Quia lex per Mosen data est, gratia autem*

et veritas per Jesum Christum facta est (Joan. 1, 17). Omnia enim, quae secundum legem sive in circumcisione carnis, sive in diversitatibus hostiarum, sive in sabbati observantia praecesserunt, Christum testificata, Christi sunt gratiam praelocuta. Et ipse est finis legis, non evacuando significationes ipsius, sed implendo. Qui licet idem sit auctor veterum, qui novorum, figuratarum tamen promissionum sacramenta mutavit: quia promissa perfecit, et denunciationibus cessationem imposuit, quoniam denunciatus advenit. In praeceptis autem moralibus nulla prioris Testamenti decreta reprobata, sed evangelico magisterio multa sunt aucta: ut perfectiora et lucidiora essent dantia salutem, quam promittentia Salvatorem.

6. Omnia igitur, quae Dei Filius ad reconciliationem mundi et fecit et docuit, non in historia tantum praeteritarum actionum novimus, sed etiam in praesentium operum virtute sentimus. Ipse est, qui de Spiritu sancto ex matre editus Virgine, incontaminatam Ecclesiam suam eadem inspiratione fecundat: ut per baptismatis partum innumerabilis filiorum Dei multitudo gignatur, de quibus dicitur: *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex volun-*

tate viri, sed ex Deo nati sunt (Joan. 1, 13). Ipse est, in quo semen Abrahae totius mundi adoptione benedicitur: et fit patriarcha gentium pater (Gen. 22, 18), dum promissionis filii fide, non carne, nascuntur. Ipse est, qui nullius gentis exceptionem faciens, de omni natione, quae sub coelo est, unum sanctarum ovium efficit gregem, et quotidie implet, quod promiserat, dicens: *Habeo et alias oves, quae non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et erit unus grex, et unus pastor* (Joan. 10, 16). Quamvis enim beato Petro principaliter dicat, *Pasce oves meas* (Joan. 21, 17): ab uno tamen Domino ipsa omnium regitur cura pastorum, et venientes ad petram tam laetis tamque irriguis pascuis alit, ut innumerae oves dilectionis pinguedine roboratae, sicut bonus pastor dignatus est pro ovibus suis animam suam ponere, ita et ipsae non dubitent pro nomine pastoris occumbere. Ipse est, cui non solum gloriosa martyrum fortitudo, sed etiam omnium renascentium fides in ipsa regeneratione compatitur. Dum enim renunciatur diabolo, et creditur Deo, dum in novitatem a vetustate transitur, dum terreni hominis imago deponitur, et coelestis forma suscipi-

tur, quaedam species mortis et quaedam similitudo resurrectionis intervenit, ut susceptus a Christo, Christumque suscipiens, non idem sit post lavacrum, qui ante baptismum fuit, sed corpus regenerati fiat caro crucifixi.

7. Haec commutatio, dilectissimi, dexterae est Excelsi (Ps. 67, 21), qui operatur omnia in omnibus (1. Cor. 12, 6), ut in singulis fidelibus per bonae conversationis qualitatem ipsum piorum operum intelligamus auctorem, gratia agentes misericordiae Dei, qui innumeris charismatum donis ita universum Ecclesiae corpus exornat, ut per multos unius luminis radios idem ubique splendor appareat, nec possit nisi gloria esse Christi, cujuslibet meritum christiani. Hoc est illud verum lumen, quod omnem hominem justificat et illustrat. Hoc est quod eruit de potestate tenebrarum, et tansfert in regnum Filii Dei (Colos. 1, 13). Hoc est, quod per novitatem vitae desideria animi provehit, et concupiscentias carnis exstinguit. Hoc est, quo Pascha Domini in azymis sinceritatis et veritatis legitime celebratur: dum fermento veteris malitiae abjecto, nova creatura de ipso Domino inebriatur et pascitur. Non enim aliud agit parti-

cipatio corporis et sanguinis Christi, quam ut in id, quod sumimus transeamus: et in quo commortui, et consepulti, et conresuscitati sumus, ipsum per omnia et spiritu et carne gestemus, dicente Apostolo: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (Colos. 3, 3): qui cum Patre et sancto Spiritu vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XX[1]).

(De Resurrectione Domini.)

SYNOPSIS.

1. Crucem Christi nobis et sacramentum esse et exemplum. 2. Nostram naturam a Verbo in incarnatione esse susceptam, ut pro ea solveret pretium. 3. Nos Christo commortuos et conresuscitatos a Christo confortari nobiscum permanente in terris, et

---

[1]) In editione Baller. 72. al. 70; de resurrectione Domini 2.

ad gloriam invitari regnante in coelis. 4. Ubique nobis et virtutem crucis et exemplum adesse, quo adversus cupiditates armemur. 5. Per terrenorum contemptum ad coelestia tendendum, servata fide utriusque in Christo naturae. 6. Per Christi transitum, qui non est nisi in natura nostra, nobis ad coelestia transitum praeparari. 7. Eutichianos paschalis festi exortes esse, qui naturam nostram in Christo negant.

1. Notum quidem, dilectissimi, paschale sacramentum evangelica nobis narratio praesentavit, et ita per aurem carnis penetratus est mentis auditus, ut nemini nostrum rerum gestarum imago defuerit: cum divinitus inspiratae textus historiae evidenter ostenderit, qua Dominus Jesus Christus impietate traditus, quo judicio addictus, qua saevitia crucifixus, et qua sit gloria suscitatus. Sed adjiciendum est etiam nostri sermonis officium, ut sicut pia exspectatione reposcere vos consuetudinis debitum sentio; ita solemnitati sacratissimae lectionis subjungatur exhortatio sacerdotis. Quia igitur apud fideles aures ignorantiae locus non est, semen verbi, quod est in praedicatione Evangelii, debet in terra vestri cordis augeri, ut remotis suffocationibus spinarum ac tribulorum, libera in fructus suos exeant plantaria piorum sensuum et rectarum germina voluntа-

tum. Crux enim Christi, quae salvandis est impensa mortalibus, et sacramentum est et exemplum. Sacramentum, quo virtus impletur divina, exemplum, quo devotio incitatur humana: quoniam captivitatis jugo erutis etiam hoc praestat redemptio, ut eam sequi possit imitatio. Nam si mundana sapientia ita in suis gloriatur erroribus, ut quem sibi quisque ducem elegerit, ejus opiniones et mores, atque omnia instituta sectetur: quae nobis erit communio nominis Christi, nisi ut ei inseparabiliter uniamur, qui est, ut ipse insinuavit, *via*, *et veritas*, *et vita* (Joan. 14, 6)? Via scilicet conversationis sanctae, veritas doctrinae divinae, et vita beatitudinis sempiternae.

2. Collapsa enim in parentibus primis humani generis plenitudine, ita misericors Deus creaturae ad imaginem suam factae per Unigenitum suum Jesum Christum voluit subvenire: ut nec extra naturam esset naturae reparatio, et ultra propriae originis dignitatem proficeret secunda conditio. Felix, si ab eo non decideret, quod Deus fecit! sed felicior, si in eo manet, quod refecit! Multum fuit a Christo recepisse formam, sed plus est, in Christo habere substantiam. Su-

scepit enim nos in suam proprietatem illa natura (quae se in quas voluerit mensuras benignitatis inflectit, nec usquam conversionem mutabilitatis incurrit. Suscepit nos illa natura), quae nec nostris sua, nec suis nostra consumeret: quae ita unam in se fecit Deitatis humanitatisque personam, ut sub dispensatione infirmitatum atque virtutum, nec caro per Divinitatem inviolabilis, nec Divinitas per carnem posset esse passibilis. Suscepit nos illa natura, quae et propaginem nostri generis a communi tramite non abrumperet, et contagium peccati in omnes homines transeuntis excluderet. Infirmitas sane atque mortalitas, quae non peccatum erant, sed poena peccati, a Redemptore mundi recepta sunt ad supplicium, ut impenderentur ad pretium. Quod ergo in omnibus hominibus transfusio erat damnationis, hoc in Christo sacramentum est pietatis. Praebuit enim se crudelissimo exactori liber a debito, et ministras diaboli judaicas manus in cruciatum immaculatae carnis admisit. Quam ideo usque ad (celerrimam) resurrectionem voluit esse mortalem, ut credentibus in eum nec persecutio insuperabilis, nec mors posset esse terribilis: cum ita dubitandum non esset de con-

sortio gloriae, sicut dubitandum non erat de communione naturae.

3. Si incunctanter itaque, dilectissimi, credimus corde, quod ore profitemur: nos in Christo crucifixi, nos sumus mortui, nos sepulti: nos etiam in ipso die tertio suscitati. Unde Apostolus dicit: *Si consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quae sursum sunt sapite, non quae super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Quum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* (Coloss. 3, 1 ss.) Ut autem noverint corda fidelium habere se, unde ad supernam sapientiam spretis mundi cupiditatibus valeant elevari, spondet nobis Dominus praesentiam suam dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi* (Matth. 28, 20). Non enim frustra per Isaiam dixerat Spiritus sanctus: *Ecce Virgo in utero accipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel*, quod est interpretatum, nobiscum Deus (Is. 7, 14). Implet ergo Jesus proprietatem nominis sui: et qui ascendit in coelos, non deserit adoptatos: qui sedet ad dexteram Patris, idem to-

tius habitator est corporis: et ipse deorsum confortat ad patientiam, qui sursum invitat ad gloriam.

4. Nec inter vana igitur nobis desipiendum est, nec inter adversa trepidandum. Ibi quidem blandiuntur deceptiones, et hic gravescunt labores. Sed quia misericordia Domini plena est terra (Ps. 32, 5), adest nobis utique Christi victoria, ut impleatur, quod ait: *Nolite timere, quia ego vici mundum* (Joan. 16, 33). Sive ergo contra ambitionem seculi, sive contra concupiscentias carnis, sive contra haereticorum jacula dimicemus, dominica cruce semper armemur. Nec enim unquam a paschali festo recedimus, si a fermento malitiae veteris veritatis sinceritate abstinemus. Inter omnes namque vitae hujus varietates, quae diversarum plenae sunt passionum, apostolicae exhortationis meminisse debemus, qua nos instruit dicens: *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus et habitu inventus ut homo. Humilavit. semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus*

exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium, et infernorum: et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. 2, 5 ss.). Si magnae, inquit, pietatis sacramentum intelligitis, et quod pro salute humani generis Unigenitus Dei Filius gessit, advertitis, hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, cujus humilitas nulli aspernanda divitum, nulli est erubescenda nobilium. Nec enim in tantum provehi potest quaelibet felicitas humana fastigium, ut aestimet sibi pudendum, quod manens Deus in forma Dei formam servi suscipere non est arbitratus indignum.

5. Imitamini, quod operatus est; diligite, quod dilexit, et invenientes in vobis Dei gratiam vestram in illo redamate naturam, quoniam sicut ille paupertate divitias non amisit, gloriam humilitate non minuit, aeternitatem morte non perdidit: ita et vos eisdem gradibus eisdemque vestigiis, ut coelestia apprehendatis, terrena despicite: susceptio enim crucis est interfectio cupiditatum, occisio vitiorum, declinatio vanitatis et abdicatio omnis erroris. Nam cum pascha Domini non impudicus, non luxuriosus, non superbus

celebret, non avarus: nulli tamen ab hac festivitate longius quam haeretici separantur, maximeque illi, qui de Verbi incarnatione male sentiunt, aut minuendo, quod est Deitatis, aut evacuando, quod est carnis. Verus enim Deus est Filius Dei totum habens ex Patre, quod Pater est, nullo exordio temporalis, nulla varietate mutabilis, nec ab uno divisus, nec ab omnipotenti diversus, sempiterni Genitoris Unigenitus sempiternus: ut mens fidelis credens in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum in eadem unius Deitatis essentia nec unitatem gradibus dividat, nec Trinitatem singularitate confundat. Non autem sufficit Dei Filium in sola Patris nosse natura, nisi eum non recedentem a propriis agnoscamus in nostris. Exinanitio enim illa, quam reparationi impendit humanae, dispensatio fuit miserationis, non privatio potestatis. Nam cum ex aeterno consilio Dei non esset aliud nomen sub coelo datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri (Act. 4, 12), invisibilis visibilem, intemporalis temporalem, impassibilis passibilem substantiam suam fecit: non ut virtus deficeret in infirmitate, sed ut infirmitas in incorruptibilem posset transire virtutum.

6. Propter quod ipsa festivitas, quae a nobis pascha nominatur, apud hebraeos phase, id est transitus dicitur, attestante evangelista atque dicente: *Ante diem festum paschae sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* (Joan. 13, 1). Cujus autem naturae futurus erat transitus iste, nisi nostrae, cum inseparabiliter et Pater in Filio, et Filius esset in Patre? Sed quia Verbum et caro una persona est, non dividitur a suscipiente susceptus, et honor provehendi provehentis nominatur augmentum, dicente Apostolo, quod jam commemoravimus: *Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen* (Philip, 2, 9). In quo utique assumpti hominis exaltatio commendatur, ut in cujus passionibus manet Deitas indivisibilis, idem coaeternus sit in gloria Deitatis. Ad hanc participationem ineffabilis muneris beatum transitum fidelibus suis ipse Dominus praeparabat, cum instanti jam proximus passioni non solum pro apostolis suis atque discipulis, sed etiam pro universa Ecclesia supplicaret et diceret: *Non pro his autem rogo tantum, sed pro iis etiam, qui credituri sunt per verbum ipsorum in me: ut omnes unum sint, sicut*

et tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint (Joan. 17, 20 s.).

7. Cujus unitatis nullum poterunt habere consortium, qui in Dei Filio Deo vero humanam negant manere naturam, impugnatores salutiferi sacramenti, et paschalis exsules festi. Quod, quia ab Evangelio dissentiunt, et symbolo contradicunt, nobiscum celebrare non possunt, quia etsi audent sibi christianum nomen assumere, ab omni tamen creatura, cui Christus caput est, repelluntur: vobis in hac solemnitate merito exsultantibus pieque gaudentibus, qui nullum recipientes in veritate mendacium, nec de nativitate Christi secundum carnem, nec de passione ac morte, nec de corporali resurrectione ejus ambigitis; quoniam sine ulla separatione Deitatis verum Christum ab utero Virginis, verum in ligno crucis, verum in sepulcro carnis, verum in gloria resurrectionis, verum in dextera paternae majestatis agnoscitis. Unde etiam sicut Apostolus ait, *exspectamus Salvatorum Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus nostrae humilitatis, conforme fieri corpori gloriae suae* (Philip. 3, 20), qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Sermo XXI [1]).

(De ascensione Domini.)

SYNOPSIS.

1. Ascensione et gaudium nostrum adimpleri, et fidem nostram spemque mirabiliores fieri. 2. Non ante venturum esse Christum, quam electorum numerus sit perfectus. 3. Fidem ita ascensione esse roboratam, ut nullis potuerit tormentis superari, etiam in teneris puellis. 4. Excellentius innotuisse Christum per ascensionem, et praesentiorem fuisse Divinitate. Quid angelicum colloquium significet. 5. Excitat nos ascensio Christi, ut terrena despiciamus tanquam peregrini, et charitate ditemur, sine qua ad Christum non itur.

1. Sacramentum, dilectissimi, salutis nostrae, quam pretio sanguinis sui universitatis conditor aestimavit, a die corporalis ortus usque ad exitum passionis per dispensationem humilitatis impletum est. Et licet multa etiam in forma servi Divinitatis signa radiaverint, proprie tamen illius temporis actio ad demonstrandam suscepti hominis pertinuit veritatem. Post passionem vero, ruptis mortis vinculis, quae vim suam in eum, qui peccati erat nescius, incedendo

[1]) In editione Baller. 74. al. 72. de ascensione Domini 2.

pandiderat: infirmitas in virtutem, mortalitas in aeternitatem, contumelia transivit in gloriam: quam Dominus Jesus Christus in multis manifestisque documentis multorum declaravit aspectibus, donec triumphum victoriae, quem reportarat a mortuis, inferret et coelis. Sicut ergo in solemnitate paschali resurrectio Domini fuit nobis causa laetandi; ita ascensio ejus in coelos praesentium nobis est materia gaudiorum, recolentibus illum diem et rite venerantibus, quo natura nostrae humilitatis in Christo super omnem coeli militiam, supra omnes ordines angelorum, et ultra omnium altitudinem potestatum ad Dei Patris est provecta consessum. Quo ordine operum divinorum nos fundati, nos aedificati sumus, ut mirabilior fieret gratia Dei, cum remotis a conspectu hominum, quae merito reverentiam sui sentiebantur indicere, fides non diffideret, spes non fluctuaret, charitas non tepesceret. Magnarum enim hic vigor est mentium, et valde fidelium hoc lumen est animarum, incunctanter credere, quae corporeo non videntur intuitu, et ibi figere desiderium, quo nequeas inferre conspectum. Haec autem pietas unde in nostris cordibus nasceretur, aut quomodo quisquam justificaretur per fidem, si in iis tan-

tum salus nostra consisteret, quae obtutibus subjacerent? Unde et illi viro, qui de resurrectione Christi videbatur ambigere, nisi in ipsius carne vestigia passionis et visu explorasset et tactu, *quia vidisti me*, inquit Dominus, *credidisti: beati qui non viderunt, et crediderunt* (Joan. 20, 29).

2. Ut igitur hujus beatitudinis, dilectissimi, capaces esse possemus, expletis omnibus quae evangelicae praedicationi et novi Testamenti mysteriis congruebant, Dominus noster Jesus Christus quadragesimo post resurrectionem die coram discipulis elevatus in coelum corporalis praesentiae modum fecit: mansurus in Patris dextera, donec tempora multiplicandis Ecclesiae filiis divinitus praestituta peragantur, et ad judicandos vivos et mortuos in eadem carne, in qua ascendit, adveniat. Quod itaque Redemptoris nostri conspicuum fuit, in sacramenta transivit, et ut fides excellentior esset ac firmior, visioni doctrina successit, cujus auctoritatem supernis illuminata radiis credentium corda sequerentur.

3. Hanc fidem ascensione Domini auctam, et Spiritus sancti munere roboratam, non vincula, non carceres, non exsilia, non fames, non ignis, non laniatus ferarum nec ex-

quisita persequentium crudelitatibus supplicia terruerunt. Pro hac fide per universum mundum non solum viri, sed etiam feminae, nec tantum impubes pueri, sed etiam tenerae virgines, usque ad effusionem sui sanguinis decertarunt. Haec fides daemonia ejecit, aegritudines depulit, mortuos suscitavit; unde et ipsi beati apostoli, qui tot miraculis confirmati, tot sermonibus eruditi, atrocitate tamen dominicae passionis expaverant, et veritatem resurrectionis ejus non sine haesitatione susceperant; tantum de ascensione Domini profecerunt, ut quidquid illis prius intulerat metum, verteretur in gaudium. Totam enim contemplationem animi in Divinitatem ad Patris dexteram consedentis erexerant: nec jam corporeae visionis tardabantur objectu, quominus in id aciem mentis intenderent, quod nec a Patre descendendo abfuerat, nec a discipulis ascendendo discesserat.

4. Tunc igitur, dilectissimi, filius hominis Dei Filius excellentius sacratiusque innotuit, cum in paternae majestatis gloriam se recepit, et ineffabili modo coepit esse Divinitate praesentior, qui factus est humanitate longinquior. Tunc ad aequalem Patri Filium eruditior fides gressu mentis coepit accedere,

et contrectatione corporeae in Christo substantiae, qua Patre minor est, non egere: quoniam glorificati corporis manente natura, eo fides credentium vocabatur, ubi non carnali manu, sed spiritali intellectu, par Genitori Unigenitus tangeretur. Hinc illud est, quod post resurrectionem suam Dominus, cum Maria Magdalena personam Ecclesiae gerens ad contactum ipsius properaret accedere, dicit ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* (Joan. 20, 17): hoc est, nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me sensu carnis agnoscas. Ad sublimiora te differo, majora tibi praeparo: cum ad Patrem meum ascendero, tunc me perfectius veriusque palpabis apprehensura, quod non tangis, et creditura, quod non cernis. Cum autem ascendentem ad coelos Dominum sequaces discipulorum oculi intenta admiratione suspicerent, adstiterunt ipsis angeli duo mirabili vestium candore fulgentes, qui et dixerunt: *Viri galilaei, quid statis aspicientes in coelum? Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in coelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in coelum* (Act. 1, 11). Quibus verbis omnes Ecclesiae filii docebantur, ut Jesus Christus in eadem, qua ascenderat, carne venturus vi-

sibilis crederetur, nec posset ambigi omnia illi esse subjecta, cui ab ipso corporeae nativitatis exordio famulatus servisset angelicus. Sicut enim concipiendum Christum de Spiritu sancto beatae Virgini angelus nunciavit; sic et editum de Virgine vox coelestium pastoribus cecinit. Sicut resurrexisse a mortuis supernorum nunciorum prima testimonia docuerunt: sic ad judicandum mundum in ipsa carne venturum angelorum officia praedicarunt, ut intelligeremus, quantae potestates sint adfuturae cum judicaturo, cui tantae ministraverunt etiam judicando.

5. Exsultemus itaque, dilectissimi, gaudio spiritali, et digna apud Deum gratiarum actione laetantes, liberos cordis oculos ad illam altitudinem, in qua Christus est, erigamus. Sursum vocatos animos desideria terrena non deprimant, ad aeterna praeelectos peritura non occupent, viam veritatis ingressos fallaces illecebrae non retardent: et ita a fidelibus haec temporalia decurrantur, ut peregrinari se in hac mundi valle cognoscant, in qua etiamsi quaedam commoda blandiantur, non amplectenda nequiter, sed transeunda sunt fortiter. Ad hanc enim nos devotionem beatissimus apostolus Petrus incitat, et secundum illam dilectio-

nem, quam pascendis Christi ovibus trina dominici amoris professione concepit, obsecrans dicit: *Charissimi obsecro vos tamquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quae militant adversus animam* (1. Petr. 2, 11). Cui autem, nisi diabolo carnales militant voluptates, qui animas ad superna tendentes corruptibilium bonorum delectationibus obligare, et ab illis sedibus, de quibus ipse excidit, gaudet abducere? Contra cujus insidias sapienter debet fidelis quisque vigilare, ut inimicum suum de eo, quo tentatur, possit elidere. Nihil autem est validius, dilectissimi, contra diaboli dolos quam benignitas misericordiae et largitas charitatis, per quam omne peccatum aut declinatur, aut vincitur. Sed hujus virtutis sublimitas non prius apprehenditur, quam illud, quod ei adversarium est, subruatur. Quid autem tam inimicum misericordiae et operibus charitatis, quam avaritia, de cujus radice omnium malorum germen emergit? Quae nisi in suis fomitibus enecetur, necesse est, ut in agro cordis illius, in quo hujus mali planta convaluit, spinae potius tribulique vitiorum, quam ullum verae virtutis semen oriatur. Resistamus ergo, dilectissimi, huic tam pestifero malo, et charitatem, sine

qua nulla virtus potest nitere, sectemur: ut per hanc, qua ad nos Christus descendit, dilectionis viam, etiam nos ad ipsum possimus ascendere, cui est cum Deo Patre et Spiritu sancto honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo XXII[1]).

(De Pentecoste I.)

SYNOPSIS.

1. Et propter spirituales et propter neophytos de Spiritu sancto esse disserendum. 2. Perfecte in omnibus aequales esse Trinitatis personas, etsi quaedam singulis tribuantur. 3. In veteri Testamento datum esse Spiritum sanctum. 4. Apostolis quoque ante Pentecosten fuisse datum, sine quo nemo bene orat. 5. Quid est quod discipuli portare nondum poterant. 6. Quomodo ex Evangelio manichaeorum stultitia refellatur, et quo tempore Manes vixerit. 7. Quam fatuum est dicere Spiritu sancto usque ad Manem Ecclesiam caruisse. 8. Spiritum sanctum Ecclesiae datum neget necesse est, qui veram Christo carnem abjudicat. 9. Jejunia inter Spiritus sancti dona numerantur, et ex apostolica traditione indicuntur.

1. Plenissime quidem nobis, dilectissimi,

---

[1]) In editione Baller. 76. al. 74; de Pentecoste 2.

causam atque rationem solemnitatis hodiernae divinorum eloquiorum textus ostendit, quo sanctum Spiritum quinquagesimo post Domini resurrectionem die, qui ab ascensione ejus est decimus, infusum Christi discipulis, sicut promissus sperabatur, agnovimus. Sed ad novos Ecclesiae filios instruendos addendum est etiam nostri sermonis obsequium. Non enim timemus, ne spirituales et eruditi nota fastidiant, ad quorum fructum pertinet, ut quam plurimis insinuari velint, quod ipsi cum magna sui utilitate didicerunt. Fiat ergo per corda omnium dispensatio munerum divinorum, et servitutem oris nostri docti indoctique non spernant. Illi ut probent se amare, quod norunt: isti ut ostendant se desiderare, quod nesciunt. Huic enim praeparationi vestrae aderit ipsius largitas, de cujus loqui majestate tentamus: ut ad profectum totius Ecclesiae et vos capaces, et nos faciat abundantes.

2. Cum igitur ad intelligendam dignitatem Spiritus sancti oculos mentis intendimus, nihil diversum ab excellentia Patris et Filii cogitemus: quia in nullo ab unitate sua discrepat divinae Trinitatis essentia. Sempiternum est Patri coaeterni sibi Filii sui esse Ge-

nitorem: sempiternum est Filio intemporaliter esse a Patre progenitum: sempiternum quoque est Spiritui sancto, Spiritum esse Patris et Filii: ut nunquam Pater sine Filio, nunquam Filius sine Patre, nunquam Pater et Filius fuerint sine Spiritu sancto, et omnibus exsistentiae gradibus exclusis, nulla ibi persona sit anterior, nulla posterior. Hujus enim beatae Trinitatis incommutabilis Deitas una est in substantia, indivisa in opere, concors in voluntate, par in potentia, aequalis in gloria. De qua cum sancta Scriptura sic loquitur, ut aut in factis, aut in verbis aliquid assignet, quod singulis videatur convenire personis, non perturbatur fides catholica, sed docetur: ut per proprietatem aut vocis aut operis insinuetur nobis veritas Trinitatis, et non dividat intellectus, quod distinguit auditus. Ob hoc enim quaedam sive sub Patris, sive sub Filii, sive sub Spiritus sancti appellatione promuntur: ut confessio fidelium in Trinitate non erret: quae cum sit inseparabilis, nunquam intelligeretur esse Trinitas, si semper inseparabiliter diceretur. Bene ergo ipsa difficultas loquendi cor nostrum ad intelligentiam trahit, et per infirmitatem nostram coelestis doctrina nos adjuvat: ut quia in Deitate Pa-

tris, et Filii, et Spiritus sancti nec singularitas est, nec diversitas cogitanda, vera unitas et vera Trinitas possit quidem mente simul aliquatenus sentiri, sed non possit simul ore proferri.

3. Fundata igitur, dilectissimi, hac fide in cordibus nostris, qua salubriter credimus, quod simul tota Trinitas una virtus est, una majestas, una substantia, indiscreta opere, inseparabilis dilectione, indifferens potestate, simul implens omnia, simul continens universa: quod enim Pater est, hoc est et Filius, hoc est et Spiritus sanctus, et vera Deitas in nullo esse aut major, aut minor potest: quae sic in tribus confitenda est personis, ut et solitudinem non recipiat Trinitas, et unitatem servet aequalitas, hac, inquam, dilectissimi, fide firmiter apprehensa, non ambigamus, quod cum in die Pentecostes discipulos Domini Spiritus sanctus implevit, non fuit inchoatio muneris, sed adjectio largitatis: quoniam et patriarchae, et prophetae et sacerdotes omnesque sancti, qui prioribus fuere temporibus, ejusdem sunt Spiritus (sancti) sanctificatione vegetati: et sine hac gratia nulla unquam instituta sacramenta, nulla sunt celebrata mysteria: ut eadem semper fuerit virtus charismatum,

quamvis non eadem fuerit mensura donorum.

4. Ipsi quoque beati apostoli ante passionem Domini sancto Spiritu non carebant, nec potentia hujus virtutis aberat ab operibus Salvatoris. Et cum discipulis daret infirmitatum curationem, et ejiciendorum daemonum potestatem, ejus utique Spiritus largiebatur effectus, in quo ipsum immundis spiritibus imperantem judaeorum negabat impietas, et divina beneficia diabolo deputabat. Unde taliter blasphemantes merito illam Domini excepere sententiam, qua ait: *Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur hominibus. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro* (Matth. 12, 31 s.). Unde manifestum est, peccatorum remissionem sine Spiritus sancti advocatione non fieri, nec quemquam sine illo, sicut expedit, ingemiscere, aut sicut oportet, orare, dicente Apostolo: *Quid enim oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* (Rom. 8, 26). et *Nemo potest dicere Dominum Jesum,*

nisi in Spiritu sancto (1. Cor. 12, 3): quo vacuari nimis exitiabile est nimisque mortiferum, quia nunquam veniam meretur, qui ab intercessore deseritur. Omnes igitur, dilectissimi, qui in Dominum Jesum crediderant, infusum sibi habebant Spiritum sanctum, et remittendorum peccatorum etiam tunc Apostoli acceperant potestatem, quando post resurrectionem suam Dominus insufflavit, et dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis, retinebuntur* (Joan. 20, 22). Sed illi perfectioni, quae erat discipulis conferenda, major gratia et abundantior inspiratio servabatur: per quam et quae nondum acceperant, sumerent, et excellentius possent habere, quae sumpserant. Propter quod Dominus dicebat: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo. Cum autem venerit Spiritus veritatis, ille diriget vos in omnem veritatem. Non enim loquetur a semetipso: sed quae audierit, loquetur, et futura annunciabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annunciabit vobis* (Joan. 16, 12 ss.).

5. Quid ergo est, quod Dominus promittens discipulis Spiritum sanctum, qui jam dixerat: *Omnia quae audivi a Patre meo,*

nota feci vobis. Adhuc, inquit, *multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo: quum autem venerit Spiritus ille veritatis, ille vos diriget in omnem veritatem?* Numquid sese Dominus inferioris scientiae volebat intelligi, aut minus aliquid, quam Spiritum S. a Patre didicisse? cum ipse sit Veritas, et nihil Pater dicere, nihil Spiritus possit docere sine Verbo, ideoque dictum sit: *de meo accipiet*, quoniam quod accipit Spiritus, Patre dante, dat Filius? Non itaque alia insinuanda erat veritas, nec alia praedicanda doctrina: sed oportebat capacitatem eorum, qui docebantur, augeri, et multiplicari constantiam illius charitatis, quae omnem formidinem foras mitteret, et furorem persequentium non timeret. Quod utique apostoli posteaquam Spiritus sancti nova abundantia sunt repleti, ardentius velle et efficacius posse coeperunt; proficientes a praeceptorum scientia ad tolerantiam passionum; ut sub nulla jam tempestate trepidantes, fluctus seculi et elationes mundi fide supergrediente calcarent, et morte contempta omnibus gentibus Evangelium veritatis inferrent.

6. Quod vero addidit Dominus dicens: *Quaecunque audierit, loquetur, et futura annunciabit vobis*, non segni intellectu, di-

lectissimi, nec transitorio accipiamus auditu. Praeter alias enim veritatis locutiones, quibus manichaeorum confutatur impietas, hac apertissime sententia totum sacrilegae falsitatis dogma prosternitur. Nam ut magnum quemdam atque sublimem viderentur sequi auctorem, in magistro suo Mane sanctum apparuisse Spiritum crediderunt, promissumque a Domino Paracletum non prius venisse, quam hic infelicium deceptor oriretur, in quo ita Spiritus Dei manserit, ut non aliud fuerit Manes ipse, quam Spiritus, qui per ministerium corporeae vocis et linguae discipulos suos in omnem induceret veritatem, et nunquam cognita praeteritorum secreta seculorum reseraret. Quod quam falsum quamque sit vanum, ipsa evangelicae praedicationis declarat auctoritas. Manes ergo minister falsitatis diabolicae et conditor superstitionis obscoenae, eo tempore damnandus innotuit, quo post resurrectionem Domini ducentesimus et sexagesimus annus impletus est, Probo imperatore Paulinoque consulibus, cum octava jam in christianos persecutio desaeviret, et innumera martyrum millia ipsis suis victoriis probavissent impletum esse, quod Dominus promiserat, dicens: *Cum autem*

tradent vos, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Matth. 10, 19 s.).

7. Non ergo potuit promissio Domini per tot aetatum intervalla differri: nec ille Spiritus veritatis, quem mundus non accepit impiorum, ita septiformem illam donorum suorum continuit largitatem, ut tot Ecclesiae generationes sua inspiratione (sapientia et intellectu, consilio et fortitudine, scientia et pietate, atque ipso Dei timore) fraudaret, donec prodigiosus turpium mendaciorum signifer nasceretur, cui nec hoc quidem tribui potest, quod vel exiguam divinae inspirationis acceperit portionem: quoniam et hic de illa mundi exstitit parte, quae non potest Spiritum veritatis accipere. Repletus enim spiritu diaboli Spiritui resistit Christi: et quum sanctis Dei hoc Paracleti doctrina contulerit, ut futura praedicerent, hic ne falsitates ejus ipse rerum processus argueret, sacrilegarum impudentiam fabularum in praeteritas retorsit aetates. Et quasi nos nihil de sempiternitate Creatoris, nihil de ordine creaturae (in universum mundum bene) lex sancta et divinitus inspirata prophetia docuisset, in

contumeliam Dei, et in omnium bene conditarum injuriam naturarum compugnantia mendaciorum monstra contexuit: quibus tandem suas insinuaturus insanias, nisi multum incestis et nimium a lumine veritatis aversis? qui sive per ignorantiae coecitatem, sive per turpitudinis appetitum, ad illa non sacra, sed exsecramenta perveniunt, quae propter communem verecundiam non sunt nostro sermone promenda: cum jam abundantissime ipsorum sint confessione patefacta.

8. Nulli ergo vestrum, dilectissimi, suadeatur, quod tantae impietatis auctorem Spiritus sanctus aliqua ex parte dignatus sit. Nihil ad istum prorsus de illa virtute pervenit, quam Ecclesiae suae Christus et promisit et misit. Dicente enim b. apostolo Joanne, *Spiritus nondum erat datus, quia Jesus nondum erat clarificatus* (Joan. 7, 39), Domini ascensio dandi Spiritus fuit ratio, quem ille necesse est, ut neget datum, qui ad consessum paternae dexterae verum in Christo hominem negat esse provectum. Nos autem, dilectissimi, ad beatam aeternitatem et animae et carnis per regenerationem sancti Spiritus adoptati, sacratissimum diei istius festum rationabili obsequio et casta laetitia celebremus, confitentes cum beato Paulo apo-

stolo, quod Dominus Jesus Christus ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit bona hominibus (Ephes. 4, 8): ut Evangelium Dei per omne humanae vocis eloquium praedicetur, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. 2, 11).

9. Ad praesentem autem solemnitatem, dilectissimi, etiam illa nobis est adjicienda devotio, ut jejunium, quod ex apostolica traditione subsequitur, (sancta observantia) celebremus, quia et hoc inter maxima sancti Spiritus dona numerandum est, quod nobis adversum illecebras carnis et insidias diaboli jejuniorum sunt collata praesidia: quibus omnes tentationes, Deo adjuvante, vincamus. Quarta igitur et sexta feria jejunemus; sabbato autem apud beatum Petrum apostolum vigilias celebremus, patrocinante eodem orationibus nostris, ut in omnibus misericordiam Dei obtinere mereamur, per Dominum nostrum Jesum Christum viventem et regnantem cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Sermo XXIII [1]).

(De Pentecoste II.)

SYNOPSIS.

1. Spiritum Sanctum non inchoasse in Pentecoste sua dona, sed cumulasse, cum indivise Trinitas operetur. 2. Ex peccato ortum esse, ut opus reparationis nostrae inter se dividerent personae Trinitatis: et quomodo. 3. Eam partitionem nihil aequalitati et consubstantialitati personarum obesse. 4. Nihil rebus creatis vel visibilibus affine cogitandum de Trinitate, quae tota aequalis est. 5. Cur discipulis de ejus ascensione gaudendum Christus velit. 6. Tres personas unum esse habere, unumque operari.

1. Hodiernam, dilectissimi, festivitatem toto terrarum orbe venerabilem ille sancti Spiritus consecravit adventus, qui post resurrectionem Domini quinquagesimo die in apostolos populumque credentium, sicut sperabatur, influxit (Act. 2, 1). Sperabatur autem, quia illum Dominus Jesus spoponderat adfuturum (Act. 1, 4), non ut tunc primum esse sanctorum habitator inciperet, sed ut sacrata sibi pectora et ferventius accenderet,

---

[1]) In editione Ballerin. 77. al. 75. de Pentecoste 3.

et copiosius inundaret: cumulans sua dona, non inchoans; nec ideo novus opere, quia ditior largitate. Nunquam enim ab omnipotentia Patris et Filii, Spiritus sancti est discreta majestas: et quidquid in dispositione omnium rerum agit divina moderatio, ex totius venit providentia Trinitatis. Una est ibi benignitas misericordiae, una censura justitiae; nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil est in voluntate diversum. Quae ergo illuminat Pater, illuminat Filius, illuminat Spiritus sanctus; cumque alia sit persona missi, alia mittentis, alia promittentis, simul nobis et unitas manifestatur et Trinitas: ut essentia habens aequalitatem, et non recipiens solitudinem et ejusdem substantiae, et non ejusdem intelligatur esse personae.

2. Quod ergo salva cooperatione inseparabilis Deitatis, quaedam Pater, quaedam Filius, quaedam proprie Spiritus sanctus exsequitur, nostrae redemptionis dispositio nostrae salutis est ratio. Si enim homo ad imaginem et similitudinem Dei factus in suae honore naturae mansisset, nec diabolica fraude deceptus a lege sibi posita per concupiscentiam deviasset, Creator mundi creatura non fieret, neque aut sempiternus temporalitatem subiret, aut aequalis Deo Patri Filius Deus

formam servi et similitudinem carnis peccati assumeret. Sed quia invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum (Sapient. 2, 24), et aliter solvi captivitas humana non potuit, nisi causam nostram ille susciperet, qui sine majestatis suae damno et verus homo fieret, et solus peccati contagium non haberet: divisit sibi opus nostrae reparationis misericordia Trinitatis: ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Oportebat enim, ut etiam salvandi aliquid pro se agerent, et conversis ad Redemptorem cordibus ab inimici dominatione discederent; quoniam, sicut Apostolus ait, *misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem: Abba Pater* (Galat. 4, 6). *Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas* (2. Cor. 3, 17). Et: *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* (1. Cor. 12, 3).

3. Si ergo duce gratia, dilectissimi, fideliter sapienterque noscamus, quid Patri, quid Filio, quid Spiritui sancto in reparatione nostra proprium, quidve commune sit; ea quae pro nobis humiliter et corporaliter gesta sunt, ita procul dubio suscipiemus, ut nihil indignum de una atque eadem Trinitatis gloria sentiamus. Quamvis enim nulla

mens ad cogitandum de Deo, nulla ad loquendum lingua sufficiat, tamen quantumcunque illud est, quod humano intellectu de essentia paternae Deitatis attingitur, nisi unum atque idem est, cum vel de Unigenito ejus, vel de Spiritu sancto cogitatur, non pie sapitur, sed nimis carnaliter caligatur, et ipsum quod de Patre congruenter sentiri videbatur, amittitur: quia de tota Trinitate receditur, si in ea unitas non tenetur. Nulla autem ratione vere est unum, quod aliqua est inaequalitate diversum.

4. Quum igitur ad confitendum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum aciem mentis intendimus: procul ab animo formas visibilium rerum et aetates temporalium naturarum, procul corpora locorum et loca corporum repellamus. Discedat a corde, quod spatio extenditur, quod fine concluditur, et quidquid nec semper ubique, nec totum est. Cogitatio de Deitate Trinitatis concepta nihil per distantiam intelligat, nihil per gradus quaerat. At si quid dignum de Deo senserit, nulli hoc ibi audeat negare personae, tamquam honorificentius Patri adscribat, quod Filio Spirituique non tribuat. Non est pietas Unigenito praeferre Genitorem. Filii contumelia Patris est

injuria: quod uni demitur, utrique detrahitur. Nam cum illis et sempiternitas sit communis et Deitas, nec omnipotens Pater, nec incommutabilis aestimatur, si aut minorem se genuit, aut quem non habuit, habendo profecit.

5. Dicit quidem Dominus Jesus discipulis suis, sicut evangelica lectione recitatum est: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia ad Patrem vado, quia Pater major me est* (Joan. 10, 30). Sed hoc illae aures, quae saepius audierunt: *Ego et Pater unum sumus* (Joan. 14, 28), et, *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan. 14, 9), sine Deitatis accipiunt differentia, nec de illa hoc essentia intelligunt, quam sempiternam cum Patre et ejusdem naturae noverunt esse firma ratione. Commendatur ergo etiam sanctis apostolis in incarnatione Verbi (dominici) humana provectio, et qui denunciato sibi Domini turbabantur abscessu, ad aeterna gaudia honoris sui incitantur augmento. *Si diligeretis me*, inquit, *gauderetis utique, quia vado ad Patrem*, hoc est, si perfecta scientia videretis, quid vobis gloriae confertur per hoc, quod ex Deo Patre genitus, etiam ex homine matre sum natus, quod Dominus aeternorum, unus volui esse mortalium,

quod visibilem me invisibilis praebui, quod formam servi in forma Dei sempiternus accepi: gauderetis, quia vado ad Patrem. Vobis enim haec praestatur ascensio, et super omnes coelos ad Patris dexteram collocanda, vestra in me humilitas elevatur. Ego autem qui hoc sum cum Patre, quod Pater est, individuus cum Genitore permaneo, et sic ab illo ad vos veniens non recedo, quemadmodum et vos ad illum rediens non relinquo. Gaudete ergo, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Univi enim vos mihi, et factus sum filius hominis, ut vos filii Dei esse possitis. Unde licet unus in utroque sim, tamen quo vobis conformor, Patre sum minor; quo autem a Patre non dividor, etiam meipso sum major. Natura itaque, quae minor est Patre, vadat ad Patrem, ut ibi sit caro, ubi semper est Verbum, et una Ecclesiae catholicae fides, quem secundum humanitatem non diffitetur minorem, secundum Deitatem credat aequalem.

6. Contemnatur igitur, dilectissimi, vana et caeca versutia haereticae impietatis, quae sibi hujus sententiae scaeva interpretatione blanditur, ac dicente Domino: *Omnia quae habet Pater, mea sunt* (Joan. 16, 15), non intelligit se Patri demere, quidquid

Filio audet denegare. Et ita in his, quae humana sunt, desipit, ut putet, quod ideo Unigenito paterna defuerint, quia nostra suscepit. Non minuit in Deo misericordia potestatem, nec dilectae reconciliatio creaturae, sempiternae defectus est gloriae. Quae habet Pater, habet et Filius, et quae habet Pater et Filius, habet et Spiritus sanctus: quia tota simul Trinitas est unus Deus. Hanc autem fidem terrena sapientia non reperit, nec opinio humana persuasit, sed ipse Unigenitus Filius docuit, ipse Spiritus sanctus instituit, de quo nihil est aliter quam de Patre et Filio sentiendum. Quia licet non sit Pater, non sit Filius, non tamen est a Patre Filioque divisus, et sicut propriam habet in Trinitate personam, ita unam habet in Patris et Filii Deitate substantiam, omnia implentem, omnia continentem, et cum Patre et Filio universa moderantem, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo XXIV [1]).

(In Natali S. Laurentii Martyris.)

SYNOPSIS.

1. Quid intersit, inter Christi et martyrum mortem? 2. Quae utriusque efficacia? 3. Laurentii et facultates, et fidem Ecclesiae servantis fortitudo. 4. Charitate Laurentium invincibilem factum.

1. Cum omnium, dilectissimi, summa virtutum et totius plenitudo justitiae de illo amore nascatur, quo Deus proximusque diligitur, in nullis profecto hic amor sublimius excellere clariusque fulgere, quam in beatissimis martyribus invenitur: qui Domino nostro Jesu Christo pro omnibus hominibus mortuo tam propinqui sunt imitatione charitatis, quam similitudine passionis. Quamvis enim illi dilectioni, qua Dominus nos redemit, nulla cujusquam benignitas possit aequari, quia aliud est pro justo mori hominem sua necessitate moriturum, aliud pro impiis occumbere a debito mortis alienum: multum tamen universis

[1]) In editione Baller. s. 85. al. 88.

hominibus etiam martyres contulerunt, quorum fortitudine ita ejus largitor usus est Dominus, ut poenam mortis et atrocitatem crucis nulli suorum vellet esse terribilem, sed multis faceret imitabilem. Si ergo nullus bonus sibi soli est bonus, nec cujusquam sapientis sibi tantum sapientia est amica, et haec verarum natura virtutum est, ut multos a tenebroso abducat errore, qui earum clarus est lumine: ad erudiendum Dei populum nullorum est utilior forma, quam Martyrum. Eloquentia sit facilis ad exorandum, sit ratio efficax ad suadendum; validiora tamen sunt exempla, quam verba, et plus est opere docere, quam voce.

2. In quo excellentissimo genere doctrinae beatus martyr Laurentius, cujus passione dies hodiernus illustris est, quam gloriosa polleat dignitate, etiam persecutores ipsius sentire potuerunt, cum illa mirabilis animi fortitudo de Christi principaliter amore concepta, non solum ipsa non cederet, sed etiam alios exemplo suae tolerantiae roboraret. Cum enim furor gentilium potestatum in electissima quaeque Christi membra saeviret, ac praecipue eos, qui ordinis erant sacerdotalis, impeteret, in levitam Laurentium, qui non solum ministerio sacramentorum,

sed etiam dispensatione ecclesiasticae substantiae praeeminebat, impius persecutor efferbuit, duplicem sibi praedam de unius viri comprehensione promittens: quem si fecisset sacrae pecuniae traditorem, faceret etiam verae religionis exsortem. Armatur itaque gemina face homo pecuniae cupidus et veritatis inimicus: avaritia, ut rapiat aurum; impietate, ut auferat Christum. Postulat sibi ab immaculato sacrarii praesule opes ecclesiasticas, quibus avidissimus inhiabat, inferri. Cui levita castissimus, ubi eas repositas haberet ostendens, numerosissimos sanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu atque vestitu inamissibiles condiderat facultates, quae tanto integrius erant salvae, quanto sanctius probabantur expensae.

3. Fremit ergo praedo frustratus, et in odium religionis, quae talem divitiarum usum instituisset, exardescens, direptionem thesauri potioris aggreditur, ut apud quem nullum denariorum substantiam reperisset illud depositum, quo sacratius erat dives, auferret. Renunciare Christo Laurentium jubet, et solidissimam illam levitici animi fortitudinem diris parat urgere suppliciis: quorum ubi prima nihil obtinent, vehementiora succedunt. Laceros artus et multa verberum

sectione conscissos subjecto praecipit igne torreri: ut per cratem ferream, quae jam de fervore continuo vim in se haberet urendi, conversorum alterna mutatione membrorum fieret cruciatus vehementior et poena productior.

4. Nihil obtines, nihil proficis, saeva crudelitas. Subtrahitur inventis tuis materia mortalis, et Laurentio in coelos abeunte, tu deficis. Flammis tuis superari charitatis Christi flamma non potuit: et segnior fuit ignis, qui foris ussit, quam qui intus accendit. Servisti, persecutor, martyri, cum saevisti; auxisti palmam, dum aggeras poenam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicii? Gaudeamus igitur, dilectissimi, gaudio spiritali, et de felicissimo inclyti viri fine gloriemur in Domino, qui est mirabilis in sanctis suis, in quibus nobis et praesidium constituit et exemplum: atque ita per universum mundum clarificavit gloriam suam, ut a solis ortu usque ad occasum leviticorum luminum coruscante fulgore, quam clarificata est Hierosolyma Stephano, tam illustris fieret Roma Laurentio. Cujus oratione et patrocinio adjuvari nos sine cessatione confi-

dimus: ut quia omnes, sicut Apostolus ait, *quicunque volunt in Christo pie vivere, persecutionem patiuntur* (1. Tim. 3, 12), corroboremur Spiritu charitatis, et ad superandas omnes tentationes constantis fidei perseverantia muniamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, viventem et regnantem cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

INDEX.

		Pag.
Praefatio	. . . . .	1
Sermo I.	(al. 3.) in anniversario die assumptionis ad summi pontificis munus . .	4
Sermo II.	(al. 4.) in anniversario die ejusdem assumptionis	14
Sermo III.	(al. 5.) in anniversario die ejusdem assumptionis	26
Sermo IV.	(al. 82.) in Natali apostolorum Petri et Pauli	33
Sermo V.	(al. 12.) de jejunio decimi mensis et collectis I.	43
Sermo VI.	(al. 21.) in Nativitate Domini I. .	50
Sermo VII.	(al. 22.) in Nativitate Domini II. .	60
Sermo VIII.	(al. 24.) in Nativitate Domini III. (al 4.)	73
Sermo IX.	(al. 33.) in Epiphaniae solemnitate I. (al. 3.)	86
Sermo X.	(al. 34.) in Epiphaniae solemnitate II. (al. 4.)	94
Sermo XI.	(al. 36.) in Epiphaniae solemnitate III. (al. 6.)	104
Sermo XII.	(al. 39.) in Quadragesima I. . . .	114
Sermo XIII.	(al. 42.) in Quadragesima II. (al. 4.)	119
Sermo XIV.	(al. 49.) in Quadragesima III. (al. 11.)	129
Sermo XV.	(al. 51.) de transfiguratione Domini	140
Sermo XVI.	(al. 58.) de passione Domini I. (al. 7.)	153
Sermo XVII.	(al. 59.) de passione Domini II. (al. 8.)	166

Pag.

Sermo XVIII. (al. 62.) de passione Domini III. (al. 11.) 176
Sermo XIX. (al. 63.) de passione Domine IV. (al. 12.) 183
Sermo XX. (al. 72.) de resurrectione Domini (al. 2.) 191
Sermo XXI. (al. 74.) de ascensione Domini (al. 2.) 201
Sermo XXII. (al. 76.) de Pentecoste I. (al. 2.) . 208
Sermo XXIII. (al. 77.) de Pentecoste II. (al. 3.) 219
Sermo XXIV. (al. 85.) in Natali s. Laurentii M. 226

Annotationes: Romani pontificis infallibilitas probatur ex Matth. 16, 18. pag. 8. — Authenticus Matth. 16, 18. commentarius pag. 18. — Rom. pontificis indefectibilitas in fide colligitur ex Luc. 22, 31 s. pag. 24. — Quo sensu secundum Leonem Petrus et Paulus aequales 40. — Quare Verbum assumpserit humanam naturam pag. 53. — Quare Dei Filius voluerit ex femina eaque virgine nasci 65. — Utrum Verbum assumpsisset naturam humanam, si Adam non peccasset 77. — Christus Filius Dei est naturalis 148. — Christus homo habuit quoque affectus humanos et humanis obnoxius fuit miseriis, sed qua ratione explicatur 160.

A. M. D. G.